

Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns

2007. - 2013.gadam

**Latvijas Republikas
Zemkopības ministrija
Rīga, 2006**

Satura rādītājs

Rezumējums	5
Izmantoto terminu skaidrojums	6
I. Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītāji	7
1. Valsts vispārējais raksturojums	7
Ekonomika	7
Nodarbinātība	9
Vide	11
2. Lauksaimniecības konkurētspēja	13
2.1. Situācijas raksturojums	13
Lauksaimniecības stāvokļa novērtējuma kopsavilkums	20
3. Pārtikas nozares konkurētspēja	22
Situācijas raksturojums	22
3.1. Pārtikas nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums	24
4. Meža nozare	25
Situācijas raksturojums	25
4.1. Meža nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums	30
5. Lauku dabas resursi (vides stāvoklis)	31
Situācijas raksturojums	31
5.1. Situācijas raksturojuma kopsavilkums	36
6. Vispārējā sociālekonomiskā situācija lauku apvidos	37
Situācijas raksturojums	37
6.1. Iedzīvotāju izvietojuma struktūra lauku teritorijā un sociālais raksturojums	37
Situācijas raksturojuma kopsavilkums	43
II. Latvijas stratēģija un prioritātes	46
7. No situācijas raksturojuma izrietošo vajadzību kopsavilkums	46
8. Latvijas stratēģija un prioritātes	47
9. Stratēģijas izstrādes process	48
10. Pamatprincipi	48
Paliekošas darbības veicināšana un atkarības no ienākumu uzturošā atbalsta mazināšana	48
Teritorijas līdzsvarotas attīstības princips attiecībā uz atbalsta pasākumiem	48
Līdzsvarotība un pēctecība	49
Finanšu resursu koncentrācija	49
11. Vispārējā stratēģija un vajadzības	49
1. darbības virziens. Lauku cilvēku spēju attīstība	49

2. darbības virziens. No darba gūto ienākumu vairošana laukos	50
3. darbības virziens. Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	51
4. darbības virziens. Lauku dzīves telpas attīstība	52
12. Stratēģijas plāna ieguldījums Lisabonas un Gēteborgas stratēģijas ieviešanā	53
13. Situācijas novērtējuma saistība ar vispārējo stratēģiju un vajadzībām	55
III. Latvijas Lauku attīstības stratēģijas izklāsts pa ES lauku attīstības asīm	59
14. 1. ass. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana	61
15. 2. ass. Vides un lauku ainavas uzlabošana	62
16. 3. ass. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana	64
Lauku saimnieciskās darbības dažādošana un attīstība	64
Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un cilvēkresursu attīstība lauku teritorijas mikrouzņēmumiem	64
Lauku infrastruktūras uzlabošana	64
Pamatpakalpojumi lauku ekonomikai un iedzīvotājiem	65
17. 4. ass. LEADER	65
18. Latvijas stratēģijas saikne ar Kopienas lauku attīstības asīm	65
IV. Lauku attīstības programma	69
V. Papildinātība un saikne ar citām valsts un Kopienas politikām	69
19. Eiropas Kopienas lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas	69
20. Papildinātība ar Kopienas vides politiku un Latvijas nacionālo vides politikas plānu	70
21. Papildinātība ar Nacionālo Zivsaimniecības stratēģiju	71
22. Papildinātība ar ES un nacionālo enerģētikas politiku	71
23. Kopienas meža nozare	72
24. Papildinātībā ar citiem ES fondiem	72
25. Papildinātība ar Kopējās lauksaimniecības politiku	73
26. Sinerģija ar Eiropas bioloģiskās pārtikas un lauksaimniecības rīcības plānu	75
27. Papildinātība ar Latvijas meža politiku	75
VI. Valsts lauku tīkls	76
Annex II Pielikums. Situāciju raksturojošā detālā informācija	77

Rezumējums

Zemkopības ministrija ir sagatavojusi un aktualizējusi vidēja termiņa politikas plānošanas dokumentu „Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns 2007. – 2013.gadam” (turpmāk – plāna projekts) saskaņā ar Padomes 2005.gada 20.septembra Regulas (EK) Nr.1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai (ELFLA) 11.pantā, 12.a pantā un 16.a pantā noteikto.

Plāna projekts ir izveidots un aktualizēts, ievērojot Kopienas Lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas 2007. – 2013.gadam, kuras nosaka, ka plāna projekts ir jāizvērs Kopienas definētajās lauku attīstības prioritāšu jomās, un ievērojot Latvijas Nacionālā attīstības plāna 2007. – 2013.gadam projektu, kura mērķis ir sekmēt līdzsvarotu un ilgtspējīgu valsts attīstību un nodrošināt Latvijas konkurētspējas paaugstināšanu citu valstu vidū.

Plāna projektā, pamatojoties uz lauku ekonomiskās, sociālās, vides un nozaru analīzi, kā galvenā prioritāte tiek izvirzīts **cilvēks**, kura labklājības pieaugums ir vispārējais attīstības mērķis un kura potenciāls ir lauku attīstības mērķu sasniegšanas pamats gan teritoriju sociāli ekonomiskajā attīstībā, gan vides jomā. Tāpēc, veidojot vienotu izpratni par turpmāko Latvijas lauku attīstību, plāna projekts izvirza virsmērķi **„pārticis cilvēks ilgtspējīgi apdzīvotos Latvijas laukos”** un četrus darbības virzienus:

- Lauku cilvēka spēju attīstība;
- No darba gūto ienākumu vairošana laukos;
- Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana;
- Lauku dzīves telpas attīstība.

Darbības virzienu ietvaros tiks īstenoti pasākumi, ko finansēs kā no valsts atbalsta, tā Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai, kura ieguldījums tiks novirzīts caur četrām asīm – saskaņotām pasākumu grupām:

1. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana;
2. Vides un lauku ainavas uzlabošana;
3. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana;
4. LEADER.

Plāns pirmo reizi apstiprināts 2006.gada 17.oktobrī ar Ministru kabineta rīkojumu Nr.797 un pirmie labojumi veikti 2009.gadā.

Izmantoto terminu skaidrojums

Saīsinājums	Nozīme, skaidrojums
LIZ	Lauksaimniecībā izmantojamā zeme
Ass	Saskaņā ar Padomes 2005.gada 20.septembra Regulas Nr.1698/2005 par atbalstu lauku attīstībai no Eiropas Lauksaimniecības fonda lauku attīstībai 2.panta c) punktu – saskaņota pasākumu grupa ar konkrētiem mērķiem, kas izriet tieši no to īstenošanas un veicina vienu vai vairāku 4.pantā minēto mērķu sasniegšanu.
KLP	Kopējā lauksaimniecības politika
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
ELFLA	Eiropas Lauksaimniecības fonds lauku attīstībai
ELVGF	Eiropas Lauksaimniecības virzības un garantiju fonds
EK	Eiropas Komisija
ERAF	Eiropas Reģionālās attīstības fonds
ESF	Eiropas Sociālais fonds
Saimnieciskās darbības veicējs	Organizatoriski saimnieciska vienība. Saimnieciskās darbības veicējā ietilpst kooperatīviem, komersantam, zemnieku un zvejnieku saimniecībai piederošas ķermeniskas un bezķermeniskas lietas, kā arī citi saimnieciski labumi (vērtības), kurus komersants, zemnieku un zvejnieku saimniecība izmanto komercdarbības veikšanai.
ELV	Eiropas lieluma vienība, 1 ELV = 1200 EUR
ES	Eiropas Savienība
ES-15	Eiropas Savienība pirms 2004.gada 1.maija paplašināšanās
ES-25	Eiropas Savienība pēc 2004.gada 1.maija paplašināšanās
EUR	Eiro, Eiropas Monetārās savienības vienotā valūta
EUROSTAT	Eiropas Kopienu statistikas birojs
SUDAT	Saimniecību uzskaites datu tīkls
PVD	Pārtikas un veterinārais dienests
LLPN	Labas lauksaimniecības prakses nosacījumi
IKP	Iekšzemes kopprodukts
SEG	Siltumnīcas efekta gāzes
LLKC	Latvijas Lauku konsultāciju un izglītības centrs
LEADER	LEADER tulkojumā no franču valodas (Liaison Entre Actions pour le Développement de L'Economie Rurale) nozīmē “mērķtiecīgas un koordinētas rīcības lauku ekonomikas attīstībai”. LEADER ir mērķtiecīgas un savstarpēji koordinētas aktivitātes lauku attīstībai, kuras rosina sabiedrību meklēt jaunus risinājumus esošajām lauku problēmām. LEADER būtība ir uzlabot dzīves kvalitāti cilvēkam laukos, domājot par ekonomiskajiem, sociālajiem uzlabojumiem un vides saglabāšanas iespējām. LEADER vīzija – ar dzīvi apmierināts cilvēks laukos, kas spēj realizēt savas ekonomiskās un sociālās vajadzības pēc iespējas tuvāk dzīvesvietai.
LEADER+	LEADER+ ir LEADER paveids, kas Eiropas Savienībā darbojas šajā programmēšanas periodā (no 2000. līdz 2006.gadam).
Vietējās rīcības grupa	Vietējo organizāciju un lauku iedzīvotāju apvienība, kas darbojas noteiktā lauku teritorijā ar iedzīvotāju skaitu robežās no 10 līdz 65 tūkstošiem, pārstāv šīs teritorijas iedzīvotāju intereses un rūpējas par lauku attīstības jautājumiem vietējā līmenī. Vietējai rīcības grupai ir raksturīgs plaši pārstāvētu interešu loks un piesaiste konkrētai teritorijai uz ciešas sadarbības principiem. Piemērota vietējās rīcības grupas struktūra rada iespēju izmantot integrētāku un plašāku sadarbības modeli, apvienojot to ar dažādo partneru iespējām un nākotnes perspektīvām. Tas palīdz grupā mobilizēt jaunu domāšanu un ieskatus par lauku pagrimuma cēloņiem, kā arī apvienot esošos un jaunus resursus, lai rastu risinājumus. Vietējās rīcības grupā plaši tiek pārstāvētas arī kopienas. Veiksmīgu vietējās rīcības grupu raksturo ne tik daudz līdzīgi domājošu cilvēku, cik dažādi domājošu cilvēku spēja diskutēt, izteikt savas intereses, aizstāvēt savas vērtības un principus un panākt savstarpēju izpratni un vienošanos.
Vietējā stratēģija	Vietējo rīcības grupu izstrādāts attīstības plāns jeb dokuments, kuram raksturīga integrēta, teritoriāla un izmēģinājuma rakstura pieeja un plaša sabiedrības iesaistīšana lauku attīstības jautājumu risināšanā vietējā līmenī. Stratēģija tiek īstenota vietējo kopienu projektu veidā un izmantojot programmas pieeju – veicamie pasākumi paredzēti stratēģijā.
LR	Latvijas Republika

LVAEI	Latvijas Valsts agrārās ekonomikas institūts
Ls	Latvijas lats (Latvijas nacionālā valūta)
ZM	Zemkopības ministrija
NACE	vispārējā saimniecības nozaru klasifikācija Eiropas Kopienās
NVO	biedrība vai nodibinājums
ESAO	Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
PPS	Pirktspējas paritātes standarti
SGM	Standarta bruto segums
VZD	Valsts zemes dienests
MVU	Mazie un vidējie uzņēmumi
SVID	Stiprās, vājās puses, iespējas un draudi
UNDP	ANO Attīstības programma
ANO	Apvienoto Nāciju Organizācija
PTO	Pasaules Tirdzniecības organizācija

I. Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītāji

1. Valsts vispārējais raksturojums

Ekonomika

1. Laika posmā no 2001-2007 gadam, Latvijā bija vērojama strauja ekonomiskā attīstība. Šajā periodā iekšzemes kopprodukts (turpmāk – IKP) ik gadu palielinājās vidēji par 8 - 12 %¹, pieauguma maksimumu uzrādot 2006.gadā – 12,2%. 2008.gadā IKP izaugsmes tempi samazinājās un gada vidējie rādītāji pret iepriekšējo periodu sasniedza 95,4%². 2009.gadā negatīvā tendence turpinājās un 1.ceturksnī, salīdzinājumā ar 2008.gada 1.ceturksni IKP – samazinājums ir 18,0 %³.

2. Šādi IKP attīstības tempi no 2001 - 2007 gadam būtiski pārsniedza ES – 15 valstu izaugsmi un bija augstāki nekā pārējās jaunajās dalībvalstīs, kas bija pierādījums Latvijas straujajai ekonomiskajai attīstībai šajā periodā. IKP (2000.gada vidējās cenās) 2001.gadā no LVL 5,1 mljrd. pieauga līdz LVL 8,7 mljrd. 2007.gadā. Pasaules ekonomiskās krīzes ietekmes rezultātā, 2008. un 2009. gada 1.ceturksnī līdzšinējie attīstības tempi nesaglabājās – tika novērota recesija.

3. Tomēr, pat neskatoties uz šādu attīstības dinamiku, Latvijas uz vienu iedzīvotāju pēc PPS 2005.gadā bija zemākais Eiropas Savienībā – 47 % no ES – 25 vidējā rādītāja, 2008.gadā – piektais zemākais ES -55,1%⁴ un zemākais Baltijā. Pastāv arī izteiktas ekonomiskās attīstības atšķirības starp Latvijas plānošanas reģioniem. 2003.gadā Rīgas plānošanas reģionā veidojās 56,1 % no kopējā IKP, 2006.gadā – 55,3 %. 2003.gadā IKP uz vienu iedzīvotāju Rīgā sasniedza Ls 4869 un 2006.gadā - Ls 8516, kamēr Latgales plānošanas reģionā – attiecīgi tikai Ls 1418 un Ls 2329⁵.

4. 2004.gadā inflācijas rādītājs Latvijā⁶ bija otrais augstākais starp 25 ES dalībvalstīm, 2005.gadā – visaugstākais jeb attiecīgi 6,2 un 6,9. Arī 2008.gadā Latvijā saglabājās augstākais inflācijas rādītājs ES sasniedzot maksimumu 15,9%.

---

¹ Avots: CSP, Latvijas makroekonomiskie rādītāji, 2008/4

² Avots: CSP, Latvijas makroekonomiskie rādītāji, 2008/4

³ Avots: CSP, Paziņojums preseī par IKP dinamiku

⁴ Avots: EUROSTAT

⁵ Avots: CSP Datu bāze

⁶ Avots: EUROSTAT, izteikts patērētāju cenu saskaņotajos indeksos

Kopējais ražotāju cenu pieauguma temps 2008.gadā (9,5%) bija par 3,6 procentpunktiem lēnāks nekā iepriekšējā gadā (13,1%). Samazinājums veidojās sarūkot iekšējam un ārējam pieprasījumam un mazinoties piedāvājuma puses faktoru ietekmei (administratīvi regulējamās cenas, degvielas un pārtikas cenas, kā arī akcīzes palielinājums tabakas izstrādājumiem gada sākumā), tāpat arī apstrādes rūpniecības ražotāju cenu pieaugums 2008.gadā bija izteikti mērenāks nekā iepriekšējā gadā un sākot ar septembri tās samazinājās.

5. 2005.gadā strādājošo vidējā alga pēc nodokļu nomaksas palielinājās par 17 %, kā rezultātā minētajā periodā faktiskā alga palielinājās par 9,7 %⁷, savukārt, 2006.gada pirmajā ceturksnī, salīdzinājumā ar iepriekšēja gada pirmo ceturksni tā pieauga par 19,2%. Mēneša vidējā neto darba samaksa 2008.gadā, salīdzinot ar 2007.gadu, palielinājās par 22,7% un sasniedza 351 Ls. Darba samaksas reālais pieaugums veidoja 6,3%, ņemot vērā patēriņa cenu palielinājumu par 15,4%. Darba samaksas reālais pieaugums veidoja 1,3%, ņemot vērā patēriņa cenu kāpumu par 1,4%. Tāds faktors kā strādnieku aizplūšana uz citām valstīm veicināja darba samaksas paaugstināšanos Latvijā.

6. Nozaru struktūrā joprojām liela loma ir pakalpojumu nozarei. Nodarbināto skaits rūpniecībā (sekundārās nozarēs) un pakalpojumu (terciārās) nozarēs 2005.gadā bija 910,4 tūkst. cilvēku, tajā skaitā pakalpojumu nozarēs (NACE G līdz P) 640,7 tūkst. cilvēku, bet rūpniecībā (NACE C līdz F) 269,7 tūkst. cilvēku⁸. Bruto pievienotā vērtība ārpus primārajām nozarēm (NACE C līdz P) 2005.gadā bija Ls 7608 milj., tajā skaitā rūpniecībā (NACE C līdz F) Ls 1749 milj., bet pakalpojumu nozarēs (NACE G līdz P) Ls 3771 milj⁹. Pakalpojumu nozares radītās pievienotās vērtības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (NACE G līdz P) 2005.gadā bija 73,8 % 2007.gadā jau bija par 83 tūkst.nodarbināto vairāk nekā 2005.gadā, no kuriem 28,4% bija nodarbināti rūpniecībā (NACE C līdz F), 9,8 % lauksaimniecībā, medniecībā, mežsaimniecībā un zvejniecībā (NACE A līdz B), bet pārējie pakalpojumu nozarēs (NACE G līdz P)¹⁰.

---

⁷ Avots: CSP datu bāze

⁸ Avots: CSP Darbaspēka apsekojuma galvenie rādītāji 2005

⁹ Avots: Latvijas makroekonomiskie rādītāji

¹⁰ Avots: Latvijas makroekonomiskie rādītāji 2006 I

Nodarbinātība

7. Nodarbināto skaits Latvijā no 2000.gada izteikti pieauga, kamēr iedzīvotāju skaits nepārtraukti samazinājās. Kopumā no 2000.gada līdz 2005.gadam procentuāli nodarbināto skaits no visiem Latvijas iedzīvotājiem palielinājās par 8,9 % sasniedzot 57,1 %¹¹. Nodarbinātība būtiski sāka samazināties tikai 2008.gada ceturtajā ceturksnī, kad nodarbināto iedzīvotāju skaits samazinājās jau par 5,8%, salīdzinot ar 2007.gada 4.ceturksni. Tādejādi vidējais nodarbināto skaits 2008.gadā bija 1124,5 tūkst. cilvēku, kas ir par 5,5 tūkst. jeb 0,5% vairāk kā 2007.gadā. Tajā pašā laikā 2008.gadā strauji pieauga bezdarbnieku skaits. Salīdzinot ar 2007.gadu tas pieauga par 25,5%, sasniedzot 90,5 tūkstošus (gada vidējais rādītājs). Reģistrētā bezdarba līmenis 2008.gada beigās sasniedza 7,0%, kas ir par 2,1 procentpunktiem vairāk kā 2007.gada beigās.

8. Nodarbinātības pieaugums bija cieši saistīts ar straujo tautsaimniecības attīstību un pieaugošo pieprasījumu pēc darbaspēka, kā arī ar notikuošo nodarbinātības pārstrukturizāciju pārstrādes sektorā. Ārkārtīgi nozīmīgs, darbaspēka trūkuma veicinošs faktors ir darbaspēka izceļošana uz citām ES dalībvalstīm, kur ir augstāks atalgojuma līmenis. Tiek lēsts, ka valsti pametuši aptuveni 5 % no aktīvā darbaspēka¹². Pērn, 2008.gadā, uz dzīvi ārvalstīs pārcēlušies aptuveni seši tūkstoši Latvijas iedzīvotāju¹³. Bezdarba līmenis no 2000.gada 14,4 % saruka līdz 8,7 % 2005.gadā (2005.gada beigās Latvijā bija 78,4 tūkstoši darba meklētāju)¹⁴, saglabājot līdzīgu tendenci līdz 2008.gadam, kurā tas atkāļ sāka pamazām pieaugt. Reģistrētā bezdarba līmenis valstī 2009.gada janvāra beigās bija 8,3%, bet maija beigās tas sasniedza jau 11,3% no ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaita. Tiek prognozēts, ka 2009.gada nogalē Latvijā reģistrētais bezdarba līmenis varētu palielināties līdz pat 16,4%¹⁵. Kopš 2000.gada līdz 2005.gadam pieauga ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits – attiecīgi no 1 miliona 97 tūkstošiem līdz 1 miljonam 140 tūkstošiem, ko daļēji ietekmēja arī pensionēšanās vecuma paaugstināšana. Nodarbināto īpatsvars vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem saskaņā ar 2005.gada datiem bija 63,4 % jeb 1035,9 tūkstoši, savukārt 2007.gadā tas sasniedza jau 1119,0 tūkstošus.

9. Galvenās Latvijas darba tirgus problēmas, kuras kavē straujāku situācijas

---

¹¹ Avots: CSP datu bāze

¹² Avots: Valsts prezidentes Stratēģiskās analīzes komisijas pētījums, Latvija un darbaspēka kustība: Īrijas piemērs, 2006

¹³ Avots: CSP datu bāze

¹⁴ Avots: CSP datu bāze

¹⁵ Avots: Valsts nodarbinātības aģentūra

uzlabošanas, ir saistāmas ar izteiktām nodarbinātības un bezdarba administratīvi teritoriālajām atšķirībām — augstu bezdarba līmeni no Rīgas attālākajās administratīvajās teritorijās, īpaši Latgalē. To vislabāk var raksturot šāds piemērs: 2006.gada jūlija beigās bezdarba līmenis Ludzā bija 24,6 %, kamēr Rīgā tas bija ap 3,7 %, un attiecīgi 2009.gada maijā - 20,3 un 9,1%¹⁶.

10. Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā 2005.gadā bija 8,7 %, sievietēm 8,4 %, jauniešiem (15 – 24 gadi) – 12,9 %. 2006. un 2007.gadā darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā kritās – attiecīgi 6,8 un 6,0%, pie reģistrētā bezdarba līmeņa - 7,0 un 5,7%. Valstī kopumā nepastāv būtiskas atšķirības starp bezdarba līmeni dzimumu grupās¹⁷. Dzimumu griezumā par problēmu ir uzskatāmās atalgojuma līmeņa atšķirības – 2004.gadā 29,6 % vīriešu un 50,1 % sieviešu atalgojums pēc nodokļiem pamatdarbā nepārsniedza Ls 100. 2005.gadā mājsaimniecības vidējais ienākums skaidrā naudā un natūrā pilsētās sasniedza Ls 121,66 uz vienu cilvēku, bet laukos – Ls 86,36 uz vienu cilvēku mēnesī. 2007.gadā vidējā bruto darba samaksa vīriešiem bija 385 Ls, bet sievietēm - 323 Ls, līdz ar to saglabājot līdzšinējās atšķirību tendences¹⁸.

11. Darba devēju un pašnodarbinātu personu skaits 2004. gadā bija 97,5 tūkst. cilvēku, kas ir 10 % no kopējā nodarbināto skaita un ievērojami atpaliek no vidējā rādītāja ES – 25, kur tas ir 15 %. 2005.gadā darba devēju un pašnodarbināto skaits samazinājās līdz 96,7 tūkst. cilvēku. Attiecīgi, 2006.gadā no visiem nodarbinātajiem 3,4% bija darba devēji un 6,7% pašnodarbinātie (37,3 un 72,4 tūkst.cilvēku), bet 2007.gadā šie rādītāji kritās – 3,2% un 5,8% (36,0 un 65,3 tūkst.cilvēku)¹⁹. 2008.gadā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaits, salīdzinot ar 2007.gadu, ir palielinājies par 2,1%. Divas trešdaļas (67,7%) iedzīvotāju šajā vecuma grupā bija ekonomiski aktīvi - vīriešu vidū šis rādītājs bija 73,7%, bet sieviešu - 62,4%.

12. Līdz 2008.gadam par nodarbinātības problēmām tika uzskatītas jaunu darba vietu radīšana, atalgojuma līmeņa paaugstināšana un pievilcīgu, jaunajos darba tirgus apstākļos konkurētspējīgu darba vietu radīšanu, taču 2009.gadā galvenā problēma ir saglabāt esošās darba vietas.

---

¹⁶ Avots: Valsts nodarbinātības aģentūra

¹⁷ Darba meklētāji kā ekonomiski aktīvo iedzīvotāju daļa, avots: CSP datu bāze

¹⁸ CSP datu bāze

¹⁹ Avots: Darbaspēka apsekojuma galvenie rādītāji, 2008

Vide

13. Dabas vide ir bagāta ar Eiropas nozīmes aizsargājamiem biotopiem. Latvijā konstatētas 18 047 dzīvnieku, 5396 augu un aptuveni 4000 sēņu sugu. Zinātnieki lēš, ka aptuveni 907 sugas (3,3 % no kopējā sugu skaita) ir retas un apdraudētas. Īpaši aizsargājamo dabas teritoriju sistēmu, kas aizņem 16% valsts teritorijas, veido 4 dabas rezervāti, 259 dabas liegumi, 42 dabas parki, 4 nacionālie parki, 9 aizsargājamo ainavu apvidi, 355 dabas pieminekļi, kā arī 1 biosfēras rezervāts. Īpaši aizsargājamajās dabas teritorijās vislielāko platību aizņem meži (49 %) un lauksaimniecības zeme (24 %), savukārt 12 % – ūdeņi, 14 % – purvi un 1 % – citi biotopi. Aptuveni 95 % no visām īpaši aizsargājamām dabas teritorijām ir noteiktas par Eiropas nozīmes aizsargājamām dabas teritorijām – Natura 2000²⁰.

14. Latvijā galvenais amonjaka emisiju avots ir lauksaimniecība. Tomēr lauksaimniecības radītajiem SEG izmešiem ir tendence samazināties. 2001.gadā šis līmenis bija 11,61 kt NH₃/ gadā, kas ir par 31 % mazāk kā 1990.gadā. To izraisīja galvenokārt lauksaimniecības dzīvnieku skaita samazināšanās šajā periodā. Pie tam kopš deviņdesmito gadu sākuma zemē iestrādāto organisko mēslojuma daudzums ir nepārtraukti samazinājies. 2001.gadā lauksaimniecības zemē tika iestrādāts tikai 3 % no 1990.gadā iestrādātā organisko mēslojuma daudzuma. Tiek prognozēts, ka amonjaka emisijas līmenis varētu palielināties, tomēr tas nerasnīgs laika periodam pēc 2010.gada noteikto maksimāli pieļaujamo līmeni²¹. Minēto pieaugumu varētu izraisīt tādi faktori kā lauksaimnieciskās darbības intensifikācija, sevišķi lopkopības produkcijas ražošanas jomā.

15. Runājot par augsnes struktūru, Latvijā dominē podzolētās augsnes (54 %), kam raksturīgs diezgan izteikts skābums. Saskaņā ar valsts akciju sabiedrības „Agroķīmisko pētījumu centrs” datiem aptuveni 20 % no šīm augsnēm skābuma līmenis ir augstāks par pH_{KCl}<5,6, kā rezultātā normāla zemkopība iespējama tikai pēc to kalpošanas. Kopumā augsnes skābuma optimizācija jāveic aptuveni 1 miljonā 34 tūkstošu ha apjomā.

16. Virszemes ūdeņi, kurus veido vairāk nekā divpadsmit tūkstoši upju un strautu, vairāk nekā trīs tūkstoši ezeru un mākslīgās ūdenstilpes, aizņem 3,7 % no valsts teritorijas. Saskaņā ar 1998.gadā veikto 527 mazo upju monitoringa rezultātiem 21 % no upēm – tīras līdz nedaudz piesārņotas, 64 % – nedaudz piesārņotas, 11 % – piesārņotas, 4 % – ļoti piesārņotas, ņemot vērā tikai vienu aspektu – ūdens vides

---

²⁰ Likums „Par īpaši aizsargātām dabas teritorijām”.

²¹ Vides ministrija, Darbības programma valsts kopējo emisiju gaisā samazināšanai.

bioloģisko stāvokli, bet apmēram 90 % ezeru ir pakļauti antropogēnās eutrofikācijas procesiem²².

17. Piesārņojums no punktveida avotiem rada nozīmīgu slodzi uz virszemes un pazemes ūdeņiem visos lielākajos Latvijas upju baseinos. Punktveida piesārņojuma dēļ pastāv risks, ka līdz 2015.gada beigām, kā to paredz Ūdens apsaimniekošanas likums un Eiropas Parlamenta un Padomes 2000.gada 23.oktobra Direktīva 2000/60/EK, ar ko izveido sistēmu Kopienas rīcībai ūdens resursu politikas jomā (turpmāk – ūdens pamatdirektīva), labu ūdens kvalitāti nevarēs nodrošināt 54 upju ūdens objektos un 33 ezeru ūdens objektos. Ar komunālajiem notekūdeņiem virszemes ūdens objektos nonāk ievērojama daļa ražošanas notekūdeņu. No kopējā valstī novadīto notekūdeņu apjoma ap 60 % veido pilsētu un apdzīvoto vietu komunālo notekūdeņu izplūdes. Komunālo notekūdeņu attīrīšanas komersantiem ir grūtības ievērot noteiktos normatīvus emisijai vidē, jo ražošanas komersanti tiem nodod notekūdeņus ar lielu piesārņojuma koncentrāciju. Lielāko organisko vielu un biogēno elementu (slāpekļa un fosfora) slodzi rada lauksaimniecības produktu pārstrādes komersanti, ostu darbība un citu nozaru rūpniecības komersanti.

18. Gaisa piesārņojuma jomā Latvijā laika periodā no 1990. līdz 2003.gadam kopējā sēra dioksīda emisija ir samazinājusies par 92 %, oglekļa dioksīda – 60 %, metāna – 49 %, vienvērtīgā slāpekļa oksīda – 61 %, slāpekļa oksīda – 47 %, oglekļa oksīda – 44 %, nemetāna gaistošo organisko savienojumu – 34 %, galvenokārt uz Latvijas ekonomikas pārstrukturizācijas, energoefektivitātes palielināšanas, pārejas uz ekoloģiski tīrākiem kurināmā veidiem, piemēram, no mazuta uz dabasgāzi, un ES vides aizsardzības politikas ieviešanas rēķina.

19. Siltumnīcu efekta gāzu emisijas prognozes liecina, ka, realizējot pašreizējo klimata pārmaiņu samazināšanas politiku lielākajās siltumnīcu efekta gāzu emisiju radošajās nozarēs – enerģētikā, transportā, lauksaimniecībā un atkritumu saimniecībā, Latvija spēs izpildīt ANO Vispārējās konvencijas par klimata pārmaiņām Kioto protokolā noteiktās emisiju samazināšanas saistības 2008. – 2012.gadā. Tomēr šīs politikas ietvaros plānotajiem emisijas samazināšanas pasākumiem būs nepieciešami lieli ieguldījumi.

---

²² 1998. – 2000. gada ūdens bioloģiskās kvalitātes pētījumi; Izmantojot bioloģiskās novērtēšanas klasifikācijas sistēmu, Latvijas upes tiek iedalītas 7 kvalitātes klasēs no oligosaprotības (tīri ūdeņi) līdz polisaprotībai (ievērojami piesārņoti).

2. Lauksaimniecības konkurētspēja

2.1. Situācijas raksturojums

2.1.1. Informācija par IKP

20. Iekšzemes kopprodukta (IKP) apjoms Latvijas lauksaimniecības nozarē 2004.gadā bija Ls 158,8 tūkst.²³ un, salīdzinot ar 2003.gadu, tas pieauga par 3,5 %²⁴. Pieauga arī lauksaimniecības bruto pievienotā vērtība (bāzes cenās), 2004.gadā sasniedzot Ls 188,4 milj.²⁵, kas bija par 34 % vairāk nekā 2003.gadā. Savukārt, 2005.gadā, lauksaimniecības un medniecības pievienotās vērtības īpatsvars kopējā IKP faktiskajās cenās sasniedza 2,2% jeb 198 514 tūkst.Ls, bet 2006 un 2007.gdā šis rādītājs kritās, sastādot attiecīgi 1,9 un 1,8% (215 948 un 257 198 tūkst.Ls)²⁶.

2.1.2. Darba ražīgums un ienākumi

21. Lauksaimniecībā ir pieaudzis darba ražīgums. 2004.gadā tas bija Ls 1774 uz vienu gada darba vienību²⁷, kas ir par 76 % vairāk kā 2003.gadā. Ekonomikā kopumā šis rādītājs sasniedz Ls 6509²⁸. Savukārt ikgadējā bruto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nozarē strādājošo gada darba vienību 2005.gadā bija Ls 1503. Par to lielā mērā jāpateicas atbalstam, ko Latvija saņēma pēc iestāšanās ES, palielinājās piena un cukurbiešu cenas. Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās, 2006. un 2007.gadā bija attiecīgi 214,4 un 279,0 milj.Ls²⁹. Darba ražīguma pieaugums 2002.gadā palielinājās par 3 % vairāk nekā 2001.gadā, bet 2003.gadā pārsniedzams 2002.gadu par 7 %. Taču darba ražīgums lauksaimniecībā vēl aizvien ir būtiski zemāks par darba ražīgumu tautsaimniecībā kopumā, kas savukārt 2002.gadā bija zemākais starp jaunajām dalībvalstīm.

22. Ņemot vērā pasaules globālo ekonomisko krīzi, ekonomikas attīstībā tika novērotas ļoti krāsas izmaiņas. Pēdējos trijos gados Latvijas ekonomikā bija vērojama strauja augšupeja, taču ņemot vērā globālo ekonomikas krīzi pasaulē, pēdējā gadā bija vērojama tikpat strauja lejupslīde. Īpaši krāsas izmaiņas attīstībā tika

---

²³ Avots: RL ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2005

²⁴ iepriekšējais

²⁵ Avots: Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins (LEK)

²⁶ Avots: RL ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2008

²⁷ Avots: Lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins (LEK)

²⁸ Avots: LR Ekonomikas ministrija „Latvijas ekonomiskā attīstība. Ziņojums”, 2005. gada decembris

²⁹ Avots: LEK

novērotas lauksaimniecības sektorā - piena nozarē - pēdējo trīs gadu laikā bija vērojama strauja cenu augšupeja, kas pēdējā gadā ļoti strauji kritās, ko izraisīja arī trešo valstu tirgus „aizvēršanās”. Neskatoties uz to, ka tika iedarbināti intervences pasākumi produkcijas uzglabāšanai, uzkrāšanai, tomēr piensaimniecības nozare ir ļoti cietusi no šīm krasajām cenu svārstībām, tāpēc šobrīd ir nepieciešams finansiāli stimulēt piena sektoru, lai novērstu ekonomiskās krīzes radītās negatīvās sekas, atrisinātu samilzušās problēmas tajā, kā arī lai lauksaimnieki spētu attīstīt saimniecisko darbību krasu cenu svārstību gadījumā. Lai veicinātu un stimulētu lauksaimniecības attīstību, ņemot vērā ekonomisko krīzi pasaulē, ES dalībvalstīm tiek sniegts finansējums prioritāro lauksaimniecības un lauku attīstības jomu atveseļošanai. Eiropas Padome noteikusi sekojošas prioritārās jomas, kādās iespējama šī finansējuma izmantošana:

- a. klimata pārmaiņas. Finansējuma piesaiste veicama 1.ass un 2.ass pasākumu ietvaros. Latvijai šajā jomā finansējums tiek jau veiksmīgi izmantots 2007.-2013.gada plānošanas periodā agrovīdes maksājumu veidā, kā arī veicot lauksaimniecībā neizmantojamās zemes apmežošanu un mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošanu.
- b. atjaunojamā enerģija. Finansējuma piesaiste veicama 1.ass un 3.ass pasākumu ietvaros. Latvijai šajā jomā finansējums tiek jau izmantots 2007.-2013.gada plānošanas periodā, taču atjaunojamās enerģijas ražošanas, izmantošanas ķēde ir ļoti komplicēta un specifiska un izvērtēt šīs jomas prioritāti ir pārāgri.
- c. ūdens apsaimniekošana. Finansējuma piesaiste veicama 1.ass, 2.ass un 3.ass pasākumu ietvaros. Latvijai šajā jomā finansējums tiek jau veiksmīgi izmantots 2007.-2013.gada plānošanas periodā meliorācijas sistēmu būvniecībai, rekonstrukcijai un renovācijai, kā arī maksājumu, kas saistīti ar Direktīvu 2000/60/EK veidā;
- d. bioloģiskā daudzveidība. Finansējuma piesaiste veicama 1.ass, un 3.ass pasākumu ietvaros. Latvijai šajā jomā finansējums tiek jau veiksmīgi izmantots 2007.-2013.gada plānošanas periodā agrovīdes maksājumu veidā, kā arī NATURA 2000 maksājumu veidā;
- e. pasākumi saistībā ar piensaimniecības nozares pārstrukturēšanu. Finansējuma piesaiste veicama 1.ass un 2.ass pasākumu ietvaros. Latvijai šajā jomā finansējums tiek jau veiksmīgi izmantots 2007.-2013.gada plānošanas periodā, taču ņemot vērā ekonomisko situāciju piena nozarē, kā arī sadrumstaloto produktu ražošanas struktūru, nepieciešams veicināt piena pārstrādes kooperācijas attīstību, to darbības efektivitātes un

konkurētspējas palielināšanu un produktu kvalitātes paaugstināšanu;

- f. platjoslas internets lauku teritorijās. Finansējuma piesaiste veicama 1.ass un 3.ass pasākumu ietvaros. Latvijai šajā jomā finansējums tiks izmantots 2007.-2013.gada plānošanas periodā interneta pieejamības nodrošināšanai ERAietvaros.

23. Izvērtējot ekonomisko situāciju lauksaimniecībā - piena nozarē, Latvijā nepieciešams stimulēt un veicināt piensaimniecības nozares pārstrukturēšanu, veicinot piena pārstrādes kooperācijas attīstību, to darbības efektivitātes un konkurētspējas palielināšanu un produktu kvalitātes paaugstināšanu.

24. Lauksaimniecībā vēl arvien ir sadrumstalota produkcijas ražošanas struktūra. Vērtējot saimniecības pēc to ekonomiskā lieluma, 83,9 % no kopējā saimniecību skaita (apsaimnieko 33 % no kopējā LIZ un veido 33% no kopējā standarta bruto seguma³⁰) ietilpst ļoti mazo saimniecību kategorijā (<2 ekonomiskā lieluma vienības (ELV))³¹, kas būtībā nodarbojas ar produkcijas ražošanu pašapgādes līmenī³².

25. Ienākumi no lauksaimnieciskās darbības vidēji uz vienu pilna laika nodarbināto nozarē ir pieauguši, taču vēl arvien zemi (2005.gadā – 129 Ls/nodarb. mēnesī³³) un par 27 % atpaliek no viena strādājošā ienākumiem vidēji Latvijas tautsaimniecībā. Salīdzinājumā redzams, ka 2001.gadā no lauksaimnieciskās ražošanas gūtie tīrie (bez nodokļiem) ienākumi uz vienu lauksaimniecībā nodarbināto bija vidēji Ls 60 mēnesī – tikai 52 % no strādājošo vidējās neto darba samaksas valstī³⁴. Straujākais kāpums (80 %, salīdzinot ar iepriekšējo gadu) notika 2004.gadā, galvenokārt uz valsts un ES atbalsta rēķina, kas, salīdzinot ar iepriekšējo gadu (neskaitot investīciju atbalstu), pieauga trīskārtīgi. Taču, salīdzinājumam, neto ienākumi uz 1ha lauksaimniecībā nodarbināto, periodā no 2000.gada līdz 2007.gadam ir palielinājušies attiecīgi no 471 līdz 3069 Ls gadā (256 mēnesī). Šie aprēķini rāda, ka lauksaimnieku ienākumi pieauguši nedaudz straujāk par vidējo neto samaksu valstī, kura 2007.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo, pieauga par 32,4%³⁵.

³⁰ Avots: CSP „Latvijas lauku saimniecību struktūra 2003. gada jūnijā”

³¹ Avots: LVAEI, izmantojot CSP „Latvijas lauku saimniecību struktūra 2003. gada jūnijā”

³² **II pielikums.**

³³ Latvijas lauksaimniecības ekonomiskais kopaprēķins

³⁴ Avots: IR Ekonomikas ministrija. Latvijas ekonomiskā attīstība. Ziņojums, 2002. gads

³⁵ Avots: RL ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2008

2.1.3. Investīcijas

26. Laika posmā no 2004. - 2007.gadam valstī bija raksturīga strauja investīcijas dinamika, palielinoties pat divas reizes, tādejādi gada vidējais pieauguma temps četras reizes pārsniedza ES valstu vidējos rādītājus³⁶. Pēdējo gadu laikā palielinājušies saimniecību ieguldījumi pamatlīdzekļos (ražošanas ēkās, būvēs, iekārtās un mašīnās)³⁷. 2004.gadā saimniecību investīcijas pamatlīdzekļos sasniedza Ls 39,1 milj., kas ir 82 % no kopējām investīcijām lauksaimniecībā un kas ir 2,3 reizes vairāk nekā ieguldījumi pamatlīdzekļos 2003.gadā. To veicina ES un valsts atbalsts, kas palielina investīcijām pieejamo resursu apjomu: 2005. gadā lauksaimniecības politikas izmaksas bija EUR 201 uz tūkstoti EUR produkcijas, un tas ir viens no augstākajiem rādītājiem ES³⁸.

27. Lai gan kopumā ar ES struktūrfondu līdzfinansējumu ir daudz paveikts saimniecību tehnoloģiskajā modernizācijā, tomēr vēl joprojām 89 % no traktoriem un 91 % no labības kombainiem ir vecāki par 10 gadiem, kas vismaz divas reizes pārsniedz amortizācijas laiku. Saskaņā ar SUDAT datiem 2004.gadā saimniecībās, kas mazākas par 4 ELV, praktiski nav veikti ieguldījumi pamatlīdzekļu atjaunošanā. Maz investēts ilgtermiņa investīcijās ēkās un būvēs (salīdzinoši ar īstermiņa investīcijām tehnikā un iekārtās) – 2004.gadā piesakoties struktūrfondu finansējumam, tikai 22 % projektu bija mērķis rekonstruēt vai no jauna būvēt lauksaimniecības būves³⁹.

28. 2000.gadā veiktā pētījuma rezultāti liecināja par to, ka 92 % no aptaujāto fermu nebija atbilstošu kūtsmēslu savākšanas iekārtu un glabātuvju⁴⁰. Šīs problēmas atrisināšanai zināms ES un valsts atbalsts ir sniegts. Neskatoties uz to, kūtsmēslu apsaimniekošanas un uzglabāšanas iekārtu trūkums vēl joprojām ir aktuāla problēma. To atspoguļo arī Vides valsts inspekcijas dati: periodā no 2006.gada janvāra līdz augustam, veicot apsekošanu, no 56 fermām 31 fermai nebija kūtsmēslu savākšanas iekārtu un glabātuvju un 2 no tām tās nebija atbilstošas⁴¹.

---

³⁶ Avots: IR Ekonomikas ministrija. Ziņojums par Latvijas tautsaimniecības attīstību, 2008.

³⁷ Avots: CSP "Investīcijas Latvijā" 2001 – 2004

³⁸ LVAE aprēķini.

³⁹ Daina Saktiņa un William H. Mayers. EU and National Rural Support Programs in Latvia: targeting the disadvantaged, 2005

⁴⁰ UNDP (2004) „Creation of Sustainable capacity and accountability for implementation of UN KCP objectives in Latvia”

⁴¹ Vides valsts inspekcijas dati.

29. Lauksaimniecības sektors spēj izmantot tam nepieciešamo un piešķirto valsts un ES atbalstu. 2006.gada sākumā ELVGF virzības daļas noslēgto līgumu summa bija 91 % no pieejamā finansējuma. Savukārt garantiju daļā bija uzņemtas saistības par 66 %⁴².

2.1.4. Dabas resursu izmantošana

30. 2005.gada sākumā kopējā lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība bija 2,46 milj. ha, bet 2008.gada sākumā – 2,36 milj.ha.⁴³

31. Saskaņā ar Eiropas Vides aģentūras datiem, ievērojami samazinoties SEG emisijai uz vienu cilvēku, Latvija kopš 1990.gada bija pirmajā vietā Eiropā.⁴⁴ Saskaņā ar aģentūras datiem Latvija tiek ierindota otrajā vietā pēc skābes veidojošo vielu emisijas, kā arī pēc dzeramā ūdens patēriņa rādītājiem, trešajā vietā pēc enerģijas patēriņa uz cilvēku, 6.vietā – sadzīves atkritumu radīšanā. Salīdzinoši nepiesārņotā vide kā lauksaimniecības produktu ražošanai pieejamais resurss ļauj izmantot ilgtspējīgas, vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes un pievienot vērtību lauksaimniecības produktiem.

32. Ņemot vērā Latvijas klimatiskos apstākļus, 38 augsnes auglības balles tiek uzskatīta par minimālo auglības līmeni attiecībā uz lauksaimniecībā izmantojamo zemi, kas izmantojama, lai nodrošinātu komerciāli dzīvotspējīgu lauksaimniecību⁴⁵. Visaugstākais vidējais svērtais augsnes auglības līmenis ir Svitenes pagastā – 67, kamēr Kolkas pagastā – tikai 16⁴⁶. Kopumā 57 % Latvijas teritorijas augsnes auglības līmenis ir zemāks par 38 ballēm. Lauku teritorijas iedzīvotāju ienākumu noteikšanai pašvaldību līmenī labākais pieejamais avots ir iekasētais ienākumu nodoklis attiecībā uz vienu iedzīvotāju. Ņemot vērā būtiskās atšķirības ienākumu ziņā starp republikas nozīmes pilsētām un lauku teritoriju pašvaldībām, gandrīz visā lauku teritorijā ienākumi ir mazāki par Ls 77,5 mēnesī uz iedzīvotāju (valstī vidēji Ls 96,9). Iedzīvotāju blīvuma ziņā Latvija ir viena no visretāk apdzīvotām valstīm Eiropā. Ņemot vērā lielo iedzīvotāju koncentrāciju Rīgas tuvumā, iedzīvotāju blīvums lauku teritorijās ir 18,6 iedzīvotāji uz km² (2003.gadā valstī vidēji – 36,1). Pamatojoties uz šo kritēriju atšķirībām starp dažādām lauku teritorijām (pagastu

---

⁴² Lauku atbalsta dienests

⁴³ Avots: LR Zemkopības ministrija

⁴⁴ Eiropas Vides aģentūra. Statuss un perspektīva 2005.

⁴⁵ A. Boruks, 1996

⁴⁶ VZD dati, 2006. gada marts

līmenī), tika noteiktas mazāk labvēlīgo apvidu teritorijas 2004. – 2006.gada periodam.

33. Bioloģiskā lauksaimniecība pēdējos gados strauji attīstās, pieaugot gan saimniecību skaitam, gan bioloģisko saimniecību platībām. 2005.gadā bioloģiskās lauksaimniecības sertificētās platības aizņēma 4,2 % no visas lauksaimniecībā izmantojamās zemes jeb 104 tūkst. ha. Bioloģisko saimniecību skaits pēdējā gada laikā ir dubultojies – no 2873 saimniecībām 506 jau ir sertificētas, 535 ir piešķirts otrā gada pārejas periods, kamēr 1832 uzsāka pirmā gada pārejas periodu⁴⁷. Latvijā, 2007.gada beigās, salīdzinot ar 2006.gadu, saimniecību skaits, kas nodarbojas ar bioloģisko lauksaimniecību, palielinājās par 0,4% un kopā tas bija 4120 saimniecību. Sertificēto bioloģisko lauksaimniecībā izmantojamo zemju platība šajos divos gados nedaudz palielinājās, sasniedzot 151 tūkst.ha⁴⁸. Ar bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas sertifikāciju nodarbojas divas kontroles iestādes: biedrība „Vides kvalitāte” un valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību “Sertificēšanas un testēšanas centrs”.

2.1.5. Cilvēkresursu attīstība

34. Nodarbināto izglītības līmenis nozarē ir zems. Valstī kopumā 2003.gadā 14,6 % nodarbināto bija pamata vai zemākā izglītība, bet lauksaimniecībā tādu nodarbināto īpatsvars bija 37,8 %⁴⁹. 2005.gada lauksaimniecības skaitīšanas rezultāti liecina, ka tikai 21,4 % saimniecību vadītāju ir augstākā vai profesionālā lauksaimnieciskā izglītība. 2007.gadā, no visiem nodarbinātajiem iedzīvotājiem, sadalījumā pēc profesijas ar kvalifikāciju lauksaimniecībā un zivsaimniecībā, bija 5,1%, savukārt, nodarbināto iedzīvotāju īpatsvars lauksaimniecībā, medniecībā, mežsaimniecībā un zvejniecībā (NACE A līdz B) bija 9,8%.

35. Lauksaimniekiem un lauku saimnieciskās darbības veicējiem ir izveidota konsultāciju un izglītības atbalsta sistēma – Lauku konsultāciju un izglītības atbalsta centrs (LLKC) — bezpeļņas sabiedrība ar ierobežotu atbildību, kuras īpašnieki ir valsts (99%) un Latvijas Zemnieku federācija (1 %). LLKC tika izveidota kā zemnieku un lauku saimnieciskās darbības veicēju mācību un konsultāciju institūcija. Tai ir 26 rajonu filiāles, kas piedāvā konsultācijas visās galvenajās lauksaimniecības nozarēs un lauku attīstības jautājumos. LLKC nodarbina 220 strādājošos. 67 % no centra ienākumiem veido maksa par komercpakalpojumiem

⁴⁷ Avoti: PVD Bioloģiskās lauksaimniecības un biškopības produkcijas uzraudzības daļa

⁴⁸ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2008.gads

⁴⁹ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2004.gads

vairāk kā 20 000 zemnieku. LLKC piedāvā maksas pakalpojumus (67 % no kopējā finansējuma) dažādu projektu realizācijā. Papildus budžeta programmā paredzētajiem pakalpojumiem Zemkopības ministrija ik gadus slēdz līgumus par dažādu pakalpojumu sniegšanu lauku iedzīvotājiem. 2005.gadā LLKC izveidoja lauku konsultāciju un informācijas apmaiņas sistēmu, nodrošinot katru lauku pašvaldību ar valsts budžeta apmaksātiem lauku attīstības speciālista pakalpojumiem (510 speciālistu, pa vienam katrā lauku pašvaldībā). Latvijas Lauksaimniecības universitātē veikti ievērojami ieguldījumi studiju un zinātnes darba materiālās bāzes uzlabošanā.

36. Nozares zemā konkurētspēja neveicina jaunu speciālistu ienākšanu nozares darba tirgū, tādējādi Latvijas lauksaimniecībai raksturīgs liels gados vecāku cilvēku nodarbinātības īpatsvars. Lauksaimniecībā nodarbināto, par 65 gadiem vecāku saimniecību īpašnieku, viņu laulāto un vadītāju īpatsvars 2003.gadā bija 36,7%, bet tautsaimniecībā vidēji pamatdarbā par 65 gadiem vecāku nodarbināto ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars bija 2,5 %⁵⁰.

2.1.6. Risku vadība

37. Dabas katastrofu radīto zaudējumu risku mazināšanas nodrošinājums lauksaimniecībā ir vājš. Biežāk sastopamie riski Latvijā ir sausums, plūdi, salna un krusa. Lauksaimniecības risku apdrošināšana ir ļoti specifiska, jo daudzi no riskiem ir saistīti ar neparedzamiem dabas apstākļiem, kuru radītos tiešos un izrietošos zaudējumus nav iespējams prognozēt. Tie ir iemesli, kādēļ privātā apdrošināšanas sistēma nedarbojas lauksaimniecības jomā⁵¹.

2.1.7. Tirgus attīstība un kooperācija

38. 2000.gadā Latvijā nebija vēl neviena kooperatīva, kas darbotos kā ražotāju grupa. Labvēlīga ES un valsts atbalsta politika ir veicinājusi kooperācijas (ražotāju grupu) attīstību. Līdz 2005.gada beigām (pēc Latvijas lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas datiem) reģistrētas 78 sabiedrības, galvenokārt piena (28) un graudu (29) nozarēs, mazāk dārzenų nozarē (10), medus (1), gaļas (5) un lauksaimniecības pakalpojumu (5) nozarēs. 2005.gadā ražotāju grupu kopējais apgrozījums bija EUR 84,7 miljoni. Piena ražošanas nozarē darbojas 4 kooperatīvi ar kopējo apgrozījumu virs 1 miliona EUR, kā arī 2 kooperatīvi graudu sektorā. Šo kooperatīvu vidējais apgrozījums pārsniedz EUR 500 tūkstoši. Kooperatīvos ir iesaistījušies vairāk kā

---

⁵⁰ Avots: CSP „Latvijas lauku saimniecību struktūra, 2003. gada jūnijs.”

⁵¹ Avots: LVAE un SIA EDO Consult projekts „Iespējas un risinājumi lauksaimnieciskās apdrošināšanas sistēmas izveidei Latvijā, 2005.

7 000 zemnieku.⁵² Pēc 2008.gada datiem, piena ražotāju kooperatīvā bija apvienojušies 246 biedri, kas ik dienu savāca aptuveni 15 tonnas piena. 2007.gadā šis kooperatīvs kopumā savāca 178 261 050 kilogramus piena, kas veido aptuveni ceturto daļu no kopējā pārstrādei iepirkta piena. Informācija liecina, ka 2007.gadā piena ražotāju kooperatīvu biedru skaits salīdzinājumā ar 2006. gadu nedaudz – par 228 cilvēkiem – samazinājās, galvenokārt lauksaimniecības saimnieciskās darbības pārtraukšanas dēļ. Pavisam piena ražotāju kooperatīvos aizvadītā kvota gada beigās bija apvienojušies 5975 saimnieki, kas veido aptuveni trešdaļu no saimnieku skaita, kas ražo pienu pārdošanai⁵³ 2009.gada 1.ceturksnī uzskaitītas 55 lauksaimniecības pakalpojumu kooperatīvo sabiedrību.

39. Lauksaimniecības produktu tiešā pārdošana Latvijā ir diezgan izplatīta, īpaši tādās lauksaimniecības produktu grupās kā dārzeņi, augļi, piens, bioloģiskās lauksaimniecības produkti. Latvijā bioloģiskās lauksaimniecības produkti aizņem 2 % no kopējās lauksaimniecības produkcijas apjoma⁵⁴. Tikai 20,1 % no bioloģiskās lauksaimniecības saimniecībām pārdod saražoto produkciju tirgū. Pārējie ražo pašpatēriņam vai realizē pārstrādei. Šī iemesla dēļ lauku apvidos ir svarīgi attīstīt tiešo pārdošanu, kā arī palielināt tirgū realizēto un pievienotās vērtības produktu daļu.

Lauksaimniecības stāvokļa novērtējuma kopsavilkums

2.1.8. Stiprās puses

40. Plašas lauksaimniecībai piemērotas zemes platības.

41. Ievērojami kapitālieguldījumi tehnikas un iekārtu iegādē, izmantojot tam nepieciešamo un piešķirto valsts un ES atbalstu.

42. Nosacīti zemas darbaspēka izmaksas.

43. Nosacīti nepiesārņota vide kā lauksaimniecības produktu ražošanai pieejams resurss.

44. Strauji pieaugoša lauksaimniecības bruto pievienotā vērtība. Darba ražīguma palielināšanās.

45. Bioloģiskās lauksaimniecības un lauksaimniecības uzņēmumu kooperācijas

---

⁵² Pēc Latvijas Lauksaimniecības kooperatīvu asociācijas datiem)

⁵³ Avots: Lauksaimniecības datu centrs

⁵⁴ ZM, Bioloģiskās lauksaimniecības attīstības plāns, 2003-2006

strauja attīstība.

46. Lauksaimniekiem izveidota Konsultāciju un izglītības atbalsta sistēmas izveidošana lauksaimniekiem.

2.1.9. Vājās puses

47. Nepietiekamo resursu dēļ novecojusi lauksaimniecības tehnika, būves un iekārtas, ieskaitot ar dabas aizsardzības prasībām saistīto aprīkojumu.

48. Sadrumstalota ražošanas struktūra, kas konkurē iekšējā tirgū un ir maz orientēta uz eksportu. Sadrumstalotās struktūras sekas ir zems darba ražīgums, salīdzinot ar attīstītajām valstīm, un zemāks, nekā citos sektoros.

49. Mazas ilgtermiņa investīcijas (salīdzinoši ar īstermiņa investīcijām).

50. Būtiskas teritoriālas lauksaimniecības apstākļu atšķirības.

51. Liels zemas izglītības nodarbināto īpatsvars lauksaimniecībā un nepietiekamas šīs nozares saimnieciskajās vienībās strādājošo zināšanas konkurētspējīgu un efektīvu saimniekošanas sistēmu izveidei.

52. Daudz gados vecu cilvēku nodarbināšana lauksaimniecībā, līdz ar to ir zema saimnieciskās darbības attīstības iniciatīva.

53. Nepietiekams apdrošināšanas pakalpojumu līmenis dabas katastrofu radīto zaudējumu kompensācijai.

2.1.10. Iespējas

54. Valsts ekonomikas izaugsme nodrošina attīstības iespējas.

55. Pieprasījuma paaugstināšanās pēc atjaunojamās enerģijas resursiem.

56. Potenciāli augsts pieprasījums pēc lauksaimniecības produktiem.

2.1.11. Draudi

57. Lielas atbalsta apjoma atšķirības ES tirgū, kas kropļo konkurenci un nerada iespēju valstij izmantot savas konkurētspējas priekšrocības.

58. Lieli no ražošanas atdalītie platībmaksājumi, kas paaugstina zemes kā ražošanas faktora cenu.

59. Iespējamās KLP izmaiņas PTO sarunu rezultātā.

2.1.12. Potenciālās attīstības novērtējums 2007. – 2013.gadam

60. Efektīvu, uz tirgu orientētu ekonomisko vienību attīstība turpmākajos septiņos

gados var 1,5 reizes palielināt lauksaimniecības pamatproduktu ražošanu un no tās atkarīgo pārtikas pārstrādi. Paredzams, ka lauksaimniecības un mežsaimniecības izaugsme var palielināties 1,4 reizes, tādējādi divkārtīgi palielinot pievienotās vērtības apjomu. Kopējā lauksaimnieciskās ražošanas struktūrā vismaz divas reizes palielināsies tirgum ražojošo lauksaimniecības produkcijas ražotāju īpatsvars, sasniedzot ne mazāk kā 2/3 no visa sektora pievienotās vērtības. Pieminētā attīstība saistībā ar nodarbināto skaita samazināšanos lauksaimniecībā vismaz par 50 % septiņu gadu laikā nodrošinās vismaz četrkārtu darbaspēka efektivitātes pieaugumu⁵⁵.

3. Pārtikas nozares konkurētspēja

Situācijas raksturojums

61. Pārtikas produktu ražošana ieņem ievērojamu vietu Latvijas apstrādes rūpniecībā. 2004.gadā tā deva 23 % no visas apstrādes rūpniecībā saražotās produkcijas vērtības, bet 2006.gadā šis rādītājs bija jau 24,4%⁵⁶.

62. Pārtikas ražošanas komersanti nodrošina darbu 3,2 % no kopējā Latvijas tautsaimniecībā nodarbināto cilvēku skaita. Tajā pašā laikā pētījumi liecina, ka 40 % komersantu pagājušajā gadā ir bijušas problēmas ar darbaspēka nodrošinājumu⁵⁷. Tā rezultātā saimnieciskās darbības veicēji piesaista darbiniekus no arvien attālākiem rajoniem, cenšas nodrošināt labākus darba apstākļus, samazināt kvalifikācijas prasības, kā arī ieviest automatizētās ražošanas līnijas.

63. Pārtikas un dzērienu ražošanas sektorā saražotās produkcijas vērtība pēdējo gadu laikā arvien palielinājusies un 2004.gadā bija Ls 630 milj⁵⁸, kas ir par 31 % vairāk nekā 2001.gadā, sasniedzot Ls 1 043 milj. 2006.gadā⁵⁹. Lai gan nodarbināto skaits sektorā ir samazinājies (no 33,3 tūkstošiem 2001.gadā līdz 31,8 tūkstošiem 2004.gadā), produkcijas izlaides apjoms pieaug. Tas liecina par darba ražīguma pieaugumu sektorā. 2003.gadā bruto pievienotā vērtība uz vienu strādājošo⁶⁰ pārtikas

---

⁵⁵ Avots: LVAEI – uz dažādiem pētījumiem balstītas ekspertu prognozes

⁵⁶ Avots: CSP Latvijas statistikas gadagrāmata 2008

⁵⁷ Avots: Latvijas Pārtikas uzņēmumu federācija. Pētījums par situāciju nodarbinātībā un pārtikas nozares darbinieku profesionālā apmācībā, 2006

⁵⁸ Avots: CSP „Latvijas lauku saimniecību struktūras 2003. gada jūnijā.”

⁵⁹ Avots: CSP Latvijas statistikas gadagrāmata 2008

⁶⁰ Bruto pievienotā vērtība faktorcenās uz vienu gada darbaspēka vienību nozarē (LVL)

pārstrādes nozarē bija Ls 6281 jeb par 15 % vairāk nekā 2002.gadā.

64. 2005.gadā Latvijā kopā bija 213 atzītie gaļas ieguves un gaļas produktu ražošanas komersanti, 92 piena savākšanas un pārstrādes komersanti, 17 olu savākšanas, šķirošanas un iepakšanas, 110 zvejas produktu apstrādes komersanti, 1501 augu izcelsmes ražošanas, 136 dzeramā ūdens un dzērienu ražošanas komersanti.

65. Latvijas pārtikas rūpniecības lielākajās nozarēs vērojama tirgus spēku koncentrēšanās 4 līdz 10 lielākajos pārstrādes komersantos⁶¹. 2004.gadā 4 lielāko (ņemot vērā apgrozījumu) piena pārstrādes komersantu tirgus daļa bija 73 %, 10 lielāko – 98 %. 4 lielāko graudu malšanas produktu un gatavās lopbarības ražošanas pārstrādes komersantu tirgus daļa bija 84 %, 10 lielāko – 99 %. 4 lielāko gaļas pārstrādes komersantu tirgus daļa bija 32 %, 10 lielāko – 60 %. 4 lielāko zivju pārstrādes komersantu tirgus daļa bija 33 %, 10 lielāko – 55 %. Tas ļauj šiem komersantiem arī turpmāk paaugstināt ražošanas efektivitāti, kā arī investēt ražošanas tehnoloģiskā procesa modernizācijā un vides jautājumu risināšanā. Par šo procesu liecina nefinanšu investīciju dinamika pārtikas sektorā Latvijā. Kopš 2001.gada Latvijas pārtikas sektorā gandrīz trīs reizes ir pieaugušas ikgadējās investīcijas citu ēku, būvju un celtnu veidošanā, un par 70 % ir pieaugušas ikgadējās investīcijas iekārtu un mašīnu iegādei. Kopumā investīcijas citu ēku, būvju un celtnu veidošanai, kā arī iekārtu un mašīnu iegādei 2004.gadā veidoja 83 % no kopējā nefinanšu investīciju apjoma, t.i., ilgtermiņa nemateriālie ieguldījumi un ieguldījumi pamatlīdzekļos (ēkas, iekārtas u.c. – iegādei, uzlabošanai vai izveidošanai pašu spēkiem)⁶².

66. Latvijas lauksaimniecības produktu un pārtikas eksporta apjomi ik gadus pieaug, 2004. gadā sasniedzot Ls 199 milj. Galvenie pārtikas un lauksaimniecības preču eksporta tirgi ir Krievija, Lietuva un Igaunija⁶³. Tomēr kopējā pārtikas sektora ārējās tirdzniecības bilance Latvijai arvien ir negatīva. Komersantu sadarbība eksporta attīstīšanā varētu sekmēt Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu eksporta apjoma straujāku pieaugumu.

67. Bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas pārstrādes saimnieciskās darbības veicēji Latvijā sāka parādīties 2001.gadā. Patlaban Pārtikas un veterinārajā dienestā ir reģistrēti 8 šādi „mazi” saimnieciskās darbības veicēji. Tie ietver divas ceptuves, divas kautuves, trīs piena pārstrādes, vienu zāļu tējas un vienu medus iepakšanas

---

⁶¹ Avots: LVAEI, izmantojot CSP npublicētos materiālus

⁶² Avots: CSP "Investīcijas Latvijā" 2001 – 2004

⁶³ Avots: CSP Statistikas gadagrāmata 2005

saimnieciskās darbības vienību.

68. Pašlaik Latvijā notiek darbs pie tādu nacionālo kvalitātes plānu izstrādes, kuru ietvaros tiks izskatītas arī vajadzības pēc valsts atbalsta.

69. Lauksaimniecības un pārtikas produktu konkurētspēju uzlabo valsts atbalstītie veicināšanas pasākumi, ieskaitot piedalīšanos valsts mēroga un starptautiskās izstādēs, ražotāju izglītošanas un dažādos tirgdarbības pasākumos. Šajā jomā galveno lomu spēlē Tirdzniecības padome (Latvijas lauksaimniecības un pārtikas produktu ražotāju brīvprātīga sabiedrisko organizāciju apvienība). Latvijā tiek ieviestas četras 2006.gadā Eiropas Komisijas apstiprinātas lauksaimniecības un pārtikas produktu veicināšanas programmas.

70. Palielinoties pirktspējai un dzīves standartiem, patērētāji arvien vairāk iegādājas augstas kvalitātes, kā arī bioloģiski ražotus produktus. Neskatoties uz to, ka bioloģiski ražotās lauksaimniecības produkcijas apjoms arvien pieaug, esošie ražošanas apjomi, kā arī pārstrādes un pārdošanas sistēmu attīstība nespēj apmierināt patērētāju pieprasījumu, kas tuvākajos gados arvien pieaugs. Bez tam bioloģiskās lauksaimniecības produktiem ir jāklūst pieejamākiem pilsētu iedzīvotājiem, īpaši Rīgā, kur patērētāju pirktspēja ir vislielākā. Tas uzskatāmi liecina, ka Latvijā ir neaizpildīta tirgus niša bioloģiski ražotas pārtikas jomā.

3.1. Pārtikas nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums

3.1.1. Stiprās puses

71. Pieaugusi nozares produktu konkurētspēja Eiropas tirgū, par ko liecina eksporta pieaugums.

72. Pārtikas komersanti ir veikuši būtisku jaudu koncentrāciju lielākos komersantos.

73. Pieaugusi pārtikas nozares saražotās vērtības.

74. Izveidota izcelsmes un bioloģiskās lauksaimniecības preču zīmju sistēma.

3.1.2. Vājās puses

75. Eiropas mērogiem nelieli pārtikas pārstrādes apjomi, kas apdraud sektora konkurētspēju nākotnē.

76. Zems darba ražīgums mazajos pārtikas komersantos, ražošanas procesā izmantojot novecojušas tehnoloģijas. Un nepietiekamas investīcijas vides infrastruktūrā.

77. Vāji attīstīta sadarbība starp pārtikas produktu ražotājiem un zinātniekiem jauninājumu ieviešanā.

78. Darbinieku trūkums

3.1.3. Iespējas

79. Valsts ekonomikas izaugsme nodrošina attīstības iespējas.

80. Pieaugošs pieprasījums pēc jauniem produktiem ar augstāku pievienoto vērtību.

81. Latvijā ir neaizpildīta niša bioloģiski ražotās pārtikas jomā.

3.1.4. Draudi

82. Ja netiks izpildītas vides prasības vai samazināsies konkurētspēja, iespējama saimnieciskās darbības veicēju likvidēšana.

3.1.5. Potenciālās attīstības novērtējums 2007. – 2013. gadam

83. Plaša patēriņa pārtikas produktu ražotājiem ir labas ilglaicīgas attīstības perspektīvas, ja vien viņi spēs nodrošināt konkurētspēju Eiropas mēroga tirgū. Augstas pievienotās vērtības pārtikas pārstrādes produktiem, ieskaitot bioloģisko pārtiku, ir augsts attīstības potenciāls.

4. Meža nozare

Situācijas raksturojums

84. Latvija ir viena no relatīvi mežainākajām valstīm Eiropā – 49,9⁶⁴ % no valsts teritorijas klāj meži, un to platība ir 3,2 miljoni ha jeb vidēji 1,4 ha meža uz katru iedzīvotāju. 2008. gadā Latvijas mežaudžu krāja bija 630,7 miljoni m³ un aprēķinātais ikgadējais tekošais pieaugums – 25,28 miljoni m³ gadā. Mežaudžu krāja kopš 1995. gada pieaugusi 3,3 reizes.

85. Meži dod būtisku ieguldījumu kopējā Latvijas tautsaimniecības ilgtspējīgā attīstībā: nodrošina izejvielas atjaunojamiem un videi draudzīgiem produktiem, tiem ir svarīga loma ekonomiskās labklājības (īpaši lauku teritorijās), bioloģiskās daudzveidības, globālā oglekļa cikla un ūdens līmeņa uzturēšanā, vides, aizsargājošo, sociālo un rekreācijas pakalpojumu nodrošināšanā, Latvijas ainavas veidošanā, kultūrvēsturiskās vides un iedzīvotāju veselības saglabāšanā.

86. Meža nozare (mežsaimniecība un mežrūpniecība) Latvijas IKP dod 7,5 % lielu ieguldījumu un nodarbina ap 5,3⁶⁵ % no tautsaimniecībā strādājošajiem⁶⁶.

⁶⁴ Meža statistiskās inventarizācijas dati, 2008

⁶⁵ Avots: CSP

⁶⁶ Avots: Latvijas meža nozare, 2005.

Mežsaimniecībā nodarbināto skaits pakāpeniski samazinās – 2005.gadā tas sasniedza 35 tūkst. cilvēku jeb 3,4 % no nodarbināto iedzīvotāju vidējā skaita, taču 2008.gadā tas bija 17,1 tūkst jeb 1,5% no nodarbināto iedzīvotāju vidējā skaita. Mežrūpniecībā ir nodarbināti 43 tūkstoši cilvēku. Vairākās Latvijas administratīvajās teritorijās koksnes un tās izstrādājumu ražošana ir kļuvusi par galveno rūpniecības nozari. Mežrūpniecība, tūlīt aiz pārtikas rūpniecības, 2005.gadā bija otra lielākā rūpniecības nozare ar apmēram 20 % no rūpniecības pievienotās vērtības.

87. Meža nozare, ieskaitot mežrūpniecību, dod būtisku ieguldījumu pozitīvas ārējās tirdzniecības bilances veidošanā. Citu iemeslu starpā to var izskaidrot arī ar Latvijas ģeogrāfisko stāvokli pie Baltijas jūras. No kopējā eksporta apjoma meža nozares produkcijas devums 2008.gadā bija 19 % jeb Ls 826,6 milj., savukārt imports veidoja tikai 4 % jeb Ls 330 milj.

88. Kopējā mežrūpniecības saražotās produkcijas devumā dominē pirmapstrādes sektors, kas veido 66 %. Lielākā daļa jeb 90 % komersantu ir mazie un vidējie uzņēmumi ar nodarbināto skaitu, kas mazāks par 50. Lauku teritorijā izvietoti galvenokārt mazie vai mikro pirmapstrādes produkcijas, galvenokārt zāģmateriālu ražotāji ar zemu konkurētspēju. Tālākapstrādes īpatsvars kopš 1993.gada pieaudzis tikai par 3 %.

89. Konkurences pieaugums uz koksnes resursiem un tam sekojošs apaļkoksnes cenu pieaugums, kā arī darbaspēka, energoresursu cenu sadārdzinājums veicina komersantu skaita samazināšanos, jo liela daļa mežrūpnieku strādā bez peļņas vai pat ar zaudējumiem, kam seko zāģēšanas jaudu koncentrācija un pakāpenisku darba vietu samazināšanās laukos nākotnē.

90. Bruto pievienotā vērtība uz vienu vidēji gadā mežsaimniecības nozarē strādājošo faktiskajās cenās 2004.gadā bija 2948,7, bet 2005.gadā – 3279,4⁶⁷. Ieviest modernas tehnoloģijas un attīstīt jaunus produktus joprojām spēj tikai lielie komersanti.

91. Ņemot vērā Latvijas iekšējā tirgus mazo ietilpību, mežrūpniecības tālākapstrādes produkcijas (koksnes iepakojums, namdaru un galdniecības izstrādājumi, mēbeļu plātnes, mēbeles un to detaļas, koka iepakojums u.c.) galvenais noieta tirgus ir ārpus Latvijas, bet atšķirībā no zāģmateriāliem tālākapstrādes produkcijas vietu eksporta tirgū iekarot ir salīdzinoši grūtāk.

92. Zinātniskās izpētes un meža nozares sadarbība zinātņu ietilpīgās ražošanas veicināšanā šobrīd ir jāvērtē kā vāja, lai arī ir iestrādes praktiski visos galvenajos

---

⁶⁷ Avots: CSP ikmēneša biļeteni „Mežsaimniecība, kokmateriālu sagatavošana un ar to saistītie pakalpojumi”

meža un koksnes izmantošanas izpētes virzienos: mežkopība, koku fizioloģija un ģenētika, meža ne – koksnes produkti, mežu veselība un to apkārtējā vide, rūpniecisko koku izpēte, koksnes pirolīzes produkti, koksnes ķīmiskais sastāvs un tā izmaiņas papīrmasas (celulozes) iegūšanas procesā, šo šķiedru sastāvs un īpašības. Nozares konkurētspējas palielināšana un tautsaimniecības attīstība kopumā nav iespējama bez aktīvas sadarbības starp zinātni un nozari zinātniski pamatotas ražošanas attīstībā.

93. Zemes reformas rezultātā izveidojies šāds mežu īpašuma tiesību sadalījums: valstij piederošie meži –47,0⁶⁸%, pārejo privāto meža īpašnieku un tiesisko valdītāju pārziņā atrodas 53,0 %, tai skaitā pašvaldības apsaimnieko 2,1⁶⁹ % no mežu kopējās platības valstī. Pārējie privātie meži kopā aizņem 1,23 milj.ha, tie sadalīti apmēram 150 tūkst. īpašumu vai valdījumu. Privātie meža īpašumi ir relatīvi nelieli – to vidējā platība ir 7,5 ha, 64 % no kopējā īpašumu skaita ir mazāki par 5 ha⁷⁰. Meža īpašumu sadrumstalotā struktūra un reālas privāto meža īpašnieku kooperācijas trūkums būtiski ierobežo ilgtspējīgas meža apsaimniekošanas īstenošanas iespējas, bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

94. Mežsaimniecībā finanšu līdzekļu aprites cikla garums, kas būtiski atšķiras no citu nozaru aprites cikliem, kā arī meža īpašumu sadrumstalotība ir galvenie faktori, kas kavē investēšanu mežsaimnieciskajos pasākumos privātajos mežos – savlaicīgā un kvalitatīvā meža atjaunošanā, jaunaudžu kopšanā, meža infrastruktūras uzturēšanā un paplašināšanā, kā arī pasākumos mežaudžu kvalitātes uzlabošanai – koku atzarošanā, sugu sastāva optimizācijā, reprodūktīvā materiāla ģenētiskās kvalitātes uzlabošanā u.c. Piemēram, jaunaudžu kopšana valsts mežos ik gadus tiek veikta apmēram 25 000 ha platībā, savukārt pārejo īpašnieku mežos tā veikta tikai apmēram 4 000 ha platībā. Tikai 10 % no kopējā īpašnieku skaita ir aktīvi meža apsaimniekotāji, bet aptuveni 10 % mežu vispār neapsaimnieko.⁷¹

95. Latvijas meža infrastruktūras (ceļi, meliorācijas sistēmas) kvalitāte un kvantitatīvie rādītāji ievērojami atpaliek no ES – 15 veco dalībvalstu līmeņa. Investīcijas meža infrastruktūras uzturēšanai pašreiz tiek veiktas galvenokārt tikai valsts mežos un atsevišķos lielos meža īpašumos. Meža ceļu blīvums privātajos mežos ir vairāk nekā trīs reizes mazāks, salīdzinot ar citām attīstītajām Eiropas

---

⁶⁸ Meža statistiskās inventarizācijas dati, 2008

⁶⁹ VZD

⁷⁰ Avots: Meža un ar mežiem saistīto nozaru attīstības vadlīnijas, apstiprinātas Ministru kabinetā 2006. gada 4. aprīlī

⁷¹ Avots: Meža un ar mežiem saistīto nozaru attīstības vadlīnijas, apstiprinātas Ministru kabinetā 2006. gada 4. aprīlī

valstīm. Tas ievērojami palielina meža darbu izmaksas, apgrūtina ugunsgrēku dzēšanu un samazina Latvijas mežsaimniecības produkcijas konkurētspēju Eiropas tirgū. Lai palielinātu meža produktivitāti, kā arī uzlabotu pieejamību, aptuveni 25 % meža platību ir veikta hidrotehniskā meliorācija, tomēr liela daļa infrastruktūras ir bojāta vai nolietojusies – grāvju remonts nepieciešams aptuveni 20 000 km kopgarumā, būvju rekonstrukcija – apmēram 12 000 ha platībā, bet pilnīga nosusināšanas sistēmu atjaunošana – aptuveni 50 000 ha platībā. Mežu hidrotehnisko meliorācijas sistēmu rekonstrukcija un atjaunošana jāplāno un jāveic atbilstoši spēkā esošajiem normatīvajiem aktiem vides aizsardzības un bioloģiskās dažādības saglabāšanas jomā.

96. Ievērojamus zaudējumus mežsaimniecībai rada arī vēja un uguns postījumi. 2005.gada 9.janvāra vētra skāra gandrīz 400⁷² tūkst. ha meža. 16309,5 ha mežaudžu atzītas par bojātām un augtspēju zaudējušām, t.sk. valsts mežos – 4 764,6 ha (29,2 %) un citu lietotāju mežos – 11 544,9 ha (70,8 %). Lielākajai daļai mazo meža īpašnieku trūkst līdzekļu pilnīgai vētras seku likvidēšanai un meža atjaunošanai.

97. Pēdējo 10 gadu periodā vidēji katru gadu izceļas 860⁷³ meža ugunsgrēki. Diemžēl kopumā ugunsgrēku skaitu un izdegušo kopplatību grūti prognozēt – vienā gadā no ugunsgrēkiem var ciest vairāki tūkstoši ha, citā gadā – tikai daži simti hektāru. Liela nozīme ir sausajiem un vējainajiem laika apstākļiem, ko veicina kūlas dedzināšana lauksaimniecībā neizmantotajās zemēs, kā arī novecojusi uguns dzēšanas tehnika, uguns novērošanas infrastruktūra un preventīvo pasākumu nepietiekamība. Jāatzīmē pēdējo gadu tendence pieaugt vējgāzēs cietušajām meža platībām, kas pēdējos desmit gados pieaugusi vidēji no dažiem simtiem hektāru līdz vairāk nekā tūkstots hektāriem gadā.

98. Meža nozarē ir kvalificēta darbaspēka trūkums un nepietiekamas zināšanas meža apsaimniekošanā un produktu realizācijā. Meža īpašnieku procentuālais sadalījums atkarībā no izglītības līmeņa ir šāds: augstākā – 15,5 %, vidējā – 53,8 %, pamata – 20 %, nav pamata – 9,8 %⁷⁴.

99. Meža bioloģiskā daudzveidība ir meža produktivitātes atjaunošanās un dzīvotspējas pamats, un ilgtspējīgas apsaimniekošanas priekšnoteikums. Visās organismu grupās, par kurām ir pieejama informācija, ar mežu saistīti 17 – 84 %

---

⁷² VMD

⁷³ VMD

⁷⁴ Avots: Valsts Meža dienesta 2001. gadā veiktā aptauja sadarbībā ar Eiropas Integrācijas institūta Socioloģijas katedru

aizsargājamo sugu. Atbilstoši ES direktīvām⁷⁵ noteiktas 336 Natura 2000 teritorijas ar kopējo platību 325,5 tūkst.ha (11,3 % no kopējās mežu platības), kuros ir atšķirīgi aizsardzības un apsaimniekošanas režīmi – no minimāliem ierobežojumiem aizsargājamo ainavu apvidos līdz pat pilnīgam saimnieciskās darbības aizliegumam dabas rezervātos. Tas rada papildu izmaksas, ko ne vienmēr var finansēt no saimnieciskajiem ienākumiem. Trūkst kompensāciju sistēmas, kas kompensētu mežsaimnieciskās darbības ierobežojumu dēļ neiegūtos ienākumus, lai nodrošinātu bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu un privātās mežsaimniecības ekonomisko dzīvotspēju.

100.Mežu var ieaudzēt neizmantojām lauksaimniecības zemēs, vispirmām kārtām atjaunojot mežu ekosistēmu tās vēsturiski tipiskajās vietās un perspektīvā atklātajās ainavās izveidojot mežu ekosistēmu koridorus atklātajās ainavās bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas uzlabošanai. Tomēr apmežošanu nevar veikt Natura 2000 teritorijās vai teritorijās ar augstu dabas un lauksaimniecības vērtību, kā arī mitrainēs. Kopējā atjaunojamo ES nozīmes īpaši aizsargājamo meža biotopu platība – 5 594 ha, mežu biotopu un mežu sugu dzīvotņu uzturēšanas pasākumi būs nepieciešami 10 077 ha lielā platībā. Meža ieaudzēšanas un atjaunošanas rezultātā palielināsies arī CO₂ piesaiste Kioto protokola mērķu sasniegšanai un mežrūpniecības un enerģētikas nodrošinājums ar izejvielām nākotnē.

101.Pēdējā desmitgadē meža nozare ir kļuvusi par vienu no visaktīvākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm, galvenokārt veiksmīgi konkurējot ārējā tirgū ar salīdzinoši zemas pievienotās vērtības produkciju. Tālākai attīstībai jāorientējas uz iespējami augstākas pievienotās vērtības radīšanu, jaunu produktu un noieta tirgu apgūšanu. Līdz ar to aug nepieciešamība pēc kvalificēta darbaspēka⁷⁶. Atsevišķās jomās izglītības iestādes nenodrošina pietiekamas zināšanas par ražošanā izmantojamajām metodēm, tehnoloģijām un iekārtām, netradicionālām meža un meža produktu izmantošanas iespējām, trūkst izpratnes par starpnozaru koordināciju un partnerību. Meža īpašnieku aptaujas dati pierāda, ka meža apsaimniekošanas aktivitātes ietekmē īpašnieku zināšanas. Tikai 8 % meža īpašnieku vai to ģimenes locekļu ir mežsaimnieciskā izglītība, bet 67 % aptaujāto norādījuši, ka nepieciešamās zināšanas ieguvuši praksē. Tas nozīmē, ka katram ceturtajam meža īpašniekam nav pieredzes un zināšanas meža apsaimniekošanā. 60 % no īpašniekiem, kuriem ir

---

⁷⁵ Padomes 1979.gada 2.aprīļa Direktīva 79/409/EEC par savvaļas putnu aizsardzību; Padomes 1993.gada 21.maija Direktīva 92/43/EEK par dabisko biotopu, savvaļas faunas un floras aizsardzību.

⁷⁶ Avots: Meža un ar mežiem saistīto nozaru attīstības vadlīnijas, apstiprinātas Ministru kabinetā 2006. gada 4. aprīlī

zināšanas, norādīja, ka labprāt tās papildinātu, savukārt 40 % no īpašniekiem, kuriem nav zināšanu, izteica vēlmi tās iegūt⁷⁷.

102. Joprojām privāto mežu īpašnieku un sabiedrībai kopumā ir nepietiekamas zināšanas un izpratne par meža atjaunošanas, kopšanas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas nozīmi un ekonomiski dzīvotspējīgas mežsaimniecības pamatprincipiem ikvienā mežā. Īpašniekiem nav pietiekamas informācijas un zināšanu par pieejamo ES atbalstu. 2006.gada sākumā apgūts mazāk par pusi no pasākumā „Mežsaimniecības attīstība” pieejamā finansējuma. Salīdzinot ar lauksaimniecību, nav izveidota vienota konsultāciju un mācību infrastruktūra.

4.1. Meža nozares stāvokļa novērtējuma kopsavilkums

4.1.1. Stiprās puses

103. Lieli koksnes un zemju resursi mežrūpniecības attīstībai un komercdarbības veikšanai.

104. Latvijas klimatiskie apstākļi un izeja uz Baltijas jūru ir labvēlīgi apstākļi meža nozares un meža produkcijas eksporta attīstībai.

105. Ir iestrādes praktiski visos galvenajos meža un koksnes izmantošanas izpētes virzienos.

4.1.2. Vājās puses

106. Mazi privāto mežu īpašumi, sadrumstalotas un nelielas koksnes pirmapstrādes saimnieciskās vienības apgrūtina iespējas iekļauties augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanas ķēdē un sadarboties ar liela apjoma ražotājiem un nemotivē investīcijām meža vērtības saglabāšanai un produktivitātes nodrošināšanai nākotnē.

107. Privātajiem meža īpašniekiem ir nepietiekamas zināšanas meža apsaimniekošanā un produktu realizācijā.

108. Nav meža nozares konsultāciju un mācību infrastruktūras.

109. Mežrūpniecībā ir zems darba ražīgums un ražošanas procesā izmanto novecojošas tehnoloģijas.

110. Nepietiekams meža ceļu blīvums un nolietotojušās meliorācijas sistēmas.

111. Novecojusi ugunsdzēsšanas tehnika, ugunsgrēku signalizācijas infrastruktūra un nepietiekami ar to saistītie profilakses pasākumi.

---

⁷⁷ Avots: Valsts Meža dienesta 2001. gadā veiktā aptauja sadarbībā ar Eiropas Integrācijas institūta Socioloģijas katedru

112. Nepietiekama zinātnes un meža nozares sadarbība ar zinātniekiem ražošanas atbalstam.

113. Latvijā pēdējo deviņu gadu laikā nav palielinājusies enerģētiskās koksnes izmantošana un nepietiekami izmantots koksnes blakusproduktu potenciāls.

4.1.3. Iespējas

114. Pieejami lauksaimniecībā neizmantotās zemes resursi, kuru, ieaudzējot mežu, iespējams izmantot meža platību palielināšanai.

4.1.4. Draudi

115. Meža īpašnieku zināšanu trūkums par kompensācijām attiecībā uz Natura 2000 ierobežojumiem.

4.1.5. Potenciālās attīstības novērtējums

116. Latvijā ir potenciāls ilgspējīgas attīstības un lauku teritoriju nodarbinātības veicināšanai, pilnveidojot meža sektoru un virzot to uz dabas vērtību saglabāšanu un augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanu, tādējādi nodrošinot ieguldījumu nodarbinātībā, ienākumu palielināšanā un dabas vērtību saglabāšanā lauku apvidos.

5. Lauku dabas resursi (vides stāvoklis)

Situācijas raksturojums

117. Kaut arī augstvērtīgas dabas lauksaimniecības zemju definīcija juridiski neeksistē, visaugstākā vides vērtība ir Natura 2000 teritorijās esošajām lauksaimniecības zemēm un bioloģiski vērtīgajiem zālājiem. Natura 2000 teritoriju platība ir ap 784 000 ha jeb 11,9 % no teritorijas. Šajās teritorijās 24 % ir lauksaimniecībā izmantojamā zeme. ES nozīmes zālāju biotopi un citi zālāji, kuriem nepieciešama apsaimniekošana un kas ir nozīmīgi griezes un mazā ērgļa populāciju uzturēšanai, Natura 2000 vietās kopā aizņem 63 025 ha. Papildus tam 14 146 ha vērtīgo zālāju biotopu Natura 2000 teritorijās ir vajadzīgi biotopu atjaunošanas pasākumi. Šajās teritorijās ir sastopami ES un nacionālās nozīmes biotopi un sugas (79/409/EEK, 92/43/EEK), kuru uzturēšanā un saglabāšanā liela nozīme ir ekstensīvai lauksaimnieciskai darbībai. Videi draudzīga saimniekošana Natura 2000 lauksaimniecības zemēs ir pamats daudzu aizsargājamu, retu un izzūdošu sugu eksistences nodrošināšanai. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai nepieciešams attīstīt bioloģisko un vidi saudzējošu lauksaimniecību, tādējādi nodrošinot agrovides resursu ilgspējīgu izmantošanu. Šo vērtību uzturēšana ir apdraudēta, ja netiek turpināta lauksaimnieciskā darbība, bet izmaiņas lauksaimnieciskajā darbībā savukārt var apdraudēt bioloģiskās daudzveidības saglabāšanu.

118. Apsaimniekotās Natura 2000 teritorijas parasti tiek veidotas zināmu laika periodu (parasti 7 – 15 gadus), un tās apstiprina vides ministrs. Dabas aizsardzības plāns nosaka dabas aizsardzības un citas svarīgas aktivitātes, kā arī teritorijas sadalījumu zonās atkarībā no aizsardzības un pārvaldības prasībām. Dabas aizsardzības plāni ir saistoši visu līmeņu teritoriālajai plānošanai un tās pārvaldībai. Patlaban Latvijā ir 336 Natura 2000 teritorijas. Attiecībā uz 103 no šīm teritorijām ir izstrādāti un apstiprināti dabas aizsardzības plāni. 30 NATURA 2000 teritorijām dabas aizsardzības plāni vēl tiek izstrādāti.

119. Augšņu degradācija ir galvenā lauksaimniecības radītā vides problēma. Latvijā pastāv divi erozijas veidi: ūdens erozija un vēja erozija. Nepareiza agrotehnika, reljefa īpatnības, augu maiņas neievērošana un zaļo platību trūkums veicina eroziju lauksaimniecības zemēs. Lielu vienlaidus lauku izveidošana ir veicinājusi augsnes vēja un ūdens eroziju, kā arī augu barības vielu samazināšanos. Vidējais organiskās vielas saturs augsnēs ir 1,83 %. Pēdējo gadu novērojumu periodā minerālaugšņu organiskās vielas saturs ir samazinājies 25 % platību. Vēja erozijas apdraudēta aramzeme veido 230 000 ha jeb 9,3 %, kamēr ūdens erozijas ietekmētā aramzeme aizņem 380 000 ha jeb 15,4 % no Latvijas aramzemes.⁷⁸

120. Latvijā dominē podzolētās augsnes (54 %), kam raksturīgs diezgan izteikts skābums. Saskaņā ar valsts akciju sabiedrības “Agroķīmisko pētījumu centrs” datiem, aptuveni 20 % no šīm augsnēm skābuma līmenis ir austāks par $\text{pHKCl} < 5,6$, kā rezultātā normāla zemkopība iespējama tikai pēc to kaļķošanas. Kopumā augsnes skābuma optimizācija būtu nepieciešama aptuveni 1034 tūkstošu ha apjomā.

121. 2005. gadā apmēram 13,8 % no lauksaimniecībā izmantojamās zemes (340,4 tūkstoši ha) aizņēma neizmantotā lauksaimniecības zeme, ieskaitot pamesto (1995. gadā – 11 %), kas izraisa augsnes auglības un kvalitātes pazemināšanos, zemes aizaugšanu ar krūmiem, nezālēm un invazīvajām augu sugām. Zeme, kurā notiek pārpurvošanās un aizaugšana ar mazvērtīgiem krūmiem, 2004. gadā sasniesi 51,9 tūkst. ha. 2007. gadā neizmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes platība nedaudz saruka – līdz 155,1 tūkst. ha⁷⁹. No dabas aizsardzības viedokļa lauksaimniecības zemju aizaugšana nav vēlama, jo izzūd daudzi vērtīgi biotopi⁸⁰.

122. Saskaņā ar Padomes 1991. gada 12. decembra Direktīvu 91/676/EEK attiecībā uz ūdeņu aizsardzību pret piesārņojumu, ko rada lauksaimnieciskas izcelsmes nitrāti

---

⁷⁹ Avots: CSP

⁸⁰ Lauksaimniecības gada ziņojums, 2005, Valsts Vides politikas plāns, 2003

(turpmāk – Nitrātu direktīva), 2004.gada maijā tika apstiprināta Rīcības programma īpaši jutīgām teritorijām, uz kurām attiecas paaugstinātas prasības ūdens un augsnes aizsardzībai no lauksaimnieciskās darbības izraisītā piesārņojuma ar nitrātiem. Savukārt Labas lauksaimniecības prakses nosacījumi (turpmāk – LLPN) tika izstrādāti 1998. – 1999.gadā. Tas ir plašs praktisku padomu, rekomendāciju un likumu apkopojums, kas aptver galvenās lauksaimnieciskās darbības sfēras un izpildāmi pēc brīvprātības principa visā Latvijas teritorijā.

123.Pamatojoties uz monitoringa datiem, Latvijā pašlaik ir noteiktas īpaši jutīgās teritorijas Lielupes un Daugavas upju baseinos (izņemot Jūrmalu un Rīgas pilsētu). 2004.gadā īpaši jutīgo teritoriju upēs gada vidējā nitrātu slāpekļa (N/NO_3) koncentrācija bija 0,8 – 6,4 mg/l – zem kritiskās N/NO_3 koncentrācijas (11,3 mg/l). Īpaši jutīgajās teritorijās tajās vietās, kur ir intensīva lauksaimniecība, lielākais konstatētais ūdeņu piesārņojums bija 38 mg/l, kas arī nepārsniedz Nitrātu direktīvā noteikto nitrātu koncentrācijas robežvērtību 50 mg/l. Lauksaimniecība ir būtisks, bet ne vienīgais ūdens piesārņojuma avots. Ņemot vērā pakāpenisku pāreju uz intensīvākām saimniekošanas metodēm, nākotnē lauksaimniecība var apdraudēt iekšējo ūdeņu un Rīgas jūras līča ūdeņu kvalitāti.

124.2003.gadā lauksaimniecības nozare emitēja 15,4 % no kopējā SEG emisiju daudzuma Latvijā (no tā 35,2 % no mājlopu zarnu fermentācijas, 13,3 % no kūstmēslu saimniecības un 51,5 % no lauksaimniecībā izmantojamām augsnēm). Laika gaitā SEG emisijas no lauksaimnieciskajiem avotiem ir samazinājušās.

125.2001.gadā šis līmenis bija 11,61 kt NH_3 / gadā, kas ir par 31 % mazāk kā 1990.gadā. To izraisīja galvenokārt lauksaimniecības dzīvnieku skaita samazināšanās šajā periodā. Pie tam kopš deviņdesmito gadu sākuma zemē iestrādāto organisko mēslu līmenis ir nepārtraukti samazinājies. 2001.gadā lauksaimniecības zemē tika iestrādāts tikai 30 % no 1990.gadā izmantotā organiskā mēslu daudzuma. Tiek prognozēts, ka amonjaka emisiju līmenis varētu palielināties, tomēr tas nesasnies 2010.gadam noteikto maksimālo līmeni.

126.Pēdējo desmit gadu laikā lauku ainavai raksturīgo savvaļas putnu populācijas Latvijā ir īslaicīgi nostabilizējušās vai pat nedaudz pieaugušas. Lauku putnu populācijas indekss 2003.gadā bija 96,7. Savvaļas putnu populācijas pieaugums skaidrojams galvenokārt ar lielajām atmatu platībām, kā arī minerālmēslu un augu aizsardzības ķīmisko līdzekļu pielietojuma zemo līmeni līdz 2001.gadam. Šobrīd Latvija ir viena no dabas un īpaši putnu daudzveidības ziņā bagātākajām ES valstīm. Piemēram, Latvijā ligzdo vienas no lielākajām populācijām šādām īpaši

aizsargājamām sugām⁸¹ Eiropā, kā griezei *Crex crex* (26000–38000 pāru) – 24,5 % ES ligzdojošo griežu), baltajam stārķim *Ciconia ciconia* (9500–10500 pāru) – 9,2 % ES populācijas šai sugai), mazajam ērglim *Aquila pomarina* (2848–5180 pāru) – 46,1 % no visas ES populācijas, ormanītim *Porzana porzana* (500–1000 pāru) – 6,3 % un ķikutam *Gallinago media* (200–300 pāru) – 8,5%)⁸².

127.Lauku attīstības programmai ir liela nozīme putnu aizsardzības jomā, jo ievērojamas īpaši aizsargājamo putnu sugu populācijas valstī sastopamas ārpus īpaši aizsargājamām dabas teritorijām vai Natura 2000 vietu tīkla (90 % griežu, 91 % mazo ērgļu un 93 % balto stārķu pāru ligzdo ārpus Natura 2000 teritorijām⁸³).

128.Eiropas lauku putnu indikators⁸⁴ (periodam no 1995. līdz 2005.gadam; 10 sugas) uzrāda stabilu pieaugošu tendenci līdz 2001.gadam, pārsniedzot indeksa atzīmi 1,4 attiecībā pret 1995.gadu, taču turpmāk ir negatīvs, pēdējo četru gadu laikā pastāvīgi samazinoties un tuvojoties atskaites vērtībai „1,0”⁸⁵ un ir uzskatāms par labvēlīgu, jo nav mazāks par vienu.

129.Pļavās ir sastopamas aptuveni 40 % aizsargājamo augu sugu. Piekrastes pļavas ir tādu reto putnu sugu ļoti svarīgi biotopi, kā parastais šņibītis (*Calidris alpina*), pļavas tilbīte (*Tringa totanus*), melnā puskuitala (*Limosa limosa*) un gugatnis (*Philomachus pugnax*). Vissvarīgākie pļavu kompleksi atrodas ap Papes un Liepājas ezeru, Kalnciemā, Daugavgrīvā, Lubānas zemienē, Daugavas, Ventas, Gaujas un citu upju ielejās un Randu pļavās. Bioloģiski vērtīgās pļavas atrodas 5400 zemes gabalos 18620 ha platībā. 2005.gadā uzsāktā Latvijas Dabas fonda projekta “Jaunu bioloģiski vērtīgu zālāju noteikšana”, kura ietvaros tika izsludināta lauksaimnieku pieteikšanās pļavu apsekošanai, ietekmē šīs platības varētu palielināties. 2004.gadā tika apsaimniekoti 9486 ha jeb 51 % no kopējās bioloģiski vērtīgo zālāju platības. Sastopama divu veidu degradācija – intensīvas lauksaimniecības ietekmē un aizaugšana ar krūmiem. Ekspertu aplēses liecina, ka ir vēl daudz neatrasto vērtīgo

⁸¹ Padomes direktīva 79/409/EEK

⁸² Avots: Eiropas putni: Populāciju novērtējums, tendences un aizsardzības statuss, 2004; Latvijas putnu ligzdošanas atlases (2000-2004) Sugu izplatības kartes.

⁸³ Avots: Projekta „Emerald” dati (2004).

⁸⁴ Klasifikācija tiek veikta saskaņā ar Eiropas Putnu uzskaišu padomes ieteikto metodiku, Pannekoek, van Strien 2003, Gregory et al. 2005

⁸⁵ Avots: A. Auniņš, J. Priednieks 2006. Nacionālie un pārnacionālie indikatori bioloģiskās daudzveidības novērtēšanai lauksaimniecības zemēs. LU Bioloģijas konference, Zooloģijas un dzīvnieku ekoloģijas sekcija.

zālāju un kopsummā dabā to varētu būt aptuveni 100 000 ha⁸⁶.

130.Pieteikumu skaits 2004. – 2006. gada Latvijas Lauku attīstības plānā agrovides pasākumos 2005.gadā, salīdzinot ar 2004.gadu, ir pieaudzis 2,9 reizes. 2005.gadā apstiprināto agrovides pieteikumu bija 4987 jeb 6,4 % no visiem platību maksājumu pieteikumiem. 2006.gadā apstiprināto agrovides pieteikumu bija 16313 (pieaugums 3,2reizes, salīdzinot ar 2005.gadu; 20,3% no visiem platībmaksājumiem 2006.gadā). 2007.gadā apstiprināto agrovides pieteikumu bija 16563 (pieaugums 1,02 reizes, salīdzinot ar 2006.gadu; 21,3% no visiem platību maksājumu pieteikumiem 2007.gadā)⁸⁷.

131.Latvija, akceptējot 1995.gadā Riodežaneiro parakstīto konvenciju par bioloģisko daudzveidību, uzņēmusies lauksaimniecības ģenētisko resursu saglabāšanas darbības. Latvijā ir svarīgi uzlabot esošo ganāmpulka produktivitāti un ieviest jaunas, modernas šķirnes, bet vienlīdz svarīgi ir arī saglabāt vietējos lauksaimniecības dzīvnieku (govju šķirnes – Latvijas zilā un Latvijas brūnā, cūku šķirni – Latvijas baltā u.c.) un augu ģenētiskos resursus ar to raksturīgākajām iezīmēm.

132.Lauksaimnieciskās un mežsaimniecības izcelsmes atjaunojamās enerģijas ražošana 2004.gadā bija 1859 kt, kas ir par 4,9 % vairāk nekā iepriekšējā 2003.gadā un norāda uz pozitīvu tendenci. Vairāk nekā 2 % no kopējā tautsaimniecībā izmantojamās degvielas daudzuma ir biodegviela, kuras ražošanai kā galvenās izejvielas izmanto rapsi un graudus, kas pašlaik pilnībā nodrošina biodegvielas ražošanai nepieciešamo izejvielu apjomu. Paredzams, ka, turpinoties līdzšinējām attīstības tendencēm, līdz 2010.gadam biodegviela sasniegs 5,75 % no kopējā degvielas daudzuma.

133.Enerģētiskās koksnes īpatsvars valsts energobilancē kopš 1997.gada nemainīgi veido tikai aptuveni 15 %⁸⁸. Šodien netiek izmantoti vai tiek izmantoti neefektīvi ~ 9,3 milj.m³ meža nozarē saražotās biomasas (mežizstrādes un koksnes pārstrādes blakusproduktu), ko, ņemot vērā klimatiskos apstākļus, teritoriālo attīstību un apdzīvoto vietu izvietojuma blīvumu un infrastruktūru, kā arī biomasas transportēšanas izmaksas, Latvijā varētu izmantot decentralizētas siltumapgādes attīstībai.

---

⁸⁶ Avots: LDF

⁸⁷ Avots: LAD

⁸⁸ Avots: Enerģētiskās koksnes tirgus izpēte, Datakom un ANO attīstības programma, 2004

5.1.Situācijas raksturojuma kopsavilkums

5.1.1.Stiprās puses

- 134.Lauku dabas vide ir bagāta ar aizsargājamiem biotopiem.
- 135.Lauksaimnieciskajai darbībai ir liela nozīme NATURA 2000 teritoriju pārvaldībā un aizsardzībā.
- 136.Bioloģiski vērtīgie zālāji ir svarīga bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas vide, kas īpaši saistīta ar lauksaimniecisko darbību.
- 137.Pieejami atjaunojamie energoresursi (mežizstrādes un kokapstrādes blakusprodukti, lauksaimniecības biomasa u.c.).

5.1.2. Vājās puses

- 138.Intensīvas lauksaimniecības ietekmē notiek augšņu degradācija.
- 139.Trūkst finansējuma īpaši aizsargājamo mežu biotopu apsaimniekošanai un aizsardzībai; bioloģiskās dažādības saglabāšana nākotnē ir apdraudēta (ieskaitot NATURA 2000 teritorijas), jo nav mežsaimniecības konsultāciju sistēmas.
- 140.No lauksaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības 13,8 % netiek izmantoti, samazinot bioloģisko daudzveidību un atklātu, Latvijai raksturīgu lauku ainavu.
- 141.Nepietiekami un mazefektīvi izmanto atjaunojamos resursus enerģētikā un siltumapgādē.

5.1.3.Iespējas

- 142.Lauksaimnieki aktīvi izmanto agrovides atbalsta programmas un ievēro rekomendācijas ūdens, augsnes un citu resursu racionālai izmantošanai un aizsardzībai un ievēro ūdens, augsnes un citu resursu racionālas izmantošanas rekomendācijas.

5.1.4. Draudi

- 143.Neveicinot vidi saudzējošas lauksaimniecības metodes, nākotnē lauksaimniecības radītais piesārņojums varētu pārsniegt pieļaujamās robežas īpaši jutīgajās teritorijās.
- 144.Vietējo šķirņu izmantošanas īpatsvara samazināšanās, apdraudot lauksaimniecības augu un dzīvnieku genofonu un lauksaimniecības bioloģisko daudzveidību.
- 145.Ekstensīvās lauksaimniecības platību samazinājums, platību aizaugšanas vai

intensīvas lauksaimniecības platību pieauguma rezultātā pasliktina vides, tai skaitā bioloģiskās daudzveidības stāvokli.

5.1.5. Potenciālās attīstības novērtējums 2007. – 2013.gadam

146.Lauksaimniecības produkcijas ražošana un lauksaimniecības pakalpojumu nodrošināšana var veicināt tradicionālās atklātās lauku ainavas saglabāšanu un nodrošināt līdzsvaru starp ekonomiskajām, sociālajām un vides interesēm. Tādēļ nepiesārņotas vides potenciālu var izmantot augstas kvalitātes atpūtas pakalpojumu nodrošināšanā un augstas pievienotās vērtības produktu ražošanā.

6. Vispārējā sociālekonomiskā situācija lauku apvidos

Situācijas raksturojums

147.Latvijas lauku teritorija saskaņā ar Lauksaimniecības un lauku attīstības likumu ir visa Latvijas teritorija, izņemot republikas nozīmes pilsētas un rajonu centrus⁸⁹. Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija (turpmāk – OECD) nosaka, ka vietējās pašvaldības (municipalitātes) ir lauku pašvaldības, ja iedzīvotāju blīvums nepārsniedz 150 iedzīvotāju uz vienu kvadrātkilometru. Tā kā Latvijā ir ļoti zems iedzīvotāju blīvums, tad lielāko daļu Latvijas teritorijas var uzskatīt par laukiem arī OECD definīcijas izpratnē.

6.1.Iedzīvotāju izvietojuma struktūra lauku teritorijā un sociālais raksturojums

148.Lauku teritorijā 2005.gada sākumā dzīvoja aptuveni puse no valsts iedzīvotājiem. Latvijas teritorijai ir raksturīgs zems iedzīvotāju blīvums – 36,1 cilv./km², bet Latvijas lauku teritorijā iedzīvotāju blīvums ir tikai 18,6 cilv./km² (2003.gadā), kas, nodrošinot plašāku dzīves telpu, ir viena no lauku teritorijas kā dzīves vietas priekšrocībām. No otras puses, tas uzskatāms par ierobežojošu faktoru, jo nosaka augstas infrastruktūras ierīkošanas un uzturēšanas izmaksas uz vienu iedzīvotāju. Labklājības ministrijas veiktie pētījumi pierāda, ka salīdzinoši plaša lauku sabiedrība dzīvo arvien pieaugošā nabadzībā un māsaimniecībā iztikas nolūkiem tiek uzturēta naturālā saimniecība. To apliecina arī būtiskā starpība starp valstī noteikto viena iedzīvotāja pilna iztikas minimuma preču un pakalpojuma groza vērtību, kas valstī 2003.gadā tika noteikta Ls 94 apmērā, un vidējo māsaimniecības rīcībā esošo ienākumu naudā uz vienu lauku iedzīvotāju – Ls 53.

---

⁸⁹ Lauksaimniecības un lauku attīstības likums. Publicēts Latvijas laikrakstā „Latvijas vēstnesis” 2004.gada 23.aprīlī.

6.1.1. Vietējā iniciatīva un cilvēkresursu attīstība

149.2004.gadā, uzsākot īstenot Vienotā programmdokumenta (2004–2006) pasākumu „Vietējo rīcību attīstība (LEADER+ veida pasākums)”, Latvijā lauku teritorijā darbojās 9 partnerības, kuras tika izveidotas starptautisko projektu ietvaros vai pašu iniciatīvas rezultātā un ieguvušas pieredzi projektu konkursu organizēšanā: Lauku partnerības programmas ietvaros tika izveidotas trīs partnerības Latgalē – Rēzeknes, Daugavpils un Balvu rajonā, Zemgales attīstības aģentūras PHARE projekta „Lauku partnerības vietēju problēmu risināšanai Baltijas jūras reģionā” ietvaros tika izveidotas piecas partnerības – Bauskas, Jelgavas, Dobeles, Aizkraukles un Jēkabpils rajonā, savukārt pašu iniciatīvas rezultātā izveidojās Talsu partnerība. LEADER+ veida pasākuma ietvaros Zemkopības ministrija sadarbojoties ar sociālajiem partneriem – Latvijas Pašvaldību savienību, Latvijas Lauku forumu u.c., tika veikts skaidrojošais darbs un sniegts atbalsts jaunu partnerību veidošanā. Tā rezultātā 2006.gada beigās tika apstiprinātas 17 vietējās rīcības grupas, kuras saņēma atbalstu integrēto lauku attīstības izmēģinājumu stratēģiju īstenošanai 2007. un 2008.gadā. Savukārt 11 vietējām rīcības grupām un to teritorijās esošajām iniciatīvas grupām 2007.gadā tika nodrošinātas mācības un metodiskais atbalsts uz vietējām vajadzībām balstītu attīstības stratēģiju izstrādē programmēšanas periodam no 2007.-2013.gadam. Kopumā 28 vietējo rīcības grupu darbības teritorija pārklāj aptuveni 83 % no Latvijas lauku teritorijas, kas atbilst LEADER nosacījumiem.

150.LEADER+ veida pasākuma ietvaros tika veikts skaidrojošais darbs arī teritorijās, kurās līdz 2007.gadam vietējās rīcības grupas nebija izveidojušās, taču tika izrādīta interese un iniciatīva veidot šādu organizāciju. Paredzams, ka vietējo rīcības grupu skaits līdz 2009.gadam varētu palielināties līdz 33 grupām. Tas liecina par nepieciešamību īstenot LEADER pieeju pēc iespējas visā vietējās rīcības grupas veidošanas nosacījumiem atbilstošā Latvijas teritorijas daļā

151.Lauku teritorijas iedzīvotāju izglītības līmenis kopumā ir zemāks nekā pilsētu iedzīvotāju izglītības līmenis. Lauku teritorijā tikai 7,3 % no iedzīvotājiem ir augstākā izglītība (pilsētās – 16,8 %) un vidējā profesionālā 20,5 % (pilsētās – 25,2%). Arī arodizglītība lauku teritorijā ir 4 % iedzīvotāju, bet pilsētās – 5 % iedzīvotāju. Valstī kopumā pieaugušo (vecuma grupā no 25 līdz 64 gadiem) līdzdalība izglītības un apmācības programmās 2004.gadā bija 8,4%, kas ir nedaudz palielinājusies salīdzinājumā ar 7,8 % 2003.gadā un 7,3 % 2002.gadā.

6.1.2. Dzīves telpas kvalitāte

152.Pēdējo piecu gadu laikā sliktā stāvoklī esošo autoceļu posmu īpatsvars valsts autoceļu tīklā vidēji pieaudzis par 10 %, un kopumā autoceļu stāvoklis turpina pasliktināties. 2004.gadā valstī sabrukuma stāvoklī bija 44 % autoceļu ar melno

segumu un 32 % ar grants segumu. Pēdējos gados samazinās valsts autoceļu ar cieta segumu kopgarums (2003.gadā 20,3 tūkst. km, 2004. – 2007.gadā 20,2 tūkst. km), kā arī pašvaldību autoceļu kopgarums (2003.gadā 31,8, 2005. – 31,6, 2007.gadā – 31,4 tūkst.km⁹⁰. Tas ierobežo lauku teritorijas iedzīvotāju mobilitāti un komercdarbības attīstību.

153. Pakalpojumu sniedzēju (komersantu) īpatsvars lauku teritorijā⁹¹ ir tikai nedaudz lielāks par ceturto daļu (27 %) no valsts kopējā rādītāja.

154. Lauku teritorijā ir samērā vienmērīgs kultūras institūciju pārklājums (lauku teritorijā ir 72 % tautas namu, 77 % pašvaldību publisko bibliotēku, 36 % valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu, 60 % muzeju, 87 % kultūrizglītības iestāžu un tajos darbojas 60 % no pašdarbībā iesaistīto dalībnieku skaita), kas rada pamatu kvalitatīvu kultūras pakalpojumu pieejamībai lauku teritorijas iedzīvotājiem atbilstoši minimālā kultūras pakalpojuma groza prasībām. Vairāk nekā 50 % Latvijas iedzīvotāju uzskata, ka tieši kultūrvēsturiskie objekti un kultūras notikumi ir viens no dzīves telpu ietekmējošiem, piesaistošiem faktoriem⁹². Taču kultūras pakalpojumu pieejamību kavē novecojusī kultūras iestāžu infrastruktūra un kultūrvēsturiskā mantojuma sliktais stāvoklis (piemēram, tikai 31 % gadījumu valsts aizsargājamo kultūras pieminekļu tehniskais stāvoklis vērtējams kā labs). Iedzīvotājiem, īpaši jauniešiem, trūkst piemērotu un kvalitatīvu kultūras pakalpojumu.

155. Lauku teritorijas pievilcību veicina bagātīgais kultūrvēsturiskais mantojums, tradīcijas un joprojām sastopamā seno arodu prasme. Investīcijas kultūras infrastruktūrā, t.sk. kultūrvēsturiskā mantojuma saglabāšanā un kultūras pakalpojumos nodrošina minimālo kultūras pakalpojumu grozu lauku teritorijas rajonos. Kultūras resursu prasmīga izmantošana veicina ilgtspējīgu attīstību. Neattīstīta kultūrvide ir viens no faktoriem, kas motivē ekonomiski aktīvo sabiedrības daļu pārcelties uz pievilcīgāku dzīves vidi, savukārt kvalitatīva kultūrvide nodrošina pamatu arī ekonomiskajai un sociālajai aktivitātei lauku teritorijas rajonos, veicinot nodarbinātības, komercdarbības, izglītības, iedzīvotāju rīcībspējas un dzīves kvalitātes uzlabošanu.

156. Lauku teritorijā atrodas 75 % no nelabvēlīgām ģimenēm (2004.gadā – 13 066). Šī iemesla dēļ komersantiem lauku teritorijā ir grūtības atrast darbiniekus, kuri spētu

⁹⁰ Avots: CSP

⁹¹ Avots: CSP, "Latvijas reģioni skaitļos", vērtējot NACE G...P sektorā

⁹² Latvija. Valsts attīstības pārskats 2004/2005: Reģionālā līmeņa kapacitāte Galv, rev. Aija Zobena. Rīga: UNDP, LU Sociālās un politiskās pētniecības institūts, 2005.

kvalitatīvi un atbildīgi veikt darbu.

6.1.3. Nodarbinātība un materiālā labklājība

157. Kaut gan valstī kopumā ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits palielinās, 72 % komersantu ir septiņās republikas pilsētās, kur ekonomiski aktīvo komersantu skaits 2004. gadā bija 32,5 salīdzinot ar 12,3 pārējā teritorijā. Iedzīvotāju struktūrā lauku teritorijā ir ļoti liels ekonomiski neaktīvo iedzīvotāju īpatsvars – 41,3 % salīdzinājumā ar 35,6 % pilsētās.

158. Latvijas ekonomikā ir izteiktas komercdarbības aktivitāšu, nodarbinātības reģionālās atšķirības. Laika periodā no 1999. līdz 2004. gadam ekonomiski aktīvo komersantu un komercsabiedrību skaits Rīgas plānošanas reģionā ir palielinājies par 11 komersantiem uz 1000 iedzīvotājiem, bet Kurzemes un Vidzemes plānošanas reģionos – tikai 2, Zemgales – 1,8, bet Latgales plānošanas reģionā – 1,6. Latgalei raksturīgs visnelabvēlīgāko sociālo un ekonomisko faktoru kopumu salīdzinājums ar reģioniem citās jaunajās ES dalībvalstīs – lauksaimniecībā nodarbināto īpatsvars (4 reizes lielāks), IKP uz iedzīvotāju (1,8 reizes mazāks) un bezdarbs (2,2 reizes lielāks)⁹³.

159. Lauku teritorijas iedzīvotāju nodarbinātības struktūrā dominē primārās nozares – lauksaimniecība, medniecība, mežsaimniecība, tajās 2004. gadā nodarbināti 36,4 % no visiem nodarbinātajiem lauku teritorijas iedzīvotājiem. Valstī kopumā šajās nozarēs vidēji 2004. gadā bija nodarbināti 13 % no kopējā nodarbināto skaita. Lauku teritorijā pakalpojumu nozarēs ir nodarbināts 41 % nodarbināto, bet rūpniecībā – 21,7 %⁹⁴. Lauksaimniecība pamazām zaudē savu lomu kopējā nodarbinātības struktūrā – kopš 2001. gada lauksaimniecībā pamatdarbā nodarbināto īpatsvars (15 – 74 gadu vecumā) kopējā nodarbināto struktūrā ir sarucis no 12,3 % līdz 9,5 %⁹⁵. Šī tendence turpināsies, paaugstinoties ražošanas efektivitātei lauksaimniecībā. Vienlaicīgi to lauksaimniecībā nodarbināto saimniecību īpašnieku īpatsvars, kuriem ir ieņēmumi no blakus nodarbošanās, turpina pieaugt: 2005. gadā bija 8,34%, bet 2003. gadā 6,2%⁹⁶.

---

⁹³ Typology Of Rural Areas in The Central And Eastern European EU New Member States, Institute of Agricultural Development in Central and Eastern Europe, 2004

⁹⁴ Neskaitot ieguves rūpniecību un karjeru izstrādi (NACE C)

⁹⁵ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2005. gads

⁹⁶ LR ZM aprēķini atbilstoši CSP 2003. un 2005. gada Struktūras apsekojuma datiem

160. Ienākumu atšķirība, neattīstīta dzīves vide, dažādu pakalpojumu, t.sk. kultūras⁹⁷ nepieejamība un to sliktā kvalitāte, kā arī lielākas dzīves un personīgās izaugsmes iespējas urbanizētajās teritorijās veicina jauniešu migrāciju uz lielākajām pilsētām. Lauku teritorija kļuvusi ļoti mazapdzīvota. 1999.gada sākumā Latvijas lauku teritorijā dzīvoja 760 tūkstoši, bet 2004.gada sākumā – 746 tūkstoši iedzīvotāju⁹⁸. No tiem 566 tūkstoši darbaspējīgā vecumā, no kuriem ekonomiski aktīvi bija 332 tūkstoši (59 %). Savukārt, Latvijai pievienojoties ES, uzsākās darbaspēka (ne tikai jauniešu) migrācija uz citām ES valstīm. Pēc aptuveniem aprēķiniem 2005.gada beigās aptuveni 2 % no Latvijas iedzīvotājiem (ap 50 tūkst.) strādāja citās ES valstīs – galvenokārt Īrijā un Lielbritānijā⁹⁹. Šo cilvēku atgriešanās var dot pozitīvus impulsus arī lauku teritorijas ekonomikas attīstībai, ienesot jaunas zināšanas un prasmes, kā arī finansiālos resursus.

161. Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā sadalās šādi: 18,2 % (15 – 24 gadi), 10,6 % (25 – 34 gadi), 8,6 % (35 – 44 gadi), 10,3 % (45 – 54 gadi), 8,3 % (55 – 64 gadi), 4,4 % (65 – 74 gadi)¹⁰⁰. Kaut arī kopumā darba meklētāju īpatsvars vīriešu un sieviešu grupās ir ļoti līdzīgs, tomēr pastāv atšķirības atsevišķās vecuma grupās. Tā jauniešu (15 – 24 gadi) darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā sieviešu grupā 2004.gadā veidoja 21,4 %, kas ir manāmi vairāk nekā 16 % vīriešu grupā¹⁰¹. Savukārt citās vecuma grupās darba meklētāju īpatsvars vīriešiem ir augstāks, tomēr atšķirība nav ļoti liela – grupās no 25 līdz 55 gadiem aptuveni 1% punkta ietvaros, bet 65 – 74 gadu grupā – 2,3 % punkti (5,5 % vīriešiem un 3,2 % sievietēm). Vienīgais izņēmums ir 55 – 64 gadu grupa, kur darba meklētāju īpatsvars vīriešiem bija par 1,6 % punktu zemāk – 7,5 %¹⁰².

162. Ilgtermiņa bezdarbs Latvijā 2004.gadā veidoja 4,6 % no aktīviem iedzīvotājiem jeb 43,8 % no darba meklētājiem. Vīriešiem šis rādītājs ir nedaudz augstāks – 4,8 % salīdzinājumā ar 4,3 % sievietēm¹⁰³.

163. Lai gan saskaņā ar darbaspēka apsekojuma rezultātiem lauku teritorijā darba

---

⁹⁷ Avots: Valsts prezidentes Stratēģiskās analīzes komisijas pētījums „Latvija un brīva darbaspēka kustība: Īrijas piemērs”, 2006.

⁹⁸ Avots: LR ZM Latvijas lauksaimniecība un lauki 2005.gads.

⁹⁹ Avots: LR Ekonomikas ministrijas un Latvijas Universitātes novērtējumi (nav publicēti)

¹⁰⁰ CSP Darbaspēka apsekojumi (Eurostatā šāda sadalījuma nav)

¹⁰¹ Avots: Eurostat

¹⁰² Avots: CSP Darbaspēka apsekojumi (Eurostat šāda sadalījuma nav)

¹⁰³ Avots: Eurostat

meklētāju īpatsvars ir mazāks nekā pilsētās (2004.gadā vidēji valstī 10,4 %, lauku teritorijā 8,4 %, pilsētās 11,3 %), faktiski bezdarba problēma lauku teritorijā ir lielāka nekā pilsētās, jo lielākā daļa (81 %) lauksaimniecībā pastāvīgi nodarbināto strādā nepilnu darba laiku¹⁰⁴.

164. Tikai 45 % lauku teritorijas pagastu ir izstrādājuši teritoriālās attīstības plānus. Tā rezultātā 55 % pagastu, kuros nav plānojuma neveicina komercdarbības attīstību¹⁰⁵.

165. Teritorijā dzīvojošo cilvēku vidējais rīcībā esošais ienākums uz vienu mājsaimniecības locekli mēnesī 2004.gadā bija Ls 77,8, kas ir par 31 % mazāk nekā pilsētās un gandrīz divkārt atpaliek no Rīgas, kur ienākums uz vienu iedzīvotāju 2004.gadā ir bijis 135,2 lati¹⁰⁶.

166. Lauku teritorija salīdzinājumā ar pilsētām ir daudz sliktāk nodrošināta ar telefona un interneta sakariem (pilsētās vidēji uz 100 mājsaimniecībām ir 22 datori, bet lauku teritorijā – 10 datori, interneta pieslēgums ir 1,4 % mājsaimniecību lauku teritorijā un 6,9 % mājsaimniecību pilsētās. Interneta pieejamība lauku apvidos, salīdzinot ar pilsētām, 2003.gadā bija 24 %.

167. Jaunās informācijas tehnoloģijas paver lielisku iespēju lauku tūrisma¹⁰⁷ un citu komercdarbības veidu attīstībai. To kavē interneta pieslēgumu pieejamības trūkums lauku teritorijās (izmanto tikai 11 %, salīdzinot ar 29 % pilsētās; tikai 16 % no kopējā lietotāju skaita ir lauku teritorijās) un lauku teritorijas komersantu prasmju paaugstināšana šo sistēmu izmantošanai.

168. Kopš 2000.gada ir būtiski palielinājies lauku tūrisma naktsmītņu un to gultasvietu skaits, attiecīgi 1,9 un 2,8 reizes¹⁰⁸. 2000.gadā ir būtiski palielinājies lauku tūrisma naktsmītņu un to gultasvietu skaits, attiecīgi 1,9 un 2,8 reizes. Ārvalstu tūristu pavadīto gultas nakšu skaits 2005.gadā lauku teritorijā pieaudzis par 30 %.

169. 70 % no visiem tūristiem lauku teritorijā atpūtušies vasaras mēnešos. Vidējais viesu uzturēšanās ilgums lauku teritorijas naktsmītnēs: vietējie tūristi – 1,4

---

¹⁰⁴ Avots: CSP Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2003. gada jūnijā

¹⁰⁵ Avots: Latvijas Pašvaldību savienības

¹⁰⁶ Avots: CSP, "Mājsaimniecības budžets 2004.gadā";

¹⁰⁷ 1st European Congress on Rural Tourism, organized by EuroGites - European Federation of Farm en Village Tourism from Friday Oct. 3 - Oct 5, 2003 at Jaén (Andalusia/Spain).

¹⁰⁸ Avots: „Lauku Ceļotājs”

diennaktis, ārvalstu tūristi – 3,25 diennaktis. Lielākā daļa respondentu (77 %) atzīst, ka viena no iecienītākajām nodarbēm, atpūšoties lauku teritorijā, tiem ir dabas baudīšana – pastaigas pa dabas takām, dzīvnieku un augu vērošana, kam seko aktīvā atpūta (63 %) – braucieni ar velosipēdiem, laivām, sporta spēles u.c. 20 % respondentu min, ka lauku brīvdienu laikā tie labprāt iegādājas arī lauku produktus – pārtiku, amatniecības izstrādājumus u.c. Bet iepazīt lauku dzīvi – apskatīt, kā strādā amatnieki, kā audzē dzīvniekus un kā top pārtikas produkti – savu brīvdienu laikā vēlas 12 % respondentu. Nepietiekams ir arī aktīvas atpūtas inventāra nodrošinājums lauku mājās: laivas, velosipēdi, makšķerēšanas nodrošinājums, ūdens sporta, ziemas sporta – distanču slēpošana, slidošanas piederumi, velo maršruti, takas, peldveitas utt.¹⁰⁹ Aktīvās atpūtas un citu pakalpojumu piedāvājums lauku naktsmītnēs, kā arī labiekārtotas apkārtējās teritorijas varētu palielināt uzturēšanās ilgumu un pagarināt tūrisma sezonu.

170. Esošā tūrisma infrastruktūra neapmierina tūristu prasības kvalitātes jomā – katru istabu izīrēt atsevišķi tūristiem kļūst arvien grūtāk, jo katra istaba nav aprīkota ar labierīcībām. Vairāk kā puse lauku tūristu priekšroku dod naktsmītnēm, kas piedāvā ēdināšanas pakalpojumus, un lielākā daļa uzskata, ka viskvalitatīvākie un drošākie pārtikas produkti ir tie, kas pirkti tieši no lauku saimnieka. Diemžēl lauku māju virtuves vairs neatbilst izvirzītajām prasībām, tāpēc nav iespējams piedāvāt ēdināšanas pakalpojumu viesiem¹¹⁰.

Situācijas raksturojuma kopsavilkums

6.1.4. Stiprās puses

171. Sakopta kultūrvide ar katram reģionam raksturīgām viensētām, ēkām un bagātīgu kultūrvēsturisko mantojumu (lauku muižas, krogi, baznīcas, pilskalni, dzirnavas, klētis, rijas, tīklu būdas, muzeji, piemiņas vietas u.c.), tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm un amatniecību (podnieki, akmens, koka, metāla apstrādes meistari u.c.), vietējiem dialektiem un mutvārdu daiļradi, sadzīves tradīcijām un māksliniecisko jaunradi veido nozīmīgus resursus lauku tūrisma attīstībai, lauku teritorijas ekonomikas dažādošanai un ekonomiskajai reģenerācijai.

172. Zemais iedzīvotāju blīvums ir priekšrocība lauku teritorijai kā dzīves telpai.

173. Lauku teritorijā ir vienmērīgs kultūras institūciju pārklājums.

174. Izveidotas vietējās rīcības grupas un pieaug interese par to veidošanu.

¹⁰⁹ Avots: „Lauku ceļotājs” aptauja

¹¹⁰ Avots: „Lauku ceļotājs”

6.1.5. Vājās puses

175. Zema ekonomiskā aktivitāte lauku teritorijā.
176. Kvalificēta darbaspēka trūkums.
177. Zemais iedzīvotāju blīvums lauku teritorijā nosaka augstas infrastruktūras ierīkošanas un uzturēšanas izmaksas uz vienu iedzīvotāju.
178. Lauku teritorijā ir nolietojušies un ļoti sliktas kvalitātes ceļi.
179. Nepietiekams nodrošinājums ar telekomunikāciju pakalpojumiem un internetu.
180. Vāji attīstīts pakalpojumu sektors.
181. Viens no galvenajiem dzīves kvalitātes rādītājiem – ienākumu līmenis – lauku teritorijā ir gandrīz par trešdaļu zemāks nekā pilsētas māsaimniecībās.
182. Pašvaldību teritoriālo plānu trūkums.
183. Darbaspēka aizplūšana no laukiem.
184. Vāja publiskā infrastruktūra saimnieciskajai darbībai laukos.
185. Izteiktas komercdarbības aktivitāšu, nodarbinātības reģionālās atšķirības un atšķirības starp lauku teritoriju un pilsētām.
186. Nepietiekami attīstīta tūrismā izmantojamā infrastruktūra un inventārs, lai nodrošinātu papildus sporta, dabas tūrisma, kultūras tūrisma un aktīvā tūrisma aktivitātes.
187. Pakalpojuma kvalitāte tūrisma mītnēs (sevišķi labierīcību un ēdināšanas jomā) nespēj apmierināt augošās petērētāju prasības.
188. Lielākā daļa kultūras mantojuma resursu ir sliktā vai neapmierinošā stāvoklī.

6.1.6. Iespējas

189. Valstī palielinoties iedzīvotāju labklājības līmenim, palielinās sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā dzīves un rekreācijas telpas kvalitātes.
190. Kultūras institūciju sniegtie pakalpojumi veicina lauku teritorijas iedzīvotāju dzīves un darba vides kvalitāti, attīsta cilvēkresursus un to konkurētspēju, sekmē darbavietu saglabāšanos un rašanos, kā arī stimulē investīciju piesaisti lauku teritorijai.

6.1.7. Draudi

191. Palielinās lauku teritorijas iedzīvotāju migrācija uz pilsētām.

6.1.8. Potenciālās attīstības novērtējums 2007. – 2013.gadam

192. Apvidos, kur tas ir sociālekonomiski lietderīgi, ir potenciāls radīt lauku iedzīvotājiem dzīves apstākļus, kas nodrošinātu ilgtspējīgu un atbilstošu labklājību un apdzīvotību lauku teritorijās.

II. Latvijas stratēģija un prioritātes

7. No situācijas raksturojuma izrietošo vajadzību kopsavilkums

193. Ņemot vērā situācijas raksturojumā atspoguļotās stiprās un vājās puses, izdevības un draudus, ir identificētas galvenās vajadzības, kas ir jārisina, ņemot vērā stratēģisko virsmērķi (pārticis cilvēks ilgtspējīgi apdzīvotos Latvijas laukos).

194. Lauksaimniecības sektora konkurētspējas paaugstināšana:

- a) attīstot tirgorientētas ražošanas vienības;
- b) modernizējot novecojušās iekārtas un ēkas, īpašu uzmanību veltot ilgāka termiņa investīcijām, lopu mītnēm un ar vides aizsardzību saistītajām investīcijām;
- c) paaugstinot lauksaimniecības pievienoto vērtību un apmierinot patērētāju pieprasījumu pēc veselīgas pārtikas, kas audzēta ar vidi saudzējošām metodēm;
- d) veicinot gados jaunu saimnieku iesaistīšanos saimnieciskās darbības veikšanā lauksaimniecībā, ar mērķi uzlabot saimniecību īpašnieku vecumstruktūru;
- e) paaugstināt lauksaimniecībā nodarbināto profesionālo kvalifikāciju, uzlabojot zināšanas par konkurētspējīgām apsaimniekošanas sistēmām;
- f) veicinot ražotāju sadarbību (kooperāciju);
- g) sekmējot modernāku tehnoloģiju ieviešanu lauksaimniecības produktu pārstrādē, jo sevišķi saistībā ar dabas aizsardzības prasībām;
- h) attīstot augstas pievienotās vērtības pārtikas produktu, it sevišķi bioloģiskās lauksaimniecības produktu pārstrādi.

195. Lauku iedzīvotāju ienākumu paaugstināšana:

- a) paaugstinot ekonomisko aktivitāti mazāk labvēlīgos reģionos;
- b) paaugstinot darbaspēka efektivitāti;
- c) radot jaunas darbavietas papildus lauksaimniecības un meža nozarēm;
- d) uzlabojot cilvēku zināšanas un prasmes, sekmējot viņu spēju adaptēties citām nodarbēm;
- e) attīstot augstākas pievienotās vērtības produktu ražošanu, koksnes pirmapstrādes efektivitātes paaugstināšana;
- f) mazelēktīvo pašpatēriņa saimniecību ekonomiskās labklājības paaugstināšana, veicinot to apsaimniekošanas apjomu izaugsmi un pārprofilēšanos;

- g) attīstot tūrisma infrastruktūru un aprīkojumu, kā arī paaugstinot pakalpojumu līmeni tūristu mītnēs.
196. Augsti kvalificētu darbinieku pieejamība lauku komersantiem.
197. Lauku infrastruktūras attīstība komercaktivitāšu un sociālās vides uzlabošanai.
198. Meža ceļu un meliorācijas sistēmu attīstība.
199. Mežsaimniecības ilgtspējības, konkurētspējas un efektivitātes veicināšana.
200. Meža īpašnieku zināšanu un prasmju uzlabošana un mežsaimniecības konsultāciju sistēmas izveide.
201. Attiecību stiprināšana starp zinātniskās pētniecības un mežsaimniecības sektoriem, lai veicinātu zinātņietilpīgu ražošanu.
202. Lauksaimniecībā izmantojamās zemes neizmantoto platību iesaistīšana lauksaimniecības un meža nozares produkcijas ražošanā, lauku ainavas uzlabošanā un dabas vērtību saglabāšanā.
203. Risku vadīšanas sistēmas pilnveidošana lauksaimniecībā un mežsaimniecībā, radot skaidru pamatu risku zaudējumu samazināšanas un kompensācijas sistēmas izveidei.
204. Ugunsgrēku dzēšanas tehnikas, ugunsgrēku brīdināšanas sistēmas infrastruktūras uzlabošana un profilakses pasākumi mežsaimniecībā.
205. Lauku kultūras mantojuma saglabāšana un attīstība, it īpaši tāda, kas saistīts ar lauksaimniecību un meža nozari lauku iedzīvotāju dzīves vides uzlabošanai un nelauksaimnieciskās komercdarbības izaugsmes veicināšanai.
206. Atjaunojamās enerģijas resursu, it īpaši biomasas ražošanas veicināšana.
207. Bioloģiskās daudzveidības saglabāšana un atjaunošana lauksaimniecības un meža zemēs. Dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas veicināšana, ūdens un vēja erozijas, amonjaka emisiju un klimata izmaiņu ierobežošana, ūdens kvalitātes uzlabošana, ūdens un augsnes aizsardzība, lauksaimnieciskās darbības saglabāšana mazāk labvēlīgos apvidos.

8. Latvijas stratēģija un prioritātes

208. Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāns ir izstrādāts saskaņā ar Latvijas Nacionālās attīstības plānu 2007. – 2013. gadam, kas nosaka valsts attīstības stratēģisko mērķi – izglītība un zināšanas tautsaimniecības izaugsmei un tehnoloģiskai izcilībai, kā arī prioritātes tā sasniegšanai:

- a) izglītots un radošs cilvēks;
- b) saimnieciskās darbības veicēju tehnoloģiskā izcilība un elastība;
- c) zinātnes un pētniecības attīstība.

9. Stratēģijas izstrādes process

209. Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna izstrāde uzsākta 2005. gadā, kad ar vairāku reģionālas un nacionālas nozīmes aptauju un konferenču palīdzību tika noskaidrotas prioritārās vajadzības un rīcības virzieni. Atbilstošās ministrijas, lauksaimniecības un mežsaimniecības biedrības vai nodibinājumi, pašvaldības, reģionu pārstāvji, vides un citi partneri aktīvi iesaistījās prioritāšu apspriešanā un izvirzīšanā. Šis dokuments ir izstrādāts vadības grupā Zemkopības ministrijas vadībā, piesaistot visus ekonomiskos, sociālos un vides partnerus.

10. Pamatprincipi

210. Latvijas lauku attīstības stratēģijā ievēroti šādi pamatprincipi:

Paliekošas darbības veicināšana un atkarības no ienākumu uzturošā atbalsta mazināšana

211. Lai nodrošinātu lauku ilgtspējīgu attīstību, atbalsta programmām ir jārada pamats tālākajās attīstības stadijās pietiekami konkurētspējīgu saimnieciskās darbības veicēju izaugsmei lauku apvidos, un tās nedrīkstētu vairot lauku teritorijas iedzīvotāju labklājības atkarību no ienākumu atbalsta maksājumiem.

212. Lai veicinātu dzīvotspējīgu projektu īstenošanu un inovāciju ieviešanu, atbalstam vajag būt pietiekami elastīgam, neierobežojot kāda sektora iespējas pieteikties uz atbalstu, ja atbalsta nepieciešamība ir pamatota.

Teritorijas līdzsvarotas attīstības princips attiecībā uz atbalsta pasākumiem

213. Atbalsta programmām ir jāveicina vietējo pašvaldību un plānošanas reģionu attīstības programmās un stratēģijās noteikto prioritāšu īstenošana, un atbalstam ir jābūt diferencētam, ievērojot reģiona (teritorijas) attīstības iezīmes. Atbalstam jāmazina negatīvās sociālekonomiskās attīstības līmeņu atšķirības starp dažādām Latvijas lauku teritorijām un starp lauku teritorijām un pilsētām. Šis princips īpaši attiecināms uz pasākumiem 1. un 3. ass ietvaros. Šis princips jāievieš, nosakot augstākas līdzfinansēšanas likmes mazāk labvēlīgos reģionos ieviešamajiem projektiem, kā arī, nosakot atlases kritērijus, dodot priekšroku konkrētiem apvidiem atbilstoši to attīstības pakāpei.

Līdzsvarotība un pēctecība

214. Atbalstam jābūt līdzsvarotam starp lauksaimniecības un mežsaimniecības konkurētspējas palielināšanu, ilgtspējīgu dabas resursu saglabāšanu un alternatīvu nodarbinātības iespēju atbalstīšanu lauku teritorijā.

215. Politikai jābūt pēctecīgai, nodrošinot atbalsta pasākumu turpināšanos pietiekami ilgu laiku, lai nodrošinātu līdzsvaru starp mērķu sasniegšanu un atbalsta saņēmēju spēju izmantot atbalsta saņemšanas iespējas mērķu sasniegšanai.

Finanšu resursu koncentrācija

216. Finansējums ir jānovirza atbalsta pasākumiem, kuriem varētu būt vislielākā nozīme vispārējo stratēģisko virsmērķu sasniegšanā.

11. Vispārējā stratēģija un vajadzības

217. Latvijas lauku attīstības stratēģijā, pamatojoties uz lauku ekonomiskās, sociālās un vides situācijas analīzi, kā galvenā prioritāte tiek izvirzīts **cilvēks**, kura labklājības pieaugums ir vispārējais attīstības mērķis un kura potenciāls ir lauku attīstības asu mērķu sasniegšanas pamats gan teritoriju sociāli ekonomiskajā attīstībā, gan vides jomā.

218. Latvijas Lauku attīstības stratēģiskais virsmērķis ir:

PĀRTICIS CILVĒKS ILGTSPĒJĪGI APDZĪVOTOS LATVIJAS LAUKOS

219. Stratēģiskā virsmērķa sasniegšanai ir noteikti četri darbības virzieni:

1. Lauku cilvēku spēju attīstība;
2. No darba gūto ienākumu vairošana laukos;
3. 3. darbības virziens. Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana;
4. Lauku dzīves telpas attīstība.

220. Katra darbības virziena ietvaros ir definētas noteiktas vajadzības, kas izriet no situācijas analīzes („I Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītāji”).

1. darbības virziens. Lauku cilvēku spēju attīstība

221. Šī darbības virziena galvenie mērķi un vajadzības ir:

- a) zemnieku profesionālo prasmju vairošana;
- b) adekvātu konsultāciju nodrošināšana par savstarpējās atbilstības

jautājumiem lauksaimniecībā;

- c) konsultāciju dienesta izveidošana un izmantošana mežsaimniecības nozarē;
- d) lauku iedzīvotāju iniciatīvas, zināšanu un prasmju vairošana, it īpaši izmantojot LEADER pieeju.

222.Šo mērķu sasniegšanai ir noteiktas šādas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes, kuras tiks sasniegtas ar šādiem pasākumiem:

- a) Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo zināšanu un prasmju vairošana;
- b) LEADER pieeja tiks īstenota, realizējot atsevišķu pasākumu, kas sastāv no vietējo darbības grupu atbalsta, apmācības un sadarbības projektu realizācijas.

223.Savukārt no valsts atbalsta lauksaimniecībai finansēs šādas prioritātes:

- a) labas lauksaimniecības pieredzes izplatīšana lauksaimniekiem un nozares speciālistiem;
- b) pielietojamā lauksaimniecības zinātne;
- c) lauku konsultāciju un izglītības pakalpojumu nodrošināšana;
- d) lauksaimniecības un mežsaimniecības speciālistu sagatavošana;
- e) lauksaimniecības biedrību un nodibinājumu attīstība;
- f) lauksaimniecības produktu attīstība.

2. darbības virziens. No darba gūto ienākumu vairošana laukos

224.Galvenās vajadzības un šī darbības virziena mērķi ir :

- a) paaugstināt lauksaimniecības saimnieciskās darbības veicēju konkurētspēju, īpaši atbalstot ilgtermiņa investīcijas un investīcijas lauksaimniecības dzīvnieku mītņu būvniecībā un rekonstrukcijā gaļas un piena ražošanai;
- b) uzlabot lauksaimniecības un mežsaimniecības mikrouzņēmumu konkurētspēju, veicinot to specializāciju, restrukturizāciju, tehnoloģisko atjaunošanu un jaunu produktu attīstību;
- c) ņemot vērā lauksaimniecības intensifikāciju un ražošanas koncentrāciju, atbalstu sniegt lauku teritorijas iedzīvotājiem alternatīvu ienākumu avotu radīšanai, it īpaši mikrouzņēmumos, kuriem šāds atbalsts ir visvairāk nepieciešams;
- d) atbalsts lauku tūrismam ir vērsts uz tādu lauku tūrisma aktivitāšu attīstību, kas raksturīgas tieši lauku teritorijām, agrotūrismam un tradicionālai virtuvei.

225.Šo mērķu sasniegšanai ir noteiktas šādas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes, kuras tiks sasniegtas ar šādiem pasākumiem:

- a) Lauku saimnieciskās darbības dažādošana un attīstība;
- b) Ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana
- c) uzlabojot mežu ekonomisko vērtību, pastiprinot to pieejamību un augstas kvalitātes kopšanu;
- d) Ražotāju grupu attīstība (kooperācija).

226.Savukārt no valsts atbalsta lauksaimniecībai finansēs šādas prioritātes:

- a) finanšu instrumenti (īpaši, kreditēšanas un garantiju) lauksaimniecības nozarē;
- b) augšņu agroķīmiskā izpēte¹¹¹;
- c) dzīvnieku izcelsmes blakusproduktu utilizācija.

3.darbības virziens. Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana

227.Galvenās vajadzības un šī darbības virziena mērķis ir:

- a) atbalstīt pasākumus lauku teritorijas dabas vērtību, pievilcīgas ainavas un bioloģiskās daudzveidības saglabāšanai;
- b) tā kā lauksaimniecībai un mežsaimniecībai ir būtiska ietekme uz vidi, nepieciešami maksājumi, kas kompensētu neiegūtos ienākumus no vides ierobežojumiem Natura 2000 teritorijās;
- c) atbalstīt brīvprātīgu vides saistību uzņemšanos, kas vērsta uz biodažādības saglabāšanu, dabas resursu ilgtspējīgas izmantošanas uzlabošanu, augsnes un ūdens erozijas samazināšanu, amonjaka emisiju un klimata izmaiņu ierobežošanu, ūdens kvalitātes uzlabošanu, ūdens un augsnes aizsardzību;
- d) lauksaimnieciskās darbības saglabāšana mazāk labvēlīgos reģionos.

228.Šo mērķu sasniegšanai ir noteiktas šādas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes, kuras tiks sasniegtas ar šādiem pasākumiem:

- a) atbalsts Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanas plānošanai un neiegūto ienākumu kompensācijai šajās teritorijās, kā arī brīvprātīgu vides saistību

---

¹¹¹ saistīts ar 3.darbības virziens. Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana

- uzņemšanās atbalstīšana;
- b) Investīcijas lauksaimniecības saimnieciskās darbības veicēju vides infrastruktūrā;
  - c) Vides un lauku ainavas uzlabošanai (tādus videi draudzīgu lauksaimniecības metožu veicināšana, kas vērsta uz biodažādības uzlabošanu, vides piesārņojuma un amonjaka emisiju samazināšanu, nozīmīgu vietējo šķirņu lauksaimniecības dzīvnieku audzēšanu; erozijas un klimata izmaiņu ierobežošana; ūdens kvalitātes uzlabošana);
  - d) atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos;
  - e) Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana;
  - f) mežsaimniecības ražošanas potenciāla atjaunošana un preventīvu pasākumu ieviešana.

229. Savukārt no valsts atbalsta lauksaimniecībai finansēs šādas prioritātes:

- a) Aizsardzības pasākumus ar mērķi veicināt atjaunojamās enerģijas ražošanu un izmantošanu.
- b) kultūraugu un lauksaimniecības dzīvnieku genofonda saglabāšana un pilnveidošana.
- b) invazīvo augu izplatības samazināšana.
- c) meža nozares pētījumi, meža īpašnieku un mednieku apmācība .

4. darbības virziens. Lauku dzīves telpas attīstība

230. Galvenās vajadzības un šī darbības virziena mērķis ir:

- a) vietējā līmeņa ceļu un vietējām iniciatīvas grupām nepieciešamās infrastruktūras attīstība;
- b) lauku teritorijas kultūras mantojuma saglabāšana un attīstība, īpaši tāda, kas saistīts ar lauksaimniecību un meža nozari.

231. Šo mērķu sasniegšanai ir noteiktas šādas ELFLA līdzfinansējamās Latvijas prioritātes, kuras tiks sasniegtas ar šādiem pasākumiem:

- a) Lauku infrastruktūras uzlabošana.

232. Savukārt pasākumi no valsts atbalsta lauksaimniecībai un mežsaimniecībai šī darbības virziena mērķu sasniegšanai finansēti netiks. Šo mērķu sasniegšanai tiks izmantoti citi nacionālie un ES instrumenti (skat. Papildinātība un saikne ar citām

valsts un Kopienas politikām).

12. Stratēģijas plāna ieguldījums Lisabonas un Gēteborgas stratēģijas ieviešanā

233.Stratēģijas mērķis un darbības virzieni atbilst Lisabonas stratēģijas mērķiem un Latvijas Nacionālās Lisabonas programmai 2005. – 2008.gadam.

234.ES lauku teritorijas attīstības politika seko vispārējai orientācijai uz ilgtspējīgu attīstību un saskan arī ar Gēteborgas (2001. gada jūnijs) Eiropas Padomes secinājumiem. Gēteborgas secinājumos ir likts uzsvars uz vides aizsardzību un ilgtspējīgāka attīstības modeļa sasniegšanu, un Programmas 2000 kontekstā Eiropas lauksaimniecības politika ir kļuvusi vairāk vērsta uz vispārējas sabiedrības augošo prasību apmierināšanu attiecībā uz pārtikas drošumu, pārtikas kvalitāti, produktu dažādošanu, dzīvnieku labklājību, vides kvalitāti un dabas un lauku teritorijas aizsardzību. Visi plāna darbības virzieni (skat. Kopsavilkumu) ir vērsti uz to, lai dotu savu ieguldījumu Gēteborgas secinājumu ieviešanā.

235.Plāna ieguldījumu Lisabonas stratēģijas ieviešanā ilustrē tabula II- I.

Tabula II-I. Stratēģijas darbības virzienu atbilstība Nacionālajai Lisabonas stratēģijas programmai

Latvijas nacionālās Lisabonas programmas galvenie uzdevumi	Latvijas stratēģijas darbības virzieni			
	Lauku cilvēku spēju attīstība	No darba gūto ienākumu vairošana laukos	3.darbības virziens. Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	Lauku dzīves telpas attīstība
Paaugstināt valsts un sekmēt privātā sektora ieguldījumus pētniecībā un attīstībā	+	++		
Veicināt zināšanu un tehnoloģiju pārvešanu uz ražošanu (t.sk. biznesa inkubatori, tehnoloģiskie parki)	+	+++		
Sekmēt komercdarbības kultūru, samazināt administratīvos šķēršļus un slogu, radīt MVU atbalstošu vidi		+		+
Uzlabot un attīstīt transporta infrastruktūru, palielināt savienojumu skaitu ar citiem Eiropas infrastruktūras tīkliem				++
Veicināt ekonomiskās aktivitātes vāji attīstītos reģionos		+++	++	
Nostiprināt sadarbību starp valsts pārvaldes iestādēm, izglītības iestādēm un darba devējiem izglītības sistēmas piedāvājuma koriģēšanā atbilstoši darba tirgus vajadzībām	+	+	++	
Paaugstināt mūžizglītības pieejamību un iedzīvotāju motivāciju šajā jomā	++			
Paaugstināt tehnoloģisko prasmju un dabas zinātņu zināšanu līmeni kopumā, pilnveidot profesionālās orientācijas sistēmu un nodrošināt profesionālās orientācijas pakalpojumu pieejamību visiem iedzīvotājiem mūžizglītības kontekstā	++			+
Paaugstināt interneta pieejamību un ieviest elektronisko parakstu, kā arī nodrošināt plašākus publiskos pakalpojumus e-vidē.	++			+

Apzīmējumi:

+++	Stipra atbilstība un pārklāšanās
++	Vidēja atbilstība un pārklāšanās
+	Vāja atbilstība un pārklāšanās
	Neatbilst

236.Lauku attīstības valsts stratēģijas plāns visvairāk saistīts ar Lisabonas programmas mērķiem attiecībā uz ekonomiskās attīstības veicināšanu un zināšanu un tehnoloģiju pārvešanu uz ražošanu. Nākamā svarīgākā saikne ir cilvēkresursu attīstības jomā.

13. Situācijas novērtējuma saistība ar vispārējo stratēģiju un vajadzībām

237.Situācijas novērtējums (skat. I nodaļu) ir pamats Vispārējai stratēģijai un prioritātēm (skat. II nodaļu), kas izskaidro vajadzības. Balstoties uz vajadzībām, tiek definēta stratēģija pa asīm (skat. III nodaļu). Tabulā II-II redzama stratēģiskā saistība starp Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītāji, kā arī starp Latvijas Lauku attīstības stratēģijas izklāsts pa ES lauku attīstības asīm un valsts atbalstu.

Tabula II- II. Stratēģiskā saistība starp Ekonomiskā, sociālā un vides stāvokļa novērtējums un sākumstāvokļa rādītājiem, starp Latvijas Lauku attīstības stratēģijas izklāsts pa ES lauku attīstības asīm un valsts atbalstu

Situācijas novērtējums	Vispārējā stratēģija un vajadzības
Mazas ilgtermiņa investīcijas (salīdzinoši ar īstermiņa investīcijām). Būtiskas teritoriālas lauksaimniecības apstākļu atšķirības.	atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos
Liels zemas izglītības nodarbināto īpatsvars lauksaimniecībā un nepietiekamas šīs nozares saimnieciskajās vienībās strādājošo zināšanas konkurētspējīgu un efektīvu saimniekošanas sistēmu izveidei. Plašas lauksaimniecībai piemērotas zemes platības. Ievērojami kapitālieguldījumi tehnikas un iekārtu iegādē, izmantojot tam nepieciešamo un piešķirto valsts un ES atbalstu. Nosacīti zemas darbaspēka izmaksas. Nosacīti nepiesārņota vide kā lauksaimniecības produktu ražošanai pieejams resurss. Strauji pieaugoša lauksaimniecības bruto pievienotā vērtība. Darba ražīguma palielināšanās. Bioloģiskās lauksaimniecības un lauksaimniecības uzņēmumu kooperācijas strauja attīstība. Lauksaimniekiem izveidota Konsultāciju un izglītības atbalsta sistēmas izveidošana lauksaimniekiem.	Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo zināšanu un prasmju vairošana
	Ražotāju grupu attīstība (kooperācija)
Daudz gados vecu cilvēku nodarbināšana lauksaimniecībā, līdz ar to ir zema saimnieciskās darbības attīstības iniciatīva. Nepietiekamo resursu dēļ novecojusi lauksaimniecības tehnika, būves un iekārtas, ieskaitot ar dabas aizsardzības prasībām saistīto aprīkojumu. Sadrumstalota ražošanas struktūra, kas konkurē iekšējā tirgū un ir maz orientēta uz eksportu. Sadrumstalotās struktūras sekas ir zems darba ražīgums, salīdzinot ar attīstītajām valstīm, Pieaugusi nozares produktu konkurētspēja Eiropas tirgū, par ko liecina eksporta pieaugums. Pārtikas komersanti ir veikuši būtisku jaudu koncentrāciju lielākos komersantos. Pieaugusi pārtikas nozares saražotās vērtības jauninājumiem. Eiropas Valsts ekonomikas izaugsme nodrošina attīstības iespējas. Pieprasījuma paaugstināšanās pēc atjaunojamās enerģijas resursiem. Potenciāli augsts pieprasījums pēc lauksaimniecības produktiem.	Ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana
	Valsts atbalsts
	Investīcijas lauksaimniecības saimnieciskās darbības veicēju vides infrastruktūrā
Lauku dabas vide ir bagāta ar aizsargājamiem biotopiem	Vides un lauku ainavas uzlabošan

Valstī palielinoties iedzīvotāju labklājības līmenim, palielinās sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā dzīves un rekreācijas telpas kvalitātes. Bioloģiski vērtīgie zālāji ir svarīga bioloģiskās daudzveidības saglabāšanas vide, kas īpaši saistīta ar lauksaimniecisko darbību Lauksaimnieki aktīvi izmanto agrovides atbalsta programmas un ievēro rekomendācijas ūdens, augsnes un citu resursu racionālai izmantošanai un aizsardzībai un ievēro ūdens, augsnes un citu resursu racionālas izmantošanas rekomendācijas. Intensīvas lauksaimniecības ietekmē notiek augšņu degradācija. Nemot vērā pakāpenisku pāreju uz intensīvākām saimniekošanas metodēm, nākotnē lauksaimniecība var apdraudēt iekšējo ūdeņu un Rīgas jūras līča ūdeņu kvalitāti. Intensīvas lauksaimniecības ietekmē notiek augšņu degradācija. Trūkst finansējuma īpaši aizsargājamo mežu biotopu apsaimniekošanai un aizsardzībai; bioloģiskās daudzveidības saglabāšana nākotnē ir apdraudēta (ieskaitot NATURA 2000 teritorijas), jo nav mežsaimniecības konsultāciju sistēmas. No lauksaimniecībā izmantojamās zemes kopplatības 13,8 % netiek izmantoti, samazinot bioloģisko daudzveidību un atklātu, Latvijai raksturīgu lauku ainavu. Vietējo šķirņu izmantošanas īpatsvara samazināšanās, apdraudot lauksaimniecības augu un dzīvnieku genofondu un lauksaimniecības bioloģisko daudzveidību. Valsts ekonomikas izaugsme nodrošina attīstības iespējas. Pieprasījuma paaugstināšanās pēc atjaunojamās enerģijas resursiem. Potenciāli augsts pieprasījums pēc lauksaimniecības produktiem.	uzlabojot mežu ekonomisko vērtību, pastiprinot to pieejamību un augstas kvalitātes kopšanu
Zema ekonomiskā aktivitāte lauku teritorijā. Kvalificēta darbaspēka trūkums. Zemais iedzīvotāju blīvums lauku teritorijā nosaka augstas infrastruktūras ierīkošanas un uzturēšanas izmaksas uz vienu iedzīvotāju. Lauku teritorijā ir nolietojušies un ļoti sliktas kvalitātes ceļi. Nepietiekams nodrošinājums ar telekomunikāciju pakalpojumiem un internetu. Vāji attīstīts pakalpojumu sektors. Viens no galvenajiem dzīves kvalitātes rādītājiem – ienākumu līmenis – lauku teritorijā ir gandrīz par trešdaļu zemāks nekā pilsētas māsaimniecībās. Sakopta kultūrvide ar katram reģionam raksturīgām viensētām, ēkām un bagātīgu kultūrvēsturisko mantojumu (lauku muižas, krogi, baznīcas, pilskalni, dzirnavas, klētis, rijas, tīklu būdas, muzeji, piemiņas vietas u.c.), tradicionālajām lauksaimniecības nozarēm un amatniecību (podnieki, akmens, koka, metāla apstrādes meistari u.c.), vietējiem dialektiem un mutvārdu	Lauku saimnieciskās darbības dažādošana un attīstība Atbalstīt biomasas ražošanu enerģētiskajai un nepārtikas rūpniecībai. Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un cilvēkresursu attīstība lauku teritorijas mikrouzņēmumiem

daiļradi, sadzīves tradīcijām un māksliniecisko jaunradi veido nozīmīgus resursus lauku tūrisma attīstībai, lauku teritorijas ekonomikas dažādošanai un ekonomiskajai reģenerācijai. Izteiktas komercdarbības aktivitāšu, nodarbinātības reģionālās atšķirības un atšķirības starp lauku teritoriju un pilsētām Darbspēka aizplūšana no laukiem. Nepietiekami attīstīta tūrisma izmantojamā infrastruktūra un inventārs, lai nodrošinātu papildus sporta, dabas tūrisma, kultūras tūrisma un aktīvā tūrisma aktivitātes. Pakalpojuma kvalitāte tūrisma mītnēs (sevišķi labiercību un ēdināšanas jomā) nespēj apmierināt augošās petērētāju prasības. Lielākā daļa kultūras mantojuma resursu ir sliktā vai neapmierinošā stāvoklī Palielinās lauku teritorijas iedzīvotāju migrācija uz pilsētām.	
	LEADER pieeja tiks īstenota, realizējot atsevišķu pasākumu, kas sastāv no vietējo darbības grupu atbalsta, apmācības un sadarbības projektu realizācijas
Valstī palielinoties iedzīvotāju labklājības līmenim, palielinās sabiedrības pieprasījums pēc apkārtējās vides kā dzīves un rekreācijas telpas kvalitātes. Kultūras institūciju sniegtie pakalpojumi veicina lauku teritorijas iedzīvotāju dzīves un darba vides kvalitāti, attīsta cilvēkresursus un to konkurētspēju, sekmē darbavietu saglabāšanos un rašanos, kā arī stimulē investīciju piesaisti lauku teritorijai	Lauku infrastruktūras uzlabošana
Lieli koksnes un zemju resursi mežrūpniecības attīstībai un komercdarbības veikšanai Meža īpašnieku zināšanu trūkums par kompensācijām attiecībā uz Natura 2000 ierobežojumiem. Latvijas klimatiskie apstākļi un izeja uz Baltijas jūru ir labvēlīgi apstākļi meža nozares un meža produkcijas eksporta attīstībai. Ir iestrādes praktiski visos galvenajos meža un koksnes izmantošanas izpētes virzienos. Pieejami lauksaimniecībā neizmantotās zemes resursi, kuru, ieaudzējot mežu, iespējams izmantot meža platību palielināšanai Nepietiekams meža ceļu blīvums un nolietotojušās meliorācijas sistēmas. Novecojusi ugunsdzēsšanas tehnika, ugunsgrēku signalizācijas infrastruktūra un nepietiekami ar to saistītie profilakses pasākumi. Nepietiekama zinātnes un meža nozares sadarbība ar zinātniekiem ražošanas atbalstam. Latvijā pēdējo deviņu gadu laikā nav palielinājusies enerģētiskās koksnes izmantošana un nepietiekami izmantots koksnes blakusproduktu potenciāls Privātajiem meža īpašniekiem ir nepietiekamas zināšanas meža apsaimniekošanā un produktu realizācijā. Nav meža nozares konsultāciju un mācību infrastruktūras. Mežrūpniecībā ir zems darba ražīgums un ražošanas procesā izmanto novecojošas tehnoloģijas	Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana

III. Latvijas Lauku attīstības stratēģijas izklāsts pa ES lauku attīstības asīm

238. Galvenie punkti attiecībā uz stratēģijas finansējuma sadalījumu vajadzību nodrošināšanai ir šādi:

- a) lai apmierinātu vajadzības pēc lauksaimniecības restrukturizācijas, 40% no I ass finansējuma tiek novirzīti lauksaimniecības sektora restrukturizācijai un modernizācijai. Augstā proporcija ir izskaidrojama arī ar to, ka šīm vajadzībām, izņemot šo un KLP pirmo pīlāru, nav paredzēts neviens sabiedriskā finansējuma fonds;
- b) lai nodrošinātu politikas līdzsvarotu, secīgu nepārtrauktību un izvairītos no negatīvām sekām, nepieciešams nodrošināt pakāpenisku pāreju no ienākumu atbalsta (kā MLA) uz aktivitāšu atbalstu, kā agro – vides pasākumiem. To var nodrošināt, novirzot 42 % finansējumu uz 2. asi un turpinot īstenot MLA pasākumu samazinot atbalsta likmes, bet tomēr pasākumu iespēju robežās nepārtraucot pie nosacījuma, ka tiktu aizkavēts lēmums par jaunajiem MLA kritērijiem un MLA atbalsts kalpo par būtisku atbalstu lauksaimniekiem naudas plūsmas nodrošināšanai. Savukārt agrovides pasākumiem būtu, izmantojot pieejamos resursus, jānodrošina samērīga pasākumu nepārtrauktība.
- c) 3. asij jānovirza 18 % no kopējā finansējuma, lai nodrošinātu lauku ekonomikas dažādošanu un dzīves kvalitātes uzlabošanu lauku apvidos no ELFLA fonda.

239. Plānojot un īstenojot pasākumus, īpaša uzmanība jāpievērš tam, lai pasākumi nodrošinātu pēc iespējas lielāku pozitīvu efektu attiecībā uz ekonomiskās aktivitātes stimulēšanu lauku teritorijā, kā arī nodrošinātu lauksaimniecības uzņēmumu darbības efektivitātes paaugstināšanu. Lai veicinātu un stimulētu lauksaimniecības attīstību pasaules ekonomiskās krīzes apstākļos, kā arī piesaistītu Eiropas Savienības dalībvalstīm sniegto finansējumu prioritāro lauksaimniecības un lauku attīstības jomu atveseļošanai Eiropas Ekonomikas atveseļošanās plāna ietvaros, pēc diskusijām ar lauksaimnieku un mežsaimnieku biedrībām un nodibinājumiem un citiem sociālajiem partneriem 2009.gadā tika pieņemts lēmums apvienot vai pārtraukt dažu ELFLA atbalsta pasākumu ieviešanu, nodrošinot tādu pasākumu īstenošanu, kas vērsti uz tūlītēju ekonomiskās aktivitātes stimulēšanu lauku teritorijā, kā arī nodrošinot lauksaimniecības uzņēmumu darbības efektivitātes paaugstināšanu. Atbilstoši prioritātēm veikta arī finansējuma pārdale attiecīgo pasākumu un asu griezumā. Vienlaikus

nepieciešams līdzsvarot programmas pasākumu skaitu un administrācijas un lauksaimnieku reālās iespējas ieviest pasākumus, pēc iespējas efektīvāk sasniedzot pasākumu mērķus.

240.Tabula III-I

241.Indikatīvais ELFLA resursu sadalījums pa asīm ir definēts EK regulā par atbalstu lauku attīstībai un galvenajām pasākumu grupām

242.Tabula III-I

Tabula III-I. Indikatīvais ELFLA finansējuma sadalījums starp asīm Latvijas lauku attīstībai 2007. - 2013.gadam

Ass	Indikatīvais ELFLA finansējuma sadalījums*	Milj. EUR (indikatīvi)
1. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana	40 %	383
Lauksaimniecības un mežsaimniecības modernizācija un restrukturizācija	86 %	330
t.sk. papildu finansējums saskaņā ar Padomes Regulas Nr.1698/2005 69.panta 5.a punktu	–	13
Zināšanu veicināšana un cilvēkresursu potenciāla paaugstināšana	8 %	30
Citi	6 %	23
2. Vides un lauku ainavas uzlabošana	42 %	412
Pasākumi, kuru mērķis ir ilgtspējīga lauksaimniecības zemes lietošana	91 %	376
Pasākumi, kuru mērķis ir ilgtspējīga mežsaimniecības zemes lietošana	9 %	36
3. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana	18 %	178
Lauku ekonomikas dažādošana	60 %	107

Dzīves kvalitātes uzlabošana lauku apvidos	40 %	71
Kopā	100 %	973"

243.* procentuālais finansējums ass griezumā aprēķināts neņemot vērā papildus finansējumu saskaņā ar Komisijas regulas Nr. 1698/2005 69.panta (5a) punktu.

244.Vidēji 4. asij tiks rezervēti apmēram 2,5 % no kopējā ELFLA finansējuma.

14. 1. ass. Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana

14.1.1. Ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana:

245.veicinot pētniecības jaunāko atziņu ieviešanu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībā augstas kvalitātes produktu iegūšanai ar augstu pievienoto vērtību no vietējām saražotajām izejvielām;

246.ņemot vērā to, ka arvien pieaugošo vides aizsardzības prasību ietekmē palielinās ražošanas izmaksas, resursus taupošu, vairākkārtēju izmantošanu veicinošu un dabai kaitīgo izmešu apjomu mazinošu ražošanas tehnoloģiju ieviešana, īpaši dzīvnieku izcelsmes produkcijas ražošanas ķēdēs un neatjaunojamu vai grūti atjaunojamu dabas resursu patēriņā – īpaši ūdens un enerģijas;

247.īpaši veicinot tādu investīciju projektu īstenošanu, kuri sniedz atdevi ilgākā laika posmā;

248.atbalstot pasākumus ārējo tirgu apgūšanas kompetenču paaugstināšanai, īpaši produktiem ar augstāku pievienoto vērtību;

249.atbalstot biomasas ražošanu enerģijai un nepārtikas rūpniecībai;

250.veicinot daļēji naturālo saimniecību pārstrukturizāciju par saimnieciskās darbības veicējiem, kas orientēti uz tirgu;

251.atbalstot jaunus zemniekus un gados vecāku cilvēku pārvaldītu saimniecību nodošanu jaunāku saimnieku pārvaldījumā;

252.uzlabojot mežu ekonomisko vērtību un meža zemes infrastruktūru;

253.uzlabojot mežu ekonomisko vērtību, pastiprinot to pieejamību un augstas

kvalitātes kopšanu.

14.1.2. Bioloģiskās un integrētās lauksaimniecības sistēmu attīstība

254. Bioloģiskās un integrētās lauksaimniecības produktu pārstrādes attīstība un tirgus veicināšana.

14.1.3. Investīcijas lauksaimniecības saimnieciskās darbības veicēju vides infrastruktūrā

255. Būtiski uzlabojot lauksaimniecības nozarē saražoto blakusproduktu otrreizējās izmantošanas procesus, tai skaitā ieviešot minēto blakusproduktu pārstrādi biogāzē un citos izmantojamajos produktos, it īpaši ņemot vērā vides prasībām neatbilstošas kūtsmēsļu apsaimniekošanas gadījumus, kas ražošanas intensitātes palielināšanās apstākļos ir potenciāls avots ūdens piesārņojumam ar biogēnām vielām, kā arī siltumnīcu efekta gāzu emisijas riska avots.

14.1.4. Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo zināšanu un prasmju vairošana

256. Lauksaimniecības un mežsaimniecības saimnieciskās darbības vienībās strādājošo prasmju apguve darbam ar moderno tehnoloģiju, izmantošana pievienotās vērtības palielināšanā.

257. Lauksaimniecības un mežsaimniecības saimnieciskās darbības veicēju vadītāju zināšanu uzlabošana par uzņēmumu vadību.

258. Lauksaimniecības konsultāciju pakalpojumu attīstība.

259. Mežsaimniecības konsultāciju pakalpojumu radīšana un attīstība.

260. Arodapmācības un informācijas pasākumi lauksaimniecībā un mežsaimniecībā.

14.1.5. Ražotāju grupu attīstība (kooperācija)

261. Lai uzlabotu atsevišķo lauksaimniecības saimnieciskās darbības veicēju konkurētspēju, nepieciešams atbalstīt ražotāju grupas, kuru mērķis ir savu ražošanas izmaksu samazināšana un ienākumu palielināšana un stabilizēšana.

15. 2. ass. Vides un lauku ainavas uzlabošana

262. Vides un lauku ainavas uzlabošanai jāveicina trīs ES līmeņa prioritārās sfēras:

- a) vides un lauku ainavas uzlabošana;
- b) atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos;
- c) Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana.

15.1.1. Vides un lauku ainavas uzlabošana

263. Atbalsts vidi saudzējošas ražošanas metožu pielietošanai, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ilgpējīga dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, augsnes auglības uzlabošana, erozijas un augsnes skābuma mazināšana), augstāka produktu kvalitāte un piesārņojuma ar nitrātiem un fosforu difūzā piesārņojuma samazināšana un īpaši:

- a) jāizsargā un jābagātina dabas resursus un ainavas lauku apvidos un jāsekmē Direktīvu 79/409/EEK un 92/43/EEK prasību izpilde, jāpalīdz apturēt bioloģiskās daudzveidības samazināšanos līdz 2010. gadam, jāsaglabā bioloģiskā daudzveidība un ekoloģiski vērtīgas lauksaimniecības un mežsaimniecības sistēmas;
- b) jāpalīdz sasniegt Ūdens pamatdirektīvas mērķus.

264. Vietējās izcelsmes ģenētisko resursu – nozīmīgāko šķirņu kultūraugu un lauksaimniecības vaislas dzīvnieku saglabāšana, aizsargāšana un pavairošana.

15.1.2. atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos

265. Šīs stratēģijas darbības sākumā, turpinot 2004. – 2006. gadā aizsākto atbalstu lauksaimniecībai mazāk labvēlīgos apvidos tajās vietās un tādā apmērā, lai būtu ievēroti objektīvie apstākļi un lauku attīstībai pieejamie finanšu resursi un to izmantošanas lietderība, veicināt ilgtspējīgas lauksaimniecības attīstību harmonijā ar vides un lauku ainavas saglabāšanu.

15.1.3. Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana

266. Atbalstīt meža ieaudzēšanu lauksaimniecībai, kā arī citiem izmantošanas virzieniem nepiemērotās un nevajadzīgās, bet mežam izmantojamās zemēs, ievērojot teritoriju attīstības plānus un perspektīvo zonējumu to ietvaros, kā arī aizsargājamo dabas teritoriju apsaimniekošanas plānus un nepieciešamību saglabāt augstas dabas vērtības lauksaimniecības teritorijas. Apmežošana neattiecas uz Natura 2000 teritorijām vai augstvērtīgām dabas teritorijām, vai teritorijām ar augstu lauksaimniecības potenciālu, kā arī mitrzemēm.

267. Atjaunot mežsaimniecības ražošanas potenciālu dabas katastrofu radīto bojājumu vietās un ieviešot preventīvus pasākumus bojājumu mazināšanai.

268. Nodrošināt meža vides maksājumus.

269. Veikt ieguldījumus mežā, kas ceļ attiecīgās teritorijas mežu vai meža zemes infrastruktūras vērtību, ievērojot vides aizsardzības prasības, un veicina Kioto protokola mērķa sasniegšanu attiecībā uz klimata pārmaiņu mazināšanu, uzlabojot mežu vērtību un palielinot tā platības.

15.1.4. Natura 2000 teritoriju apsaimniekošana un saglabāšana

270. Nodrošināt kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem saistībā ar Natura 2000 gan lauksaimniecības zemēs gan meža zemēs.

16. 3. ass. Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana

Lauku saimnieciskās darbības dažādošana un attīstība

271. Atbalstīt nelauksaimnieciskās komercdarbības uzsākšanu un attīstību mikrouzņēmumos, īpaši saimniecībās, kuras lauksaimniecisko darbību nomaina ar cita veida ražošanu, prioritāri atbalstot nelauksaimniecisko komercdarbību mazāk labvēlīgajos reģionos.

272. Lauku tūrismā atbalstīt tādas mikrouzņēmumu aktivitātes, kas ir saskaņotas ar vietējām stratēģijām, īpaši veicot ieguldījumus tādu lauku tūrisma aktivitāšu attīstībā, kuru mērķis ir saglabāt un tālāk attīstīt lauksaimniecības un kultūrvēsturisko mantojumu lauku teritorijā. Esošajās maza izmēra mītnēs nepieciešams uzlabot viesu telpu un pakalpojumu kvalitāti un aktivitāšu daudzveidību.

273. Atbalstīt biomasas ražošanu enerģētiskajai un nepārtikas rūpniecībai.

Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un cilvēkresursu attīstība lauku teritorijas mikrouzņēmumiem

274. Apmācības un pārkvalifikācija no lauksaimniecības un mežsaimniecības uz citiem nodarbošanās veidiem.

Lauku infrastruktūras uzlabošana

275. Uzņēmumu pievadceļu, pašvaldību ceļu un ielu uzlabošana.

276. Izveidot un uzlabot vietējo iniciatīvas grupu pulcēšanās vietas un

atbalstīt tādas aktivitātes, kuru mērķis ir lauku iedzīvotāju komercdarbības uzsākšana, saimnieciskās darbības projektu sagatavošana un atbilstoša apmācība; kultūras pakalpojumu pieejamība.

277. Atbalstīt nelielu ar lauksaimniecību un mežsaimniecību saistīto kultūrvēsturisko objektu atjaunošanu lauku teritorijā.

278. Atbalstīt apsaimniekošanas un aizsardzības plānu izstrādi Natura 2000 teritorijās.

Pamatpakalpojumi lauku ekonomikai un iedzīvotājiem

279. Atbalsts pamatpakalpojumiem lauku ekonomikai un iedzīvotājiem, ieskaitot kultūras un atpūtas aktivitātes attiecībā uz ciematiem vai ciematu grupām un ar tām saistītām nelielām infrastruktūrām.

280. Pakalpojumu kvalitātes uzlabošana un to pieejamība lauku iedzīvotājiem.

281. Atbalsts sabiedriskajām aktivitātēm un atbilstošajai neliela mēroga infrastruktūrai, kas veicina vērtības pievienošanu vietējo ražotajiem produktiem, iespējami labāku gan dabas, gan kultūras resursu aizsardzību, informācijas tehnoloģiju (IT) izmantošanu un jaunus profesionālos sasniegumus.

17. 4. ass. LEADER

282. LEADER pieeja tiks īstenota, realizējot atsevišķu pasākumu, kas sastāv no vietējo darbības grupu atbalsta, apmācības un sadarbības projektu realizācijas.

18. Latvijas stratēģijas saikne ar Kopienas lauku attīstības asīm

283. Latvijas lauku attīstības stratēģija tiks īstenota izmantojot nacionālos finanšu resursus, privātos līdzekļus un Eiropas fondu līdzekļus, nodrošinot pasākumu atbalsta nepārklāšanos. Nacionālās stratēģijas darbības virzienu atbilstības asīm **kopsavilkums** ir parādīts III un III-II.

III- II Tabula. Latvijas stratēģijas saikne ar Kopienas lauku attīstības asīm

Latvijas lauku attīstības virzības stratēģiskie virzieni	ES lauku attīstības asis			
	1.ass Lauksaimniecības un mežsaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana	2.ass Vides un lauku ainavas uzlabošana	3.ass . Lauku dzīves kvalitātes un ekonomikas dažādošanas veicināšana	4.ass . LEADER
Lauku cilvēku spēju attīstība	+++		++	++
No darba gūto ienākumu vairošana laukos	+++	+	+++	++
3.darbības virziens. Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	+	+++	+	+
Lauku dzīves telpas attīstība	+	++	+++	++

Apzīmējumi:

+++	Stipra atbilstība un pārklāšanās
++	Vidēja atbilstība un pārklāšanās
+	Vāja atbilstība un pārklāšanās
	Neatbilst

Tabula III-III Latvijas lauku attīstību raksturojošie indikatori 2007.- 2013. gadam

Asis	Indikatora Nr.	Lead indikators	Mērvienība	Bāzes periods (gads)	Rādītāja līmenis bāzes periodā	Rādītāja līmenis 2007.gadā	Sasniedzamais rādītāja līmenis	ES vidējais 10/3/ 2006
Vispārēji								
	1	Ekonomiskā attīstība	IKP/iedz. (PPS), % no ES-25	2005	47%	54	57	EU 25 = EUR 20478 pps
		Ekonomiskā attīstība	IKP/iedz. (PPS), % no ES-27	n.d.	n.d.	56	n.d.	n.d.
	2	Nodarbinātība (15-64):	Nodarbināto īpatsvars kopējā (attiecīgās vecuma grupas) iedzīvotāju skaitā (15-64 gadi) %	2005	63,4	68,4	67	ES 25 = 63,1 %
			Darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju skaitā, %	2005	8,7	6,0	8	ES-25 = 9,2 %
			Ieskaņot:					
			- sievietes	2005	8,4	5,7	8	-
	3	Bezdarbs	- jauniešus (15 - 24)	2005	12,9	10,9	12	-
1.ass								
	4	Izglītība un zināšanas lauksaimniecībā	Saimniecību vadītāju īpatsvars ar profesionālo vai augstāko izglītību īpatsvars kopējā saimniecību vadītāju skaitā (%)	2005	21.4	24	56	ES- 14(bez Zviedrijas) = 17.5 %
	6	Darba ražīgums (produktivitāte) lauksaimniecībā	Bruto pievienotā vērtība bāzes cenās uz vienu nozarē strādājošo gada darbaspēka vienību (Ls)	2004	1774	3114	3700	ES-25 = 17145 EUR
			Ikgadējā bruto pievienotā vērtība faktorizmaksās uz vienu nozarē strādājošo gada darba vienību (Ls faktorizmaksās)	2005	1503	3516	4900	-
	10.	Darba ražīgums (produktivitāte) pārtikas nozarē	Ikgadējā bruto pievienotā vērtība uz vienu vidēji gadā nozarē strādājošo (Ls)	2004	6281	6709	18 000	ES-19 = EUR 46 715
	14.	Darba ražīgums (produktivitāte) meža nozarē	Bruto pievienotā vērtība uz vienu nozarē strādājošo (Ls)	2005	3279,4	5344	10 000	ES-10 = EUR 38300 (FR, UK, IT, ES, EL, FI, PT, AUT, NL, CZ)
2.ass								
	17	Bioloģiskā daudzveidība:	Lauku putnu populācijas indeksa tendence	2006	1	1	1	ES-15 = 96,2

		lauku putnu populācija						2003.g. (+ sugu saraksta izmaiņas)
18		Bioloģiskā daudzveidība: augstas vērtības lauksaimniecības zemes	Bioloģiski vērtīgo pļavu platība (ha)	2005	18620	25 874	25 000	ES-25 (izņemot. CY, MT) = 30.8 miljoni ha
20		Ūdens kvalitāte: Slāpekļa bilance	īpaši jutīgo teritoriju upēs gada vidējā nitrātu slāpekļa (N/NO ₃) koncentrācija, mg/l	2004	0,8 – 6,4	0,32-13,29	0,8-6,4	ES-15 = 55kg/ha
24		Klimata pārmaiņas: lauksaimnieciskās un mežsaimniecības izcelsmes atjaunojamās enerģijas ražošana	Lauksaimnieciskās un mežsaimniecības izcelsmes energonesēju resursi, kt	2004	18591	1809	2 000	ES-25 = 2.424 ktonnas; ES-25 = 53.996 kToe
3.ass								
27		To lauksaimniecībā nodarbināto saimniecību īpašnieku īpatsvars, kuriem ir ieņēmumi no blakus nodarbošanās	% no saimniecībām	2005	8,34	8,86	10	ES-25=31,2 %;
28		Nodarbināto skaits kopējā nodarbināto skaitā ārpus primārajām nozarēm	Nodarbināto skaits rūpniecībā (sekundārās nozares) un pakalpojumu (terciārās) nozarēs, tūkst.:	2005	910,4	1 006,4	915	ES-25 = 188153600 p
			-rūpniecībā (NACE C līdz F);	2005	269,7	317,7	280	-
			-pakalpojumu nozarēs (NACE G līdz P)	2005	640,7	688,7	635	-
29		Bruto pievienotā vērtība ārpus primārajām nozarēm	Bruto pievienotā vērtība ārpus primārajām nozarēm (NACE C līdz P), milj. Ls	2005	7 608	12 592	12 500	ES-25 = EUR 8601115 milj.
			-rūpniecībā (NACE C līdz F)	2005	1 749	3 036	2 900	-
			-pakalpojumu nozarēs (NACE G līdz P)	2005	3 771	9 555	9 600	-
30		Pašnodarbinātības attīstība	Pašnodarbināto un darba devēju skaits, tūkst. cilv.	2005	96,7	101,3	110	ES-25 = 29301000 p
32		Interneta pieejamība lauku apvidos	% salīdzinot ar pilsētām	2003	24	n.d.	60	ES-15 = 7.9%
		Interneta pieejamība lauku apvidos	Interneta piekļuve mājāsaimniecībās, laukos	2004	7,9	40,6	60	ES-25 = 70,9 %
33		Pakalpojumu sektora attīstība	Pakalpojumu nozares radītās pievienotās vērtības īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā (NACE G līdz P)	2005	73,8	73,2	75	ES-25 = 7,7 %
35		Mūža izglītība lauku apvidos	Pieaugušo (25-64) līdzdalība izglītībā un apmācībā, %	2004	8,4%	7,1	15	ES-25=31,2 %;

IV. Lauku attīstības programma

284.Latvijas Lauku attīstības valsts stratēģijas plānā noteikto mērķu sasniegšanai un šajā nolūkā izmantojamo Kopienas un Latvijas finanšu resursu izmantošanas darbības un nosacījumus noteiks Latvijas Lauku attīstības programma, kas būs visai valstij viena.

Lauku attīstības programmas	ELFLA piešķirums, ieskaitot summu atbilstoši Regulas 1290/2005 12.panta 2.daļai	
	Konverģences reģioni (Latvija – 1.mērķa teritorija)	Citi reģioni
Programma (Latvija – viens reģions)	100 %	-
KOPĀ:	100 %	-

285.Lauku attīstības programmā ieviešanas gaitā priekšroka tiks dota tādiem projektiem, kas visvairāk veicinās stratēģijas mērķu sasniegšanu. Tas tiks panākts ar tādiem kritērijiem kā konkrētās teritorijas attīstības līmenis, projekta iesniedzēja vecums, īstenojamā projekta nepieciešamība un dzīvotspēja, u.c.

V. Papildinātība un saikne ar citām valsts un Kopienas politikām

19. Eiropas Kopienas lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas

286.Eiropas Kopienas lauku attīstības stratēģiskās vadlīnijas nosaka, ka valsts Lauku attīstības stratēģija tiek izvērstā Kopienas definētajās lauku attīstības prioritāšu jomās:

- Lauksaimniecības un mežsaimniecības nozares konkurētspējas paaugstināšana**, galveno uzmanību veltot zināšanu nodošanai, jauninājumu ieviešanai pārtikas ķēdē un tādām prioritārām sfērām kā ieguldījumi fiziskajā un cilvēku kapitālā. Tas tiks īstenots ar šādiem pasākumiem: Ražošanas un pārstrādes tehnoloģiskā attīstība, pievienotās vērtības paaugstināšana un būtisku preču ražojošo saimniecību lomas palielināšana Ražotāju grupu *attīstība (kooperācija)*, uzlabojot mežu ekonomisko vērtību, pastiprinot to pieejamību un augstas kvalitātes kopšanu.
- Apkārtējās vides un lauku vides uzlabošana**, īpaši bioloģiskās daudzveidības un ekoloģiski vērtīgu lauksaimniecības un mežsaimniecības sistēmu saglabāšanā, ūdens resursu saglabāšana, ņemot vērā iespējamās klimata pārmaiņas. Tas tiks īstenots ar šādiem pasākumiem: Vides un lauku ainavas uzlabošana, Investīcijas lauksaimniecības saimnieciskās darbības veicēju vides infrastruktūrā, Meža zemju un neizmantotās lauksaimniecības zemes vērtības paaugstināšana, **atbalsts lauksaimnieciskai darbībai mazāk labvēlīgos apvidos**.
- Dzīves kvalitātes uzlabošana un dažādošanas veicināšana lauku apvidos** ar galveno prioritāti — jaunu darba iespēju radīšanu. Tas tiks īstenots ar šādiem pasākumiem: Lauku saimnieciskās darbības dažādošana un

attīstība, Lauku infrastruktūras uzlabošana, Atbalstīt biomasas ražošanu enerģētiskajai un nepārtikas rūpniecībai.

Lauksaimniecībā un mežsaimniecībā strādājošo pārkvalifikācija un cilvēkresursu attīstība lauku teritorijas mikrouzņēmumiem.

4. Vietējo nodarbinātības un dažādošanas iespēju palielināšana (LEADER), kam jāsekmē 3. ass mērķu sasniegšana, kā arī būtiski jāveicina labāka pārvaldība un lauku apvidu endogēna attīstības potenciāla mobilizācija. LEADER pieeja tiks īstenota, realizējot atsevišķu pasākumu, kas sastāv no vietējo darbības grupu atbalsta, apmācības un sadarbības projektu realizācijas.

5. Prioritāšu pārņemšana programmās, starp asīm nodrošinot iespējami lielu sinerģiju un izvairoties no iespējamām pretrunām.

6. Kopienas instrumentu savstarpējā papildinātība, veicinot strukturālās, nodarbinātības un lauku attīstības politikas sinerģiju. Tas tiks īpaši īstenots nodrošinot papildinātību ar citām valsts un ES politikām (skat. Papildinātība un saikne ar citām valsts un Kopienas politikām).

20. Papildinātība ar Kopienas vides politiku un Latvijas nacionālo vides politikas plānu

287.Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna mērķi atbilst tiem, kas definēti Eiropas 6. vides aizsardzības rīcības programmā, jo īpaši ar šādiem pasākumiem Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanas, putnu (79/409/EEC) un biotopu (92/43/EEC), ūdens (2000/60/EC) un augsnes aizsardzības, gaisa piesārņojuma mazināšanas, ilgspējīgas pesticīdu pielietošanas un klimata pārmaiņu samazināšanas jomā un Nacionālajā vides politikas plāna jomā:

- a) atbalstot biomasas ražošanu;
- b) Nodrošināt kompensāciju par saimnieciskās darbības ierobežojumiem saistībā ar Natura 2000 gan lauksaimniecības zemēs gan meža zemēs;
- c) Atbalsts vidi saudzējošas ražošanas metožu pielietošanai, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ilgspējīga dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, augsnes auglības uzlabošana, erozijas un augsnes skābuma mazināšana), augstāka produktu kvalitāte un piesārņojuma ar nitrātiem un fosforu difūzā piesārņojuma samazināšana;
- d) Būtiski uzlabojot lauksaimniecības nozarē saražoto blakusproduktu otrreizējās izmantošanas procesus, tai skaitā ieviešot minēto blakusproduktu pārstrādi biogāzē un citos izmantojamos produktos, it īpaši ņemot vērā vides prasībām neatbilstošas kūtsmēsļu apsaimniekošanas gadījumus, kas ražošanas intensitātes palielināšanās apstākļos ir potenciāls avots ūdens

piesārņojumam ar biogēnām vielām, kā arī siltumnīcu efekta gāzu emisijas riska avots.

e) ņemot vērā to, ka arvien pieaugošo vides aizsardzības prasību ietekmē palielinās ražošanas izmaksas, resursus taupošu, vairākkārtēju izmantošanu veicinošu un dabai kaitīgo izmešu apjomu mazinošu ražošanas tehnoloģiju ieviešana, īpaši dzīvnieku izcelsmes produkcijas ražošanas ķēdēs un neatjaunojamu vai grūti atjaunojamu dabas resursu patēriņā – īpaši ūdens un enerģijas.

f) Vietējās izcelsmes ģenētisko resursu – nozīmīgāko šķirņu kultūraugu un lauksaimniecības vaislas dzīvnieku saglabāšana, aizsargāšana un pavairošana.

21. Papildinātība ar Nacionālo Zivsaimniecības stratēģiju

288. Galveno prioritāšu līmenī papildinātība starp Latvijas Lauku attīstības Valsts stratēģijas plānu un Zivsaimniecības nozares stratēģisko plānu 2007.-2013.gadam tiek nodrošināta ar cilvēkresursu attīstību, labklājības vairošanu un teritoriālās stratēģijas piemērošanu.

285.1. darbības virziena jomā papildinātību nodrošina cilvēkresursu attīstība, pārkvalifikācijas iespējas, LEADER aktivitāšu iespējas.

285. 2. darbības virziena jomā papildinātību nodrošina, veicinot zivju pārstrādes saimnieciskās darbības veicēju darbību, ieskaitot lauku teritorijās esošos saimnieciskās darbības veicējus un saimnieciskās darbības veicējus, kas pārstrādā iekšējo ūdeņu zivis.

285.3. darbības virziena jomā papildinātību nodrošina ar vides un ģenētiskās daudzveidības saglabāšanas pasākumiem, kā arī kompensācijām par saimnieciskās darbības ierobežojumiem Natura 2000 teritorijās un bioloģiskās lauksaimniecības produkcijas ražošanu.

285.4. darbības virziena jomā papildinātību nodrošina veicinot saimnieciskās darbības aktivitāšu dažādošanu plānošanas reģionos, kur zivsaimniecība ir populārs saimnieciskās darbības veids.

22. Papildinātība ar ES un nacionālo enerģētikas politiku

289. Latvijas Lauku attīstības valsts stratēģijas plāns atbilst gan Latvijas, gan ES politikai atjaunojamās enerģijas resursu jomā. Politiskie mērķi atjaunojamās enerģijas jomā Latvijai un ES ir šādi:

- a) samazināt ietekmi uz vidi un klimata izmaiņas;
- b) panākt enerģijas piegādes nepārtrauktības drošību;

- c) panākt enerģijas avotu diversifikāciju, nodrošinot enerģētiskā tirgus konkurētspēju un ilgtspējību.

290. Atjaunojamās enerģijas jomā Latvijai ir specifiski mērķi:

- a) 2010.gadā panākt elektriskās enerģijas ražošanu no atjaunojamiem resursiem 49,3 % apmērā;
- b) kopējā enerģētisko resursu bilanci nodrošināt atjaunojamās enerģijas resursu daļu 37 % apmērā;
- c) 2010.gadā biodegvielas daļu nodrošināt 5,75 % apmērā no kopējās pārdotās autotransporta degvielas jaudas.

291. Lai sasniegtu šos mērķus, tiks izmantots arī ELFLA atbalsts, finansējot enerģijas vai degvielas ražošanas aktivitātes, izmantojot biomasu. Tiks stimulēts arī pieprasījums pēc atjaunojamās enerģijas resursiem. Šīs aktivitātes galvenokārt tiks finansētas 3. asī.

23. Kopienas meža nozare

292. Kopienas meža politika tiks īstenota, realizējot Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas pasākumus, kas vērsti uz mežu resursu ilgtspējīgu attīstību, mežu ekonomiskās un vides vērtības racionālu un līdzsvarotu izmantošanu.

24. Papildinātībā ar citiem ES fondiem

293. Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plāna izstrādes gaitā ir nodrošināta sasaiste ar citām Kopienas politikām: reģionālo politiku, kopējo zivsaimniecības politiku u.c. Papildinātības nodrošināšana ar citiem ES fondiem (Eiropas Sociālo fondu, Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Zivsaimniecības fondu) noteikti šādi pamatkritēriji:

- a) 1. ass ietvaros finansētā strādājošo zināšanu un prasmju pilnveidošana papildinātības nodrošināšanai ar Eiropas Sociālo fondu (ESF) – koncentrēsies uz lauksaimniecības tēmām;
- b) 1. ass ietvaros finansētās lauksaimniecības saimnieciskās darbības attīstības projekti koncentrēsies uz ražošanu un pārstrādi (izņemot zivsaimniecības produktu), tādējādi nodrošinot papildināmību ar ELFLA un EZF;
- c) jaunu produktu un tehnoloģiju izstrāde lauksaimniecības un mežsaimniecības jomā tiks finansēta no ERAF, savukārt šo produktu tālāka ražošana tiks atbalstīta no ELFLA;
- d) 2. ass atbalsta pasākumu ietvaros tiks atbalstīta Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanas plānu izstrāde, tādējādi nodrošinot papildinātību ar ERAF;
- e) 2. ass atbalsta pasākumu ietvaros tiks atbalstīti vienīgi pasākumi saistībā ar ūdens pamatdirektīvu attiecībā uz lauksaimniecības zemi un Natura 2000 teritoriju apsaimniekošanu un aizsardzību mežu zemēs un lauksaimniecības

- zemēs, tādējādi nodrošinot papildinātību ar EK;
- f) 3. ass atbalsta komercdarbības veicināšanai no ELFLA tiks finansēti vienīgi mikrouzņēmumi lauku teritorijās, kamēr citus projektus finansēs no ERAF;
- g) 3. ass atbalsts tūrisma veicināšanai no ELFLA tiks sniegts vienīgi tūrisma mītņu uzlabošanai un lauksaimniecības, mežsaimniecības un zivsaimniecības kultūras mantojuma saglabāšanai, tādējādi nodrošinot papildinātību ar ERAF. Tiks nodrošināta nepārklāšanās starp ELFLA un EZF;
- h) gan ELFLA 3. ass, gan EZF 4. ass ietvaros tiek paredzēts atbalsts vietējās attīstības stratēģijām (ieskaitot tūrisma aktivitātes un diversifikācijas aktivitātes) LEADER grupās attiecīgajā teritorijā. Tādēļ Lauku attīstības programmā tiks definēti sīki izstrādāti noteikumi papildinātības nodrošināšanai un administratīvā sloga samazināšanai;
- i) 3. ass ietvaros finansējamo darbinieku zināšanu un prasmju attīstības jomā papildinātībai ar Eiropas sociālā fondu (ESF) un ERAF – no ELFLA tiks finansētas tikai tās apmācību tēmas, kas tieši saistītas ar 3. ass pasākumu īstenošanu un investīcijām lauku teritorijās (lauku un mikro);
- j) 3. ass ietvaros finansējamās infrastruktūras jomā papildinātībai ar ERAF un Kohēzijas fonda – 3. ass ietvaros tiks finansēta vienīgi infrastruktūra, kas nesaņem ERAF atbalstu, piemēram, pašvaldību ceļi un siltumapgādes sistēmas, kas izmanto atjaunojamus resursus. Tomēr atbalsts šādiem projektiem būs ierobežots nelielā finansējuma dēļ. Atbalsts attieksies vienīgi uz pašvaldību projektiem. Pasākumi, kas saistīti ar kanalizāciju, ūdeni, atkritumu izgāztuvēm un interneta pieejamības uzlabošanu lauku teritorijās, tiks finansēti no ERAF;
- k) ar akvakultūru saistītie mācību projekti, kas rada alternatīvus ienākumu avotus laukos, tiks finansēti no EZF, tādējādi nodrošinot papildinātību ar 3. ass pasākumiem.

294. Papildinātība un nepārklāšanās starp Latvijas lauku attīstības valsts stratēģijas plānu, Nacionālo stratēģisko ietvardokumentu un Zivsaimniecības nozares stratēģijas plānu 2007.-2013.gadam tiek nodrošināta starpministriju saskaņošanas procesā. Visi ar ES fondu izmantošanu saistītie juridiskie dokumenti tiek apstiprināt Ministru kabinetā. Bez tam koordinācijas procesu atvieglo ministriju valsts sekretāru tikšanās, dažādu ES fondu vadības komiteju tikšanās un intensīvs koordinācijas darbs starp attiecīgo ministriju ekspertiem.

25. Papildinātība ar Kopējās lauksaimniecības politiku

295. Latvijas lauku attīstības programmu papildinās KLP tiešmaksājumu piemērošanas nosacījumu kopums, īpaši lauku vides aizsardzības prasību izpildes izmaksu sloga mazināšanas, lauksaimniecības zemju izmantošanas potenciāla saglabāšanas un tirgorientētas produkcijas ražošanas jomā. Papildinātība un saikne ar citām valsts un Kopienas politikām ilustrē papildinātību ar Kopējo lauksaimniecības

politiku.

Tabula V-1. Eiropas Savienības Kopējās lauksaimniecības politikas reformas sasaiste ar Latvijas lauku attīstības stratēģiskajiem virzieniem

Latvijas lauku attīstības virzības stratēģiskie virzieni	ES Kopējās lauksaimniecības politikas reformas pasākumi			
	Lauksaimniecības sektora konkurētspējas veicināšana, mainot intervences iepirkumu nosacījumus	Tiešmaksājumu atdalīšana no produkcijas ražošanas	Savstarpējās atbilstības prasības labam vides un lauksaimniecības stāvoklim	Modulācija - atbalsta papildus novirzīšana lauku attīstībai (no 2013.gada)
Lauku cilvēku spēju attīstība	+			++
No darba gūto ienākumu vairošana laukos	+	++		
3.darbības virziens. Lauku dabas resursu ilgtspējīga apsaimniekošana	++	++	+++	++
Lauku dzīves telpas attīstība		+	+	+

Apzīmējumi:

+++	Stipra atbilstība un pārklāšanās
++	Vidēja atbilstība un pārklāšanās
+	Vāja atbilstība un pārklāšanās
	Nepārklājas

26. Sinerģija ar Eiropas bioloģiskās pārtikas un lauksaimniecības rīcības plānu

296. Stratēģijā ir ievēroti Eiropas bioloģiskās lauksaimniecības rīcības plāna mērķi un to sasniegšanai tiks īstenoti šādi pasākumi:

- a) Atbalsts vidi saudzējošas ražošanas metožu pielietošanai, kuru mērķis ir bioloģiskās daudzveidības saglabāšana, ilgtspējīga dabas resursu apsaimniekošana (piemēram, augsnes auglības uzlabošana, erozijas un augsnes skābuma mazināšana), augstāka produktu kvalitāte un piesārņojuma ar nitrātiem un fosforu difūzā piesārņojuma samazināšana (it īpaši bioloģiskā lauksaimniecība);
- b) veicinot pētniecības jaunāko atziņu ieviešanu jaunu produktu un tehnoloģiju attīstībā augstas kvalitātes produktu iegūšanai ar augstu pievienoto vērtību no vietējām saražotajām izejvielām;
- c) atbalstot pasākumus ārējo tirgu apgūšanas kompetenču paaugstināšanai, īpaši produktiem ar augstāku pievienoto vērtību;

27. Papildinātība ar Latvijas meža politiku

297. Latvijas meža un saistīto nozaru attīstība balstīta uz **Latvijas Meža politikas**¹¹² **pamatprincipiem**. Attīstības mērķi ir definēti atbilstoši Latvijas Meža un saistīto nozaru nacionālās programmas koncepcijai¹¹³ un Eiropas meža politikas attīstības tendencēm¹¹⁴, un tie ir:

- a) Latvijas mežu apsaimniekošana ir ilgtspējīga un starptautiski atzīta;
- b) Latvijas meža nozares produkcija ir konkurētspējīga un tai ir augsta pievienotā vērtība, kas atbilst klienta vajadzībām;
- c) ir sasniegts Meža un saistīto nozaru stratēģisko mērķu sasniegšanai atbilstošs izglītības un zinātniskais potenciāls un cilvēkresursu prasmju līmenis.

---

¹¹² pieņemta Ministru kabinetā 1998.gada 28.aprīlī

¹¹³ Ministru kabineta rīkojums Nr.391, 2002.gada 24.jūlijs.

¹¹⁴ Latvijas Meža un saistīto nozaru nacionālā programma, kas ir izstrādāta saskaņā ar Eiropas mežu ministru konferences rezolūcijām un Starpvaldību Meža foruma (IPF; IFF) gala ziņojumu, Apvienoto Nāciju Organizācijas Meža Forumā (UNFF) prioritātēm, kā arī vadoties pēc Apvienoto Nāciju Organizācijas Pārtikas un lauksaimniecības organizācijas (ANO FAO) izstrādātās metodikas..

VI. Valsts lauku tīkls

298. 2007.gada decembrī uz Latvijas Lauku konsultācijas un izglītības centra, Latvijas Lauku foruma un citu lauku attīstības stratēģijā iesaistītu institūciju bāzes tīks izveidots valsts lauku sadarbības tīkls¹¹⁵.

299. Lauksaimniekiem un lauku saimnieciskās darbības veicējiem ir izveidota konsultāciju un izglītības atbalsta sistēma – Lauku konsultāciju un izglītības atbalsta centrs (LLKC) — bezpeļņas sabiedrība ar ierobežotu atbildību, kuras īpašnieki ir valsts (99%) un Latvijas Zemnieku federācija (1 %). LLKC tika izveidota kā zemnieku un lauku saimnieciskās darbības veicēju mācību un konsultāciju institūcija. Tai ir 26 rajonu filiāles, kas piedāvā konsultācijas visās galvenajās lauksaimniecības nozarēs un lauku attīstības jautājumos. LLKC nodarbina 220 strādājošos. 67 % no centra ienākumiem veido maksa par komercpakalpojumiem vairāk kā 20 000 zemnieku. LLKC piedāvā maksas pakalpojumus (67 % no kopējā finansējuma) dažādu projektu realizācijā. Papildus budžeta programmā paredzētajiem pakalpojumiem Zemkopības ministrija ik gadus slēdz līgumus par dažādu pakalpojumu sniegšanu lauku iedzīvotājiem. 2005.gadā LLKC izveidoja lauku konsultāciju un informācijas apmaiņas sistēmu, nodrošinot katru lauku pašvaldību ar valsts budžeta apmaksātiem lauku attīstības speciālista pakalpojumiem (510 speciālistu, pa vienam katrā lauku pašvaldībā). Latvijas Lauksaimniecības universitātē veikti ievērojami ieguldījumi studiju un zinātnes darba materiālās bāzes uzlabošanā

300. Latvijas Lauku forums dibināts 2005.gada 27.aprīlī. Tas veido vietējās attīstības organizāciju sadarbības tīklu, apvienojot astoņas vietējās rīcības grupas (partnerības) un citas lauku attīstību veicinošas biedrības vai nodibinājumi. Galvenie tā uzdevumi ir vietējās iniciatīvas grupu attīstība un savstarpējā sadarbība, un sadarbība ar Eiropas līmeņa sadarbības tīkliem (Forums ir PREPARE tīkla biedrs).

301. Valsts lauku tīkla galvenie mērķi būs šādi:

- a) lauku attīstībā iesaistīto institūciju, iestāžu un biedrību vai nodibinājumu informācijas apmaiņa;
- b) lauku attīstības veicināšanas pasākumu pieredzes pārņemšana un tālāka izplatīšana;
- c) sabiedrības informēšana par lauku attīstības pasākumu lomu un nozīmi.

302. Valsts lauku tīkla izveides un darbības koordināciju veiks Zemkopības ministrija, tā izveidei un darbībai izmantojot Lauku attīstības programmas tehniskās palīdzības finansējumu (indikatīvi 7 milj. eiro 2007. – 2013.gadā).

---

¹¹⁵ Regulas (EK) 1698/2005 68.pants

Pielikumi

Annex II Pielikums. Situāciju raksturojošā detālā informācija**Tabula VI-1. Saimniecību skaita, izmantotās lauksaimniecībā izmantojamās zemes un standarta bruto seguma sadalījums pēc saimniecību ekonomiskā lieluma**

	Ekonomiskā lieluma vienības							
	Kopā	<2	2,0-3,9	4,0-7,9	8,0-15,9	16,0-39,9	40,0-100	>100
Visas saimniecības								
Skaitis	131414	110282	13140	4688	1950	896	297	161
% no kopskaita	100%	83,9%	10,0%	3,6%	1,5%	0,7%	0,2%	0,1%
Izmantotā lauksaimniecībā izmantojamā zeme, tūkst.ha	1494,9	571,9	229,5	164,9	138,3	132,9	106,6	150,8
% no izmantotās LIZ	100%	38%	15%	11%	9%	9%	7%	10%
Kopējais standarta bruto segums, tūkst.lati	199490,3	64971,2	28496,9	20401,1	17049,2	17228,2	14610,1	36733,6
% no kopējā SBS	100%	33%	14%	10%	9%	9%	7%	18%

Avots: CSP „Lauku saimniecību struktūra Latvijā 2009.g. jūnijā”

Tabula VI-2. Ienākumi lauksaimniecībā uz vienu pilna laika nodarbināto 2000. – 2007.gadā

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, Ls gadā	470	622	645	683	1340	1461	2117	2594
Ienākumi uz vienu pilna laika nodarbināto, Ls mēnesī	39	52	54	57	112	122	176	216

Avots: LEK

Zemkopības ministrs

J.Dūklavs

2011.10.17. 12:35

19177

S.Vanaga

67878720, S.Vanaga@zm.gov.lv